

Книга № Иванова

№ 162 т. 1/2

БРАТКА

СЛАВЕНСКА ГРАММАТИКА.

съставена 166

отъ

Архимандрита

ПАРΘΕΝІЯ.

ЦАРИГРАДЪ.

Книгопечатница-та Ц. ВѢСТНИКА.

1859.

Б. 57 т. 1/2.

Пръгльдана и одобрена отъ царска-
та ценсура за да ся печата.

22/11

35
H

ПРЕДИСЛОВІЕ.

— 0 —

Извѣстно е, що единъ отъ най суще-
 ственны-те и необходими учебници за на-
 ши-те училища е и Славянска-та Грам-
 матика, обаче, при всичко това, до сега
 существува толко едно руководство на той
 учебникъ (И. Момчилово-то) и то единъжъ
 толко издадено. Това нѣщо е много печал-
 ный знакъ, показующій колко мало още е
 развито книжно-то учение между нашій-
 а народъ: Отъ нѣкое време обаче ся о-
 сѣща юльма скудость въ Слав. Грам. и
 това показва какъ Момчилово-то издание
 ся свършило, зацо отъ много страны на
 южна-та Българія ни писаха да имъ ис-
 пратиме по доволно количество на той у-
 чебникъ, но мы не го находехме, но като
 знаехме чи подъ печатъ се находа той у-
 чебникъ (Сичанъ Николовий-а) утѣшавах-
 ме какъ себе, така и искатели-те съ на-

дежда скоро да получатъ желаемо-то. Но, увы! Сичанова-та Грамматика за многи причини ся покажа чи не може да служи за руководство.

Въ слѣдъ това, мые чрезъ Цариградскій-а Вѣстникъ предложихме, чи ако бы нѣкой отъ учители-те има приотвенъ, той учебникъ да го издаде на свѣтъ; но къ сожалѣнію и до сега никой още не ся обяви да направи това. И така, бывше принудени отъ обстоятелства-та, мые, ако и да совѣмъ не бѣхме се ютвили отъ понапрѣдъ за това дѣло, ся рѣшихме наскоро да составиме едно руководство на Славян. Грамматика, кое-то, ако не по выше, покрайный мѣръ на първый пѣть да може да удовлетворява нужда-та: того ради молиме читатели-те ако нѣдѣтъ срѣщнатъ погрѣшки или недостатки да ны извинатъ, знающе какъ они ся слѣдствие на великата поспѣшность. Понеже учебникъ ся назнача за първоначалны воспитанници, мые при составленіе-то му, колко бѣше возможно, ся изражавахме кратко, но емльетъ и ясно безъ да повредиме цѣлость-та и пълнота-та не предметъ-а. Метода въ

*взложеніе-то употребихме така, коя-то,
споредъ мнѣніе-то ни, най выше може да
содѣйствува на ученика при изученіе-то на
предметъ-а.*

Цариградъ, Маѣа 6-й, 1859.

Архимандритъ
ПАРФЕНІА.

transmitted to the...
...the...
...the...

1950-1951

1950-1951

КРАТКА

СЛАВЕНСКА ГРАММАТИКА.

---

§ 1. Грамматика-та е наука, която показва право да говориме и да пишиме.

§ 2. Грамматика-та ся дѣли на четири части, кои-то сж тия:

I. *Словопроизведеиіе-то*, кое-то показва какъ ся составятъ слова-та.

II. *Словосочиненіе-то*, кое-то показва какъ ся совокупяватъ слова-та въ рѣчи.

III. *Правописаніе-то*, показувающее какъ да пишиме слова-та.

IV. *Словоудареніе-то*, показувающее гдѣ въ всекое слово требе да повышуваме гласъ-а.

стадо (купъ овци), совѣръзъ (много люди).

IV. Вещественно, кое-то показва нѣ-
какво вещество, както: мѣсло, соль, сребро,
злато, желѣзо. *лѣнь туха*

§ 12. Всякое име существително има
родъ число (брой) и надежъ.

§ 13. Родове сѣ три: *мѣжскій, жен-*
скій и *средній*.

Родове-те сѣ познавать въ имена-та
на одушевленны-те предметы по значеніе-то
на имена-та, а въ неодушевленны-те и от-
влеченны предметы отъ окончанія-та на
имена-та.

I. *Мѣжскій* родъ сѣ имена-та на о-
душевленны-те предметы, що сѣ мѣжскій полъ,
както: мѣжъ, стѣцъ, сынъ, воевода, царь.

II. Имена-та на неодушевленны-те
предметы що кончавать на *ѣ*, *й* и нѣкон
отъ тѣхъ, що кончатъ на *ь*, както: дѣмъ,
рѣй, пламень.

Женскій родъ сѣ имена-та:

I. На предметы-те одушевленны що
сѣ женскій полъ, както: мѣть, сѣтра, сноха.

II) На неодушевленны-те и отвлечен-
ны предметы, що кончавать на *а*, *я* и

и́бкои отъ тѣхъ, що сж на ъ, както: вода, земля, душа, старость.

Средный родъ сж имена-та :

I) На одушевленны-те предметы въ конхъ не ся показува различіе на полове-те, както: дѣта, чадо, жребѣ.

II) На предметы-те неодушевленны и отвлеченны, що кончаватъ на е, о, и мя, както: море, небо, йма.

§ 14. Числа сж три :

I. Единственно, кога ся говори за единъ предметъ, както: кни́га, перо́.

II. Двойственно, кога ся говори за два предмета, както: кни́зкѣ, перо́кѣ.

III. Множественно, както: кни́ги, пера́.

§ 15. Падежи сж окончанія-та на имена-та, они показватъ взаимны-те отноше́нія на предметы-те.

Падежи сж седмь : 1. Именительный , 2. Родительный , 3. Дательный , 4. Винительный , 5. Звателный , 6. Творительный , 7. Предложный .

§ 16. Премѣна-та на окончанія-та въ числа-та и падежи-те ся выка: *склоненіе*.

Спорѣдъ различно-то измѣнуванье на окончанія-та отъ имена-та существительны

могътъ да имътъ мѣсто три склоненія, отъ кон-то първо-то е за тѣя имена що кончатъ въ именител. един. на ѓ, ѣ и ъ, сирѣчь за мъжки-те имена; второ-то за тѣя що сж на а, я и ъ или женски-те; третьо-то за тѣя що сж на е, о, а и я; сирѣчь за средны-те.

(§ 17. Окончания-та на три-те склоненія.

1. На първо-то склоненіе.

Число единственно.

И.	ъ	ь.	й
Р.	а, ѓ *)	а, а.	а.
Д.	ѓ, сви.	ѓ, ю, евѣ.	ю.
В.	а, ъ.	а, а, ъ.	а, й.
З.	е.	ю, е.	ю, е.
Т.	омъ.	емъ.	емъ.
П.	ѣ, ѓ**)	и.	и.

Число множественно***).

И.	и, сви.	и, іе, еѣ	и, е.
Р.	ъ, шѣъ,	ь, ей, евъ.	й, евъ.

*) Рѣдко са срѣща.

**) Рѣдко са срѣща.

***) Понеже действително-то число не е тол-

Д.	шмъ свшмъ	емъ.	емъ.
В.	ы.	и.	и.
З.	и, ове.	рав. им.	рав. им.
Т.	и, ами.	и, ми.	и, ми.
П.	ехъ, ѣхъ.	ехъ.	ехъ.

2. На второ-то склонение.

Число единственно.

И.	а.	а.	ъ.
Р.	ы.	и.	и, е.
Д.	ѣ.	и.	и.
В.	ю, ю.	ю.	ъ.
З.	о.	е, и.	е, и.
Т.	ою.	ею.	ію.
П.	ѣ.	ѣ, и.	и.

Число множественно.

И.	ы.	и.	и.
Р.	ъ.	ъ.	ей, ій.
Д.	амъ.	амъ.	емъ.
В.	рав. им.	рав. им.	рав. им.

ко употребително, за да олеснимъ ученици-те, го
оставаме за въ друго мѣсто,

З.	рав. им.	рав. им.	рав. им.
Т.	ами.	ами.	ы, ми.
П.	ахъ.	ахъ.	ехъ.

3. На третьо-то склоненіе.

Число единственно.

И.	е.	о.	а.	а.
Р.	а, а.	а, есе	ате	ене, ате.
Д.	ѡ, ю	ѡ, еси	ати	ени, ати.
В.	р. и.	р. и.	р. и.	р. и.
З.	р. и.	р. и.	р. и.	р. и.
Т.	смъ, емъ	смъ, есемъ.	атемъ.	енемъ, атемъ.
П.	ѣ, и.	ѣ, еси.	ати	ени, ати.

Число множественно.

И.	а, а	а, еса.	ата	ена, ата.
Р.	ѣ, и	ѣ, есъ.	атѣ	енѣ, атѣ.
Д.	емъ, шмъ, есемъ		атемъ	енемъ, атемъ
В.	р. и. р. и.		р. и.	р. и.
З.	р. и. р. и.		р. и.	р. и.
Т.	ами. ами	ами, есами.		ами, атами
П.	ахъ	ахъ, есахъ.	ехъ, ахъ,	атахъ.

§. 18 Примѣри за първо-то склоненіе.

Първый примѣръ

чис. един.   чис. множе.

М. Исполнѣнъ.   Исполнѣни.

ю е а хъ

Р.	исполѣна	исполнѣ, ѡвѣ.
Д.	исполнѣ	исполнѣмѣ.
Б.	исполѣна	исполѣны.
З.	исполѣне.	исполѣни.
Т.	исполѣномѣ.	исполѣны, ами.
Ц.	исполнѣ.	исполнѣхѣ.

Вторый примѣръ.

чис. един.

чис. множ.

И.	создатель	создателье, и, е
Р.	создатель	создательей, ѡ.
Д.	создателью.	создательемѣ.
Б.	создатель, ѡ.	создатели.
З.	создателью.	рав. им.
Т.	создательемѣ	создатели, и.
Ц.	создатели.	создательехѣ.

Третий примѣръ.

чис. един.

чис. множ.

И.	Брачь <i>лекаръ</i>	врачи, дчеве.
Р.	врача	врачей, евѣ.
Д.	врачѣ	врачѣмѣ.
Б.	врача, ѡ.	врачи.
З.	врачю.	рав. им.
Т.	врачѣмѣ.	врачи, и.
Ц.	врачѣ, и.	врачѣхѣ.

Четвертый примѣръ.

чис. един.

чис. множ.

И.	Ходáтай.	Ходáтан.
Р.	ходáтаа.	ходáтаевъ, ѱ.
Д.	ходáтаю.	ходáтаемъ.
Б.	ходáтаа, ѱ.	ходáтан.
З.	ходáтаю.	рав. им.
Т.	ходáтаемъ.	ходáтай.мн.
П.	ходáтан.	ходáтаехъ.

По первый-а примѣръ ся скланять вси-те тыя имена, що кончавхть на ѓ, както: человекъ, войнъ, дѣмъ, Константи́нъ и пр. по второй-а тыя, що кончавхть на ь, както: учитель, писатель, монастырь, пастырь, корабль, вопль, зѣбрь и пр. по третей, тыя що сж на ь и имхть прѣдъ него ч, както: мѣчь, плачь, ключь и пр. по четвертый-а що сж на ѱ, както: Димитрій, Георгій, рай, лѣй, гнѣй и други.

За да можеме обаче всякое име, спорѣдъ окончаніе-то му въ Именительный падежь, да го скланяваме по вышензложенны-те примѣры потребно е да знаеме слѣдующи-те правила:

I. Винительный падежь въ единствен-

но число въ имена-та на одушевленны-те предметы всякога е еднаковъ съ родительный, а въ неодушевленны-те предметы съ именительный.

II. Тѣи имена, що кончавать на *к*, *ц*, *и* и *х* измѣнявать тыя буквы въ звателный единственный *к* и *ц* на *ч*, както: прорѣкъ прорѣче, ОТЕЦЪ ОТЧЕ; а *и* и *х*, на *ж* и *ш*, както: БОГЪ БОЖЕ, ДУХЪ ДУШЕ.

III. Буквы те *и*, *к*, *х*, въ предложный единств. въ именител, звател. и предлож. множ. ся измѣнявать: *и* на *з*, както: БОГЪ, БОЖЕ; БОЗИ, БОЖЕХЪ; *к* на *ц* както: прорѣкъ прорѣцк, прорѣцы, прорѣцкхъ. *х* на *с*, както: ДУХЪ, ДУСк, ДУСИ, ДУСкхъ.

IV. Нѣкои имена отъ тѣи що ся скланяють по пьрвый-тъ примѣрь, оставать въ други-те падежи предокончателны-те гласны буквы *е* и *о* таквы сж слѣдующи-те имена: ОТЕЦЪ, ОТЦА; БОРЕЦЪ, БОРЦА; ЛЕВЪ, ЛВА, ПЕПЕЛЬ, ПЕПЛА; ДРЕМЪ, ДРМА; ПЕСОКЪ, ПЕСКА, и много други.

V. Единосложны-те имена що кончавать на *ѡ* иматъ двойны окончанія въ дател. един. въ имен., дател. и звател. множествен. както: Д. един. СЫНѢ СЫНОВИ, множ.

имен. сѣны сѣнове, Д. сѣнѡмъ сѣновѡмъ,
З. сѣны сѣнове, така цсто и вси-те еди-
носложны.

VI. Имена-та, кои-то кончавать на
инз както: Бѡлгаринъ, Рѣмлянннъ, Россїа-
нинъ, и други подобны, въ множественно
число отхвърлятъ слогъ-а *ин* и имен. изват.
кончавать на *е*, както: Бѡлгаринъ, множ.
И. Бѡлгаре, Р. Бѡлгаръ и проч.

VII. Мѹжъ множ. чис. прави им. мѹ-
жи и мѹжіе, Р. мѹжіей и мѹжевъ, Д. мѹ-
жема, В. мѹжи.

VIII. Брѹтъ има двойно множественно
одно по второй-а примѣръ Им. брѹтїе, Р.
брѹтїи и пр. друго по второй-а примѣръ
во второ-то склоненїе въ единственно чи-
сло со значенїе множественно; И. брѹтїа,
Р. брѹтїи, и пр.

IX. Нѣкои имена на *ень*, що ся скла-
нявать по второй-а примѣръ, както: кѹ-
мень, пламень, крѣмень, дѣнь, кѡрень, и
пр. въ род. ед. кончавать на *е*, както: кѹ-
мене; пламене, кѡрене, днѣ. Шѹтъ, Р. и Д.
има пѹти.

X. Кнѹзь, Звател. има кнѹже, а Го-
спѡдь, Звател. Гѡспѡди.

§ 19. ПРИМѢРЫ ЗА ВТОРО-ТО СКЛОНЕНІЕ.

Примѣръ первый.

	<i>един. чис.</i>	<i>множ. чис.</i>
И.	ЗѢЗДА	ЗѢЗДАИ
Р.	ЗѢЗДАИ	ЗѢЗДАХ
Д.	ЗѢЗДАѢ	ЗѢЗДАМЪ.
Б.	ЗѢЗДАУ	ЗѢЗДАИ.
З.	ЗѢЗДО	ЗѢЗДАИ.
Т.	ЗѢЗДОЮ	ЗѢЗДАМИ.
П.	ЗѢЗДАѢ	ЗѢЗДАХЪ.

	<i>един. чис.</i>	<i>множ. чис.</i>
И.	ДУША	ДУШИ.
Р.	ДУШИ	ДУШЪ
Д.	ДУШИ	ДУШАМЪ
Б.	ДУШУ	ДУШИ
З.	ДУШЕ	ДУШИ
Т.	ДУШЕЮ	ДУШАМИ
П.	ДУШИ	ДУШАХЪ.

По ЗѢЗДА ся скланятъ вси-те имена
що кончавать на *а*, освѣнь тыя кои-то
прѣдъ *а* имать буквы-те *ж*, *ч*, *ш* и *щ*,
защо тыя ся скланятъ по ДУША.

Тии имена що кончавать на *и*, *к* и *х*

пзмѣняватъ тыя буквы въ Дат. и Пред. един. както и въ първо-то склоненіе *г* на *з*, *к* на *ц*, *х* на *с*, какъ-то ногà, нозѣ; рѹкà, рѹцѣ; снохà, сносѣ. Въ множ. чис. три падежи сж еднаквы, Тѣи сж Им. Вин. и Зв.

По вышензложенны-те примѣры ся скланятъ и мѣжки-те имена, кон-то кончаватъ въ им. пад. на *а*, както: владыка, войвода, слѹга, юноша и други нѣкон.

Примѣръ второй.

	<i>чис. един.</i>	<i>чис. множ.</i>
И.	Бóла	вóли.
Р.	вóли	вóль
Д.	вóли	вóлаамъ
В.	вóлю	вóли.
З.	вóле	вóли
Т.	вóлею	вóлами
Ц.	вóли	вóлаамъ

Примѣръ третій.

	<i>чис. един.</i>	<i>чис. множ.</i>
И.	Рáдость	рáдости.
Р.	рáдости	рáдостей.
Д.	рáдости	рáдостемъ

В.	ра́дость	ра́дости
З.	ра́досте	ра́дости
Т.	ра́достію	ра́достми. њ.
П.	ра́дости	ра́достехъ.

По во́ла ся скланяватъ вси-те женски имена, що кончавать на *я* и *ія* такожде и нѣкои мужески що сж на *ія*, както: зема́л, постѣла́, мило́стыня, зми́л, сѣди́л и пр. иностранны-те, що кончавать на *ія* се пишуть съ *іа* както: скѣрпіа, скѣпніа и пр.

По ра́дость ся скланяватъ вси-те женски имена, що кончавать на *ь*, както: ма́дость, ста́рость, ми́лость и пр.

Во вышензложенны-те примѣри и двѣ-те числа имать по три падежи еднаквы за един. число тѣи сж Р. Д. и П. а за множественно чис. И. В. и З.

Нѣкои имена отъ тыя що кончавхть на *ь* въ родительный един. вмѣсто *и* имать *е*; таквы сж дщѣрь, ма́терь, цѣрковь, любовь, свекрѣвь, неплѣдь, дѣтровка, Род. дщѣре, ма́тере, и пр. Тѣи вѣсти имена имать и други именительный и звателный падежь на *и* както дщѣи, ма́ти и проч. Крѣвь има Род. крѣве.

Нѣкои имена отъ това склоненіе не-
мать единственно число, таквы сж слѣдую-
щи-те: Ѡтрѣвы, ѡзгрѣвы, верѣги, Ѡкѡвы,
ѡслаы, мѡщи, пѣрси, плѣши и др. так. Нѣ-
кои пакъ немаъ множественно число так-
вы сж почти всички-те отвлечени, що кон-
чавхтъ на ѡ.

§ 20. ПРИМѢРИ ЗА ТРЕТЬО-ТО СКЛОНЕНІЕ.

1. един.		множ.		2 един.		множ.	
И.	лицѣ	лица.		чѣло		чѣла.	
Р.	лицѧ	лицѡхъ		чѣла		чѣлъ	
Д.	лицѸ	лицѣмѡхъ		чѣлѸ		чѣлѡмѡхъ	
Б.	лицѣ	лица		чѣло		чѣла	
З.	лицѣ	лица		чѣло		чѣла	
Т.	лицѣмѡхъ	лицѧми		чѣломѡхъ		чѣлѧми	
И.	лицѣ	лицѧхъ		чѣлѣ		чѣлѣхъ.	
3. чис. един.		<i>овна юмѣя</i>		чис. множ.			
И.	Ѡтрѡчѧ			Ѡтрѡчѧта.			
Р.	Ѡтрѡчѧте			Ѡтрѡчѧтѡхъ			
Д.	Ѡтрѡчѧти			Ѡтрѡчѧтемѡхъ			
Б.	Ѡтрѡчѧ			Ѡтрѡчѧта.			
З.	Ѡтрѡчѧ			Ѡтрѡчѧта.			
Т.	Ѡтрѡчѧтемѡхъ			Ѡтрѡчѧтами.			
И.	Ѡтрѡчѧти			Ѡтрѡчѧтѡхъ, ехъ			

4 чис. един.

чис. множ.

И.	ТЕЛÀ <i>жеребя ося</i>	ТЕЛÀТА
Р.	ТЕЛÀТÈ <i>дѣтя</i>	ТЕЛÀТЪ
Д.	ТЕЛÀТИ	ТЕЛÀТЕМЪ
В.	ТЕЛÀ	ТЕЛÀТА.
З.	ТЕЛÀ	ТЕЛÀТА
Т.	ТЕЛÀТЕМЪ	ТЕЛÀТАМИ
П.	ТЕЛÀТИ	ТЕЛÀТЕХЪ.

5. чис. един.

чис. множ.

И.	ИМÀ <i>имѣне</i>	ИМЕНÀ
Р.	ИМЕНÈ <i>вѣдѣне</i>	ИМЕНЪ
Д.	ИМЕНИ	ИМЕНИ
В.	ИМÀ	ИМЕНÀ
З.	ИМÀ	ИМЕНÀ
Т.	ИМЕНЕМЪ	ИМЕНЫ, АМИ
П.	ИМЕНИ	ИМЕНЕХЪ.

6. чис. един.

чис. множ.

И.	УЧЕНІЕ	УЧЕНІА
Р.	УЧЕНІА	УЧЕНІИ
Д.	УЧЕНІЮ	УЧЕНІЕМЪ
В.	УЧЕНІЕ	УЧЕНІА
З.	УЧЕНІЕ	УЧЕНІА
Т.	УЧЕНІЕМЪ	УЧЕНІАМИ, ИИ
П.	УЧЕНІИ	УЧЕНІАХЪ, ИИ.

7. *чис. един.*

И. мѡре
 Р. мѡра
 Д. мѡрю
 Б. мѡре
 З. мѡре
 Т. мѡремъ
 И. мѡри, ѣ

чис. множ.

морѧ
 мѡрь, ей.
 моремъ
 морѧ
 морѧ
 морѧми.
 морѧхъ.

По пѣрвый-а примѣръ ся скланявхть
 всы-те тыя средны имена що кончавхть въ
 именител. един. на е, а по вторый-а тыя
 що сж на о; по третей-а тыя що сж на
 а, кон сж твѣрдѣ мало; по четвертый-а
 тыя що сж на я и имхть Р. на те, и тыя
 сж мало; по пѣтый-а тыя що сж на ie, по
 шестей-а тыя, що сж на мя и тыя сж ма-
 лко. По море ся скланявать тыя що конча-
 вхть на ле и ре.

Примѣръ осмый.

чис. един.

И. чѣдо
 Р. чѣда, есе
 Д. чѣдѧ, еси
 Б. рав. нм.

чис. множ.

чѣдѧ, еса
 чѣдѧ, есѧ
 чѣдѧмъ, есемъ
 рав. нм.

З. рав. им. рав. им.
Т. чѣдомъ, есемъ чѣдами, сы, есами
П. чѣдѣ, еси чѣдѣхъ, есехъ

По чѣдо ся скланять: нѣво, чрѣво, тк-
ло, ко́ло и нѣкон други. Ѳдѣнмя двойствен-
но множ. Ѳди, Ѳдове и Ѳдеса, Ѳдѣсѣ, Ѳ-
десемъ. Ѳко и Ѳхо въ множес. число прѣ-
мѣнувать к на *и*, а *х* на *ш* и именител-
ный кончава на *и* и ся скланять така: Им.
Ѳчи Ѳчеса, Р. Ѳчѣсѣ, Д. Ѳчесемъ, В. и З.
Ѳчеса, Т. Ѳчесѣ ами, П. Ѳчесѣхъ. Точно
така и Ѳхо, И. Ѳши Ѳшеса и пр.

Дѣтѣ въ единственно число ся скла-
ня по телѣ а въ множ. по радость во вто-
ро-то склоненіе: ра́мо освѣнь И., В. и З.
един. въ други те падежи ся скланя по ѳма.

Въ третьо-то склоненіе три падежи
въ двѣ-те числа сѣ еднаквы, ти сѣ И. В. и З.

Толко множеств. число, имѣть слѣдую-
щи-те: ѳста, врата, чресла, расла, а́двѣа

Слѣдующи-те правила ся относятъ до
всѣ-те три склоненія:

І. Послѣ буквы-те *и*, *к*, *ѣ* по сегаш-
но-то църковно правописаніе *ы* не ся пола-
га, а ся замѣнява съ *и*, напротивъ това

и никой пѣтъ не приима *и*, и всегда го замѣнува съ *ы*.

II. Послѣ *ж*, *и*, *ч*, *ш*, *щ*, *о*-то ся замѣнява съ *е*. Во второ-то склоненіе тѣх исти-те буквы *ы* го замѣнявѣтъ на *и*, освѣнь *Вин.* множ.

ГЛАВА ВТОРА

3 а

Имена-та Прилагателни.

—о—

§ 21. Прилагателно то имѣ е такво слово, кое-то ся дава на имена-та существителны, за да покаже нѣкое нхно свойство; того ради прилагателно-то имѣ може да бжде:

I. *Качественно*, кога оно показва нѣкое качество на предметъ-а, и се полага на въпросъ, какъвъ? каква? какво? — *добръ, солъ, чернъ, бѣлъ* и пр.

II. *Притяжтелно*, оно е прилага-

телно производно, и показува чи прѣдметъ-а кому-то оно ся отдава е принадлежность на това существително отъ кого-то оно происходи; и ся полага на въпросъ чій? чія? чіе? или кого? — Божій, Іванновъ, Марійинъ, Барнавалъ и пр.

III. *Относительно*, кое-то такожде е прилагателно производно, и показува че оно зависи отъ предметъ-а, що ся выражаява съ първообразно-то слово. Както напримѣръ: Божескій, человекскій, земный, смѣртный, днѣшний, зѣмный и пр.

IV. *Числительно*, кое-то показува брой-а на извѣстны предметы, оно ся раздѣлява на *количественны* и *порядочны*.

а) Имена-та количественны, кои-то показватъ за колко предметы ся говори, сж слѣдующи-те: едѣнъ, два, три, четыре, пѣтъ, дѣсытъ, двѣдесѣтъ, стѣ, тысаща и проч. такожде двѣе, трѣе, четверо и проч.

б) *Порядочны-те*, кои-то показвжтъ

Замѣч. Къмъ числителны-те порядочны могатъ да ся отнесатъ и прилагателны-те ѣный, дрѣгій, послѣдныи. [ѣный и дрѣгій ся употребаватъ вмѣсто вторый, а послѣдныи противопологаса на пѣрвыи.

за кой отъ извѣстни-те предмети ся говорн,
сж слѣдующи-те: пѣрвый, втѣрый, трѣ-
тый, десѣтый, сотый, тысящный и проч.

§ 22. Прилагателны-те имена премѣня-
вжтъ окончанія-та си споредъ родъ-а имъ
число-то и падежъ-а, както и существител-
ны-те коимъ-то они ся прилагать.

Споредъ тая премѣна на окончанія-та,
прилагателны-те ся раздѣлявжтъ на двѣ скло-
ненія. Къмъ пѣрво-то склоненіе ся отно-
сятъ имена-та качественны, притяжательны,
относительны и числительны порядочны; къмъ
второ-то, — имена-та количественны.

(§ 23. Склоненіе пѣрво.

Пълны окончанія.

Число единственно

мжжск.

жен.

сред.

И. Б. и З.

И. кий, ій

аа, аа

се, ее.

Р. агш, агш

ка, іа

дозри-те па-

Д. омѣ, емѣ

сй, кй, ей.

дежи сж една-

В. аго, аго. и Р. И.

юю, юю.

квы сж мжже-

Замѣч. Прилагателны-те имена иматъ двой-
ны окончанія; пълны и усѣченны.

З.	рав. им.	рав. им.	ски-те.
Т.	ымъ, имъ	ою, ею	
П.	смъ, ѣмъ, емъ, їи	р. им.	

Число множественно.

	<i>мѣж.</i>	<i>жви.</i>	<i>сред.</i>
П.	їи	ыа, їа	П. В. и З.
Р.	ыхъ, ихъ	) Р. М.	аа, аа.
Д.	ымъ, имъ		
В.	ыа, їа	) Р. И.	дрѣги-те равны
З.	р. им.		
Т.	ыми, ими	) Р. М.	съ мъжески-те.
П.	р. Р.		) „

Усѣченны окончанія.

Число единственно.

	<i>мѣж.</i>	<i>жен.</i>	<i>сред.</i>
И.	ъ, ь	а, а.	П. В. и З.
Р.	а, а	ы, и	с, е
Д.	ѣ, ю	ѣ, и	дрѣги-те рав-
В.	ъ, ь. или а, а	ѣ, ю.	ны съ мъже-
З.	е	р. и.	ски-те.
Т.	ымъ, имъ.	ою, ею.	
П.	ѣ, и.	ѣ, и.	

Число множественно.

	<i>муж.</i>	<i>жен.</i>	<i>сред.</i>
И.	и.	ы, и.	И. В. и З.
Р.	ъ, ѣ.	) Р. М.	А, а.
Д.	ымъ, имъ.		) Р. Н.
В.	ы, и.	) Р. М.	
З.	р. П.		
Т.	ими, ими.		
П.	ихъ, ихъ.		

§ 24. Примѣры за първо-то склонене на прилагателны-те имена :

Примѣръ първий.

съ пълны окончания.

Число единственно.

	<i>муж.</i>	<i>жен.</i>	<i>сред.</i>
И.	Слѣвнѣй	Слѣвнаа	Слѣвное
Р.	слѣвнаго	слѣвнаа	слѣвнаго
Д.	слѣвномъ	слѣвнѣй, ѣй	слѣвномъ
В.	слѣвнаго или ѣй*)	слѣвнѣю	рав. им.
З.	рав. им.	рав. им.	рав. им.
Т.	слѣвнымъ	слѣвною	слѣвнымъ
П.	слѣвномъ, ѣмъ	слѣвнѣй, ѣй	слѣвномъ, ѣмъ.

*) За неодушевленны-те.

Число множественно.

	мжж.	жен.	сред.
И.	Слѣвѣнїи	Слѣвѣныа	Слѣвѣнѣа
Р.	слѣвѣныхъ	слѣвѣныхъ	слѣвѣныхъ.
Д.	слѣвѣнымъ	слѣвѣнымъ	слѣвѣнымъ
Б.	слѣвѣныа	р. И.	р. И.
З.	р. И.	р. И.	р. И.
Т.	слѣвѣнымъ	слѣвѣными	слѣвѣными
П.	слѣвѣномъ	слѣвѣныхъ	слѣвѣныхъ.

Успьченно.

Число единственно.

И.	слѣвѣнъ	слѣвѣна	слѣвѣно
Р.	слѣвѣна	слѣвѣны	слѣвѣна
Д.	слѣвѣнѣ	слѣвѣнѣ	слѣвѣнѣ
Б.	слѣвѣна	слѣвѣнѣ	р. И.
З.	слѣвѣне	р. И.	р. И.
Т.	слѣвѣнымъ	слѣвѣною	слѣвѣнымъ
П.	слѣвѣномъ	слѣвѣней, ѣи	слѣвѣномъ.

Число множественно.

И.	слѣвѣни	слѣвѣны	слѣвѣна
Р.	слѣвѣнѣ	слѣвѣнѣ	слѣвѣнѣ
Д.	слѣвѣнымъ	слѣвѣнымъ	слѣвѣнымъ
Б.	слѣвѣны	р. И.	р. И.
З.	р. И.	р. И.	р. И.

Т. сла́вными	сла́вными	сла́вными
И. сла́вныхъ	сла́вныхъ	сла́вныхъ

По тоя примѣръ ся скланятъ все-те, що кончавхтъ *ий*, такожде и притяжательны-те *) що кончавхтъ на *инз*, *евз* и *овз* както: *Марійинъ*, *Индриевъ*, *Павловъ*. Обаче въ тыя Звателный-а един. не кончава на *е*, онъ е подобенъ съ Именителный.

Понеже, както видѣхме отъ гореизложенный-а примѣръ, средны-те прилагательны имхтъ и въ двѣ-те числа три падежа равны, (И. В. и З.) а други-те падежи сж равны съ мужескы-те, и женскы-те въ множественно число такоже три падежи (И. В. и З.) имхтъ равны, а други-те сж еднаквы съ мужескы-те, можеме за облегченіе да съкратиме таблица-та на други-те примѣры така.

	<i>чис. един.</i>		<i>чис. множ.</i>
	<i>муж.</i>	<i>жен.</i>	за все-те родове
И. благій		благѡ	благій
Р. благѡгъ		благѡ	благѡхъ

*) Трѣба да знаеме, що притяжательны-те прилагательны немахтъ полны скончанїа.

Д. благóмъ	благóй, зѣй	благíмъ
В. благáго, ѿй	благóю	благíа
З. р. II.	р. II.	р. II.
Т. благíмъ	благóю	благíми
II. благóмъ, зѣмъ	благóй, зѣй	благíхъ.

За средный-а родъ въ един. число II. В. и З. благóе, множ. сред. II. В. и З. благáа; а женскій а II. В. и З. благíа други-те падежи еднакво съ мужески-те.

Усѣченно.

чис. един.

чис. множ.

мужс.	жен.	за вси-те родове.
II. блáгъ	блáга	блáзи
Р. блáга	блáги	блáгъ
Д. блáгъ	блáзѣ	благíмъ
В. блáга, ѣ	блáгъ	блáги
З. блáже	р. II.	р. II.
Т. благíмъ	благóю	благíми
II. благóмъ, зѣмъ	блáзѣ.	благíхъ

Средно-то въ един. II. В. и З. блáго, въ множ. блáга, женско-то блáги.

По тоя примѣръ ся скланяеть тыя що кончавхть на *йй* и имхть предъ него *и, к, х, ж, ч, ш, щ*. Отъ нихъ три-те пьрвы буквы

предъ окончаніе *ль* въ именительный и въ звателный въ множественно число на усѣченны-те ся превращѣтъ *г* на *з*, *к* на *ц*, *х* на *с*. А въ единственный звателный падежъ въ мужескій-а родъ на усѣчены-те ся превращѣтъ *г* на *ж*, *к* на *ч*, *х* на *ш*, както: *благій* — *блázѣмъ* — *блázѣй*, *влáзи*, *влáже*; *крóткій* — *крóтцѣмъ*, — *крóтцѣй*, *крóтци*, *крóтче*, *тíхій* — *тíсѣмъ* — *тíсѣй*, *тíси*, *тíше*.

Тыя що кончавѣтъ на *скій* както: *Славáнскій*, *Бóлгарскій* въ падежи-те, що кончавѣтъ на *ль* превращѣтъ *к* на *т*. Такоже по нѣкой пѣтъ и въ именительный и звателный множественны въ мужескій-а родъ, както: *Славáнскій* — *Славáнстѣмъ*, *Славáнстѣй*, *Славáнстїи*.

Примѣръ третий.

	<i>чис. един.</i>		<i>чис. множ.</i>
	<i>мжж.</i>	<i>жен.</i>	за всѣ-те родове.
И.	<i>сїнїй</i>	<i>сїнда</i>	<i>сїнїи</i>
Р.	<i>сїндагв</i>	<i>сїнїа</i>	<i>сїнихъ</i>
Д.	<i>сїнемъ</i>	<i>сїней</i>	<i>сїнимъ</i>
Б.	<i>сїндаго, їй</i>	<i>сїнюю</i>	<i>р. И.</i>
З.	<i>р. И.</i>	<i>р. И.</i>	<i>р. И.</i>

Т.	сѣнимъ	сѣнею	сѣними
П.	сѣнемъ	сѣней	сѣнихъ

За средно-то въ единственно число И. В. и З. сѣнее, множественно средний-а родъ сѣнна, а женскій сѣниа, други-те падежи сж еднаквы съ мужескій-а.

Устьченно.

чис. един.

чис. множ.

мжес.

жен.

за все-те родове.

И.	сѣнь	сѣна	сѣни
Р.	сѣна	сѣни	сѣнъ
Д.	сѣню	сѣни, ѣ	сѣнимъ
Б.	сѣна	сѣню	р. И.
З.	сѣне	р. И.	р. И.
Т.	сѣнимъ	сѣнею	сѣними
П.	сѣнемъ	сѣней	сѣнихъ.

Средно-то въ единственно число И. В. и З. сѣне, множ. сѣна, жен. родъ множ. число И. В. и З. сѣни, други-те падежи сж както въ мжескій-а родъ.

По тоя примѣръ ся скланявхть тыя прилагателны що кончавхть на *нй, яя, ее*, сирѣчь тыя, кои-то въ все-те падежи имхть

и еки гласны, а не твърды*), както: лѣтній, нагъ, немѣ. усѣченно, лѣтень, сынѣвень.

Тука ся скланявхть и притяжательны-те на *ль* и *ѣ*; както: *ивраамъ*, *іюнь* и пр.

Примѣръ четвъртый.

<i>чис един</i>		<i>чис. множ.</i>	
<i>мжс.</i>	<i>жен.</i>	<i>за три-те рода,</i>	
И. Бѣжій	Бѣжіа	Бѣжіи	
Р. Бѣжіагъ, іа	Бѣжіа	Бѣжіихъ	
Д. Бѣжіемѣ, ію	Бѣжіей	Бѣжіимъ	
Б. Бѣжіаго, іа	Бѣжію	Бѣжіа	
З. р. И.	р. И.	р. И.	
Т. Бѣжіимъ	Бѣжією	Бѣжіими	
Ц. Бѣжіемъ, іи	Бѣжіей	Бѣжіихъ	

Средно-то единственно ще быде Бѣжіе, множественно за два-та рода Бѣжіа.

По тоя примѣръ ся скланявхть слѣдующи-те прилагателны: вѣлій, дівій, пѣній, бѣчий, кѣзій, вѣржій, лѣсій, крѣвій и други нѣкои; такожде и трѣтій. Все-те

*) Мѣки гласни сѣ: е, и, ѡ, ю, а. Твърды а, о, ѡ, ѣ, ы. Они съотвѣтствувалъ по междѣ си така: е = о, и = ы, ѡ = ѣ, ю = ѡ, а = а.

що ся скланяють по тоя примѣръ немѣть усѣченно склоненіе.

За прилагателны-те имена вѣобще можеме да забѣлѣжимо слѣдующе-то:

I. ^{само окончаніе то}Толко качественны-те прилагателны имѣть по двѣ склоненія, полно и усѣченно, а всы-те други видове имѣть ^{само}только по едно или полно или усѣченно.

II. Тья прилагателни притяжательны, що кончавѣть на *ишз*, ако имѣть предѣ него *в*, можать да ся съкратѣть на *ль*, ако ли *и*, на *ь* както: Барнаеинѣ Барнаевѣ, Іѡннинѣ Іѡннѣ. Така исто и тья що сѣ на *овз*, ако предѣ него имѣть *м* или *в* съкратѣвѣть ся на *ль*, ако ли — *и* или *л* — на *ь*, както: Івраамовѣ Івраамѣ, Іакововѣ Іаковѣ, Стефановѣ Стефанѣ, Пауловѣ Паулѣ.

III. Кога прилагателно-то полно кончава на *ий*, тога усѣченно-то кончава на *ь*, а кога на *ый*, тога *з*.

IV. Много отъ усѣченны-те прилагателны за благогласіе пріимѣть въ имени-телный падежѣ въ мъжскій-а родѣ гласны-те *о* или *е*, кои-то въ други-те падежи пакѣ ги отхвѣрлять: *о* пріимѣть обыкновенно

тыя, що кончавхть на *кій* и ся съкратя-
вхть на *кз*, както: сладкій сладокъ, крѣп-
кій крѣпокъ, низкій низокъ, ұскій ұзокъ,
крѳткій крѳтокъ и пр. *е* примхть тыя, що
сх на *нз* и *нь* и други нѣкон, както: ұм-
ный ұменъ, славыый славенъ, силовый си-
ленъ, зёмный зёменъ, лѣтній лѣтенъ,
тѣпалый тѣпелъ, свѣтлый свѣтелъ, ѳстрый
ѳстеръ.

§ 25. СКЛОНЕНІЕ ВТОРО. |

За имена-та количественны.

*Количественны-те имена, кои-то инакъ
ся выхть и Числительны, ся раздѣлять
на Просто-числительны и порядочны.*

*Просто-числительны сх: ёдѣнъ, два,
три, четыре, пѣть, десять, двѣдесѣть, сто,
тысяща и проч. а порядочны: пѣрвый, вто-
рой, десѣтый, тысящный и пр.*

*Количественны-те порядочны ся скла-
нять, както рѣкохме по горѣ, (вижь § 22)
по пѣрво-то склоненіе на прилагателны-те,
а други-те така:*

I. Ёдѣнъ, ёдѣна, ёдѣно ся скланять
по пѣрвый-а усѣченъ примѣръ на прилага-

телны-те, толко единственый и множественый творителный кончава на *имѣ, ѣми,* а не на *ымѣ, ыми.*

II. Два и Ѡва ся скланятъ така въ двойственно число*)

мѣж и жен.

жен.

И. В. и З. двѣ	Ѡва	двѣ Ѡвѣ
Р. и П. двѣю	Ѡвѣю	подѣвио съ
Д. и Т. двѣма	Ѡвѣма	дрѣги-тѣ.

III. Трѣи, четыре.

И. В. и З. трѣи и трѣе	четыри, ре.
Р. и П. трѣхъ и трѣехъ	четырехъ
Д. трѣмъ и трѣемъ	четыремъ
Т. трѣми и трѣими	четырма, ми.

IV. Пѣть, шѣсть.

И. В. и З. пѣть	шѣсть
Р. и П. пѣтихъ, ти	шѣстихъ, ти
Д. пѣтимъ	шѣстѣма.
П. пѣтѣма, тѣю	шѣстѣма, тѣю

Така исто и сѣдмь, Ѡсмь, дѣвѣть.

V. Дѣсѣть кога е сложно съ други числа нѣкой пѣть не ся скланява (освѣнь

*) Двѣ множественно число нема.

звателный и творительный) а пакъ другій
пѣть ся склонява както слѣдува:

несклоняемо

склоняемо.

~~И. ѣдинѣдесѣтъ~~	ѣдинѣдесѣтъ
~~Р. ѣдинагшѣдесѣтъ~~	ѣдинѣдесѣти
~~Д. ѣдиномѣдесѣтъ~~	ѣдинѣдесѣти
~~В. ѣдинагѣдесѣтъ~~	ѣдинѣдесѣтъ
~~З. ѣдинѣдесѣте~~	ѣдинѣдесѣте
~~Т. ѣдинѣдесѣтма, ми~~	ѣдинѣдесѣтма, ми.
~~И. ѣдиномѣдесѣтъ~~	ѣдинѣдесѣти.

(Дѣсѣтъ бога е сложно съ други числа
може да кончава во вси-те падежи на е как-
то: ѣдинагшѣдесѣте, ѣдиномѣдесѣте и
пр. до двѣдесѣтъ.)

Сложны те двѣдесѣтъ, трѣдесѣтъ, че-
тыридесѣтъ ся скланять толко въ послѣд-
ня-та часть както пѣтъ (вижь погорѣ) пѣт-
десѣтъ, шѣстдесѣтъ, седмдесѣтъ до девѣтъ-
десѣтъ (кончавѣтъ и ѣ) и въ двѣ-те ча-
сти ся скланявѣтъ, както :

И. В. и З. шѣстѣдесѣтъ, Р. и П. ше-
стѣдесѣти, Д. шѣстидесѣтѣмѣ, Т. шѣсти-
десѣтѣю.

VI. Сто   Двѣстѣ   трѣста.
И. В. и З. стѣ   двѣстѣ   трѣста

Р. стѧ	двѣстѣ	трѣхъ стѣ
Д. стѣ	двѣма стѣма	трѣмъ стѣмъ
Т. стѣмъ	двѣма стѣма	трѣма, и, стѣ
И. стѣ	двѣстѣ	трѣхъ стѣ.

Като трѣста ся скланявхть: четыри-ста, пѣтхъ стѣ шѣстхъ стѣ до девѣтхъ стѣ.

VII. Ты́саща, такоже ѣдини́ца, дво́ица тро́ица, четвери́ца, пѣтерица до десяти́ца ся скланять по второй-а примѣръ во второ-то склоненіе на имена-та существи-тельны, а тѣмъ по пѣрвый-а примѣръ.

VIII. Ты́саща съ други-те числа та-ка ся скланя.

И. В. и З. двѣ ты́сащи	трѣ ты́сащи
Р. двѣстѣ ты́сащъ	трѣхъ ты́сащъ
Д. двѣма ты́сащамъ	трѣмъ ты́сащамъ
Т. двѣма ты́сащами	трѣми ты́сащами
И. двѣстѣ ты́сащахъ	трѣхъ ты́сащахъ

И. В. и З. пѣть ты́сащъ, Р. пѣти ты́сащъ, Д. пѣти́мъ ты́сащамъ, Т. пѣтѣмъ или пѣти́ю ты́сащами, И. пѣти ты́сащахъ.

По трѣ ты́сащи ся скланя и четыри ты́сащи, а по пѣть ты́сащъ ся скланять шѣсть, ѡсмь, десѣть ты́сащи и пр.

IX. *Обой.**Число единственно*

И. <i>Обой</i>	<i>Обоа</i>	<i>Обое</i>
Р. <i>Обоегѡ</i>	<i>Обоеа</i>	<i>Обоегѡ</i>
Д. <i>Обоемѡ</i>	<i>Обоеи</i>	<i>Обоемѡ</i>
В. <i>Обоегѡ</i>	<i>Обою</i>	<i>Обое</i>
З. р. И.	р. И.	р. И.
Т. <i>Обоимѡ</i>	<i>Обоєю</i>	<i>Обоимѡ</i>
И. <i>Обоемѡ</i>	<i>Обоѣи</i>	<i>Обоѣмѡ</i>

Число множественно.

И. <i>Обои</i>	<i>Обоа</i>	<i>Двое</i>	<i>Трое</i>
Р. <i>Обоихѡ</i>	<i>Обоихѡ</i>	<i>Двоихѡ</i>	<i>Троихѡ</i>
Д. <i>Обоимѡ</i>	<i>Обоимѡ</i>	<i>Двоимѡ</i>	<i>Троимѡ</i>
В. <i>Обоѡ</i>	<i>Обоѡ</i>	р. И.	р. И.
З. р. И.	<i>Обоѡ</i>	р. И.	р. И.
Т. <i>Обоими</i>	<i>Обоими</i>	<i>Двоими</i>	<i>Троими.</i>
И. <i>Обоихѡ</i>	<i>Обоихѡ</i>	<i>Двоихѡ</i>	<i>Троихѡ</i>

Така исто и *четверо*, *петеро*, *шестеро*
до *деветеро*.

— 0 —

§ 26. *За степени-те на имена-та прилагателны качественны.*

Извѣстно е, какъ не во всы-те подобно-качественны предметы, качество-то ся на-

ходи въ еднаква мѣра, или степень, а въ одни въ по голѣма нежели въ други, а пакъ въ други въ най голѣма. За да изразятъ това нѣщо имена-та прилагателны прѣиматъ особенни окончанія или добавоци. Отъ тамъ качественны-те прилагателны ся дѣлятъ на степени.

Степени-те сѣ три: *Положителна*, *Сравнителна* и *Превосходителна*.

I. *Положителна-та* степень показва, що качество-то въ извѣстный предметъ ся нахои во обыкновенно-то му свойство, и за да изрази това употребява обыкновенны-те прилагателны, както: *вѣкъ*, *чѣрънъ*, *высокій*, *дѣбгій*, *слѣвнй* и пр.

II. *Сравнителна-та* степень показва, какъ качество-то въ единъ предметъ ся нахои въ по голѣма мѣра, нежели въ другій; за да покажатъ това прилагателны-те имена прѣиматъ окончаніе-то *шій*, като по напрешь оставятъ обыкновенно-то си окончаніе, така отъ *высокій* *высшій*, отъ *глубокій* *глубшій*, отъ *слѣдкій* *слѣдшій* и пр. това е равно съ наши-те: *по высокъ*, *по глѣбокъ*, *по слѣдкъ*.

III. *Превосходна-та* степень показва,

що качество-то въ единъ предметъ ся на-
ходи въ по голѣма степень, нежели во всы-
те подобно-качественны нему предметы. О-
кончанія-та на тая степень сж *пѣйшій* и
айшій, така: отъ высокѣкъ вышочайшій, отъ
глубокѣкъ глубочайшій, отъ силенѣкъ силнѣй-
шій, отъ славенѣкъ славноѣйшій и пр. равня-
вхтъ ся съ наши-те: *най высокѣъ*, *най глу-*
бокѣъ, *най славенѣъ*.

Обаче потрѣбно е да знаеме, що твър-
до мало отъ прилагателны-те имена имхтъ
особенно окончаніе *шій* за сравнителна-та
степень, и особенно на *пѣйшій* или *айшій*
за превосходителна-та, по много-то прила-
гателны имхтъ едно отъ двѣ-те послѣдны
окончанія *пѣйшій* или *айшій* за двѣ-те степени.

Тій, що имхтъ особенни окончанія за
двѣ-те степени сж слѣдующи-те: младѣйшій,
младшій, младѣйшій; юнѣйшій, юншій, ю-
нѣйшій; старѣйшій, старшій, старѣйшій; вы-
сокѣй, высшій, высочайшій; глубокѣй, глѣв-
шій, глубочайшій; крѣпкѣй, крѣпшій, крѣп-
чайшій и други нѣколко, гдѣ може удобно
да ся приложи окончаніе-то *шій*. Все-те
други не можать да имхтъ *шій*, а толко
пѣйшій или *айшій*; това го употреблявхтъ и

въ двѣ-те степени. Таквы сж наприм. слѣ-
дующи-те: сильный, честный, умный, весѣ-
лый, гордый, быстрый, ученый и пр. и пр.
Тука не можеме да речеме ни сильшій, ни
честшій, ни ни . . . . а толко казваме:
сильнѣйшій, умнѣйшій, гордѣйшій и проч.

Тога Превосходна-та степень ся отли-
чава отъ Сравнителна-та или отъ частици-
те *все* и *пре*, кон-то часто она приима, ка-
ко наприи всемилостивѣйшій, пречестнѣй-
шій. Тья частици ся полагають и въ Поло-
жителна-та степень както: всемилостивѣй,
предобрый, и тогава она е равна съ Пре-
восходителна-та.

Сравнителна-та степень има и други
окончанія, тья сж общо то нескланяемы *ль*
както: отъ умный умнѣе; Пётръ ум-
нѣе Павла, или нежели Павелъ (Петръ е
по уменъ отъ Павла) отъ честный честнѣе,
отъ славыный славенѣе и проч.

Тая форма въ сравненія-то е по упо-
ребителна нежели друга-тя, и нея могутъ
да я имють почти все-те прилагателны.

Слѣдующи-те прилагателны сравнител-
ны-те ги производяють отъ други корени.

пол.	срав.	прев.
благій	у́ный у́ншій	благáйшій
дóберый	лúчшій	дóбрéйшій
слáый	гóршій	слáкйшій
великйй	бóлйй вáцршйй	величáйшйй
мáлыйй	мнйй мéншйй	малéйшйй.

За производство-то на нѣкои сравнительны и превосходны степени, потрѣбно е да знаеме слѣдующи-те правила :

I. Тыя имена, що кончавхть на *кйй*, кога прїимхть окончаніе-то *шйй* за сравнительна-та степень, ако сж двусложны отхвърлятъ *к*-то както: слáдкйй слáдшйй, крѣпкйй крѣпшйй; ако ли сж трисложны, тогава заедно съ *к*-то отхвърлятъ и безгласна-та що е предъ него, както: ширóкйй шйршйй, глúвóкйй глúвшйй и пр.

II. Тыя, що имхть окончательны безгласны *г, д, х, к, ж*, во превосходителна-та степень премѣнявхть *г* и *д* на *ж*, *х* на *ш*, *к* на *ч*, *жк* на *жс*, както: драгйй дражáйшйй, строгйй строжáйшйй, млáдый млáжáйшйй, тйхйй тйшáйшйй, крóткйй кротчáйшйй, нйзкйй нйжáйшйй, влйзкйй влйжáйшйй.

ГЛАВА ТРЕТЬЯ.

ЗА

Мѣстоимѣнія-та.

— 0 —

§ 27. Мѣстоименія-та сѣ таквы слова, кои-то сѣ поставятъ на мѣсто имена-та существителны и прилагателны.

§ 28. Мѣстоименія-та сѣ раздѣлявжтъ на 1) *Личны*, 2) *Вззертны*, 3) *Взпросителны*, 4) *Указателны*, 5) *Относителны*, 6) *Опредѣлителны*. *У притжеж ателны.*

§ 29. За *личны-те* мѣстоименія.

Тыя мѣстоименія сѣ выжтъ така зацо они сѣ поставятъ на мѣсто лица-та, що сѣ упоменажтъ въ рѣчь-тѣ, лица сѣ три:

Перво лице е той, що говори. За единственно число *ѣзъ*; за множественно *мы*.

Второ лице е той, кому сѣ говори. Въ единственно число *ты*, въ множест. *вы*.

Третьо лице е предметъ-а, за кого-то сѣ говори. Въ единственно число *онъ*, *она*, *оно*, въ множественно *они*, *оны*, *она*.

Първо лице

Второ лице.

един.		множ.		един.		множ.	
П.	ѣзъ		мы́	ты́			вы́
Р.	мечѣ		насъ	тебѣ			васъ
Д.	мнѣ, ми́		намъ	тебѣ, ти́			вамъ
В.	менѣ, ма́		насъ, ны́	тебѣ, та́			васъ, вы́
Т.	мною		нами́	тобою			вами́
П.	мнѣ		насъ	тебѣ			васъ

Третьо лице.

чис. един.			чис. множ.		
мжж.	жен.	сред.	мжж.	жен.	сред.
П.	онъ	она́	оно́	они́	они́
Р.	ѣго́	ѣя́	ѣго́	ѣхъ	ѣхъ
Д.	ѣмъ	ѣи́	ѣмъ	ѣмъ	ѣмъ
В.	ѣго́, и́	ю́	ѣ	ѣ. ѣхъ	ѣ
Т.	ѣмъ,	ѣю	ѣмъ	ѣми	ѣми
П.	ѣнемъ	ѣи́	ѣемъ	ѣихъ	ѣихъ

Първо-то и второ-то лице нежтъ родове, а третьо-то има.

§ 30. За Вързатното мѣстоименіе.

Вързатно то мѣстоимѣніе за всы-те родове, лица и числа (именителенъ нема) Р. себѣ; Д. себѣ, си; В. себѣ, са; Т. собою; П. себѣ. Това мѣстоименіе ся выка Вързатно, зацо-то показва, че дѣйствиѣ-то ся вра-

ца на истый-а дѣйствователь и ся употре-
быва за всы-те тры лица, както: *ѿзъ вѣж-
дѹ себѣ, ты чѣствѣши себѣ, онѣ почи-
таетъ себѣ.*

§ 31. *За мѣстоименія-та Вѣ-
просителни и Указателни.*

Мѣстоименія-та *вѣпросителни* кои-мѣ-то
сѣотвѣтствува *указателни-те*, могутъ да
ся раздѣлятъ така :

1. *Кога пытаме за нькой предметъ.*

кто? что? или че-
со? кій? или кой?

сѣй, сѣистій, сѣвкій, сѣ-
нкій, нѣкто, нѣчто,
никтѣ, ничтѣ, ктѣ-
лико, чтѣлико, кій-
лико, кійждо или кождо,
всѣкѣй и пр.

2. *За Качество-то му.*

каковкѣй? какѣй? іа
ковкѣй?

каковкѣй, такѣй, си-
цевкѣй.

3. *За количество-то му.*

коликѣй? ѣликѣй?

толикѣй.

4. *За принадлежность-та му.*

чѣй?

мѣй, твѣй, сѣй, ѣгѣй,
нѣшъ, вѣшъ, нѣчѣй,
чѣйлико.

ВЪ П Р О С И Т Е Л Н Ы

У К А З А Т Е Л Н Ы

§ 32. Склоненіе на въпросителны-те и указателны-те мѣстоименія.

ОТДѢЛЕНІЕ ПЪРВО.

И.	кто̀	что̀, чего̀
Р.	кого̀	чего̀, чего̀
Д.	кому̀	чему̀, чему̀
В.	кого̀	что̀, чего̀
Т.	къмъ	къмъ
П.	къмъ	чему̀.

Това мѣстоименіе служи и за двѣ-те числа. Ктѣ ся употребява кога пытаме за челоуѣци въобще, а что̀ за безсловесны и не одушевленны предметы. Така исто ся скланятъ: нѣкто, никто̀, ктѣлибу, нѣчто, нѣчесо, ничто̀, ничесѣ, что̀либу, чего̀либу. Онѣсица, множ. число нема, ся скланява по второ-то склоненіе на существителны-те.

ОТДѢЛЕНІЕ ВТОРО.

I. Кѣи или кѣи.

Число единственно.

	мжж.	жен.	сред.
И.	кѣи, кой	ка̀	ко̀
Р.	кого̀	ко̀	кого̀

Д. КОЕМЪ	КОЕИ	КОЕМЪ
Б. КОЕГО	КЪЮ	КОЕ
Т. КИМЪ	КОЕЮ	КИМЪ, КОИМЪ
П. КИМЪ, КОИМЪ	КОЕИ	КОЕМЪ.

Множественно .

КИ, КОИ	КА	КАА, КОА
КИХЪ, КСИХЪ	КИХЪ, КСИХЪ	КИХЪ, КСИХЪ
КИМЪ, КОИМЪ	КИМЪ, КОИМЪ	КИМЪ, КОИМЪ.
КА	КА	КАА, КОА
КИМИ, КОИМИ	КИМИ, КОИМИ	КИМИ, КОИМИ.
КИХЪ, КСИХЪ	КИХЪ, КОИХЪ	КИХЪ, КСИХЪ.

Така исто и КИИ (въ множ. число има и КИИ) КИИЖДО, КОИЖДО. Последно-то усѣк-нува се во вси-те падежи, както : П. КОИЖДО, Р. КОИЖДО, Д. КОИЖДО и пр. на мѣсто КОИЖДО, КОИЖДО.

Взпросителны-те, както : *каковий*, *какоуви*, *какоуви*, *какоуви*, *какоуви* и *указателны-те* *каковий*, *какоуви*, *какоуви*, *какоуви*, *какоуви* се скратявѣтъ и се скланятъ по прилагателны-те имена, такожде и *какий* и *какоуви*, кои-то не се скратявѣтъ.

2. *Взпросителны-те притяжателны.*
 ЧИИ, ЧИИ, ЧИИ.

Число единственно.

м.ж.		жен.	сред.
И.	чій	чїа	чїе
Р.	чїегѡ	чїеа	чїегѡ
Д.	чїемѡ	чїей	чїемѡ
Б.	чїею	чїю	чїе
Т.	чїимѡ	чїею	чїимѡ
И.	чїемѡ	чїей	чїемѡ

Множественно.

И.	чїи	чїа	чїа
Р.	чїихѡ	чїихѡ	чїихѡ
Д.	чїимѡ	чїимѡ	чїимѡ
Б.	чїа	чїа	чїа
Т.	чїими	чїими	чїими
И.	чїихѡ	чїихѡ	чїихѡ

Така точно и нѣчїи.

3. Указательны-те сїи, сїа, сїе.

Число единственно

м.ж.		жен.	сред.
И.	сїи, сїи	сїа	сїе, сїе
Р.	сїегѡ	сїа	сїегѡ
Д.	сїемѡ	сїей	сїемѡ
Б.	сїегѡ или Р. И.	сїю	сїе, сїе

Т. сѣмъ
П. сѣмъ

сѣю
сѣй

сѣмъ
сѣмъ

Множественно

Н. сѣи
Р. сѣхъ
Д. сѣмъ
В. сѣа
Т. сѣми
П. сѣхъ

сѣа
сѣхъ
сѣмъ
сѣа
сѣми
сѣхъ

сѣа
сѣхъ
сѣмъ
сѣа
сѣми
сѣхъ

Така исто и ѿнѣи.

4. ѿный, ѿнаа, ѿное.

Число единственно.

муж.

жен.

сред.

Н. ѿный, ѿнъ
Р. ѿнагѡ
Д. ѿномъ
В. ѿнаге или Р. П.
Т. ѿнѣмъ
П. ѿномъ

ѿнаа, ѿна
ѿнаа
ѿной, ѿнѣи
ѿнѣю
ѿною
ѿной ѿнѣи

ѿное ѿно
ѿнагѡ
ѿномъ
ѿное ѿно
ѿнѣмъ
ѿномъ

Множественно.

Н. ѿнѣи, ѿни
Р. ѿнѣхъ
Д. ѿнѣмъ

ѿнѣа, ѿны
ѿнѣхъ
ѿнѣмъ

ѿнаа, ѿна
ѿнѣхъ
ѿнѣмъ

В. Ѡныа, Ѡны	Ѡныа, Ѡны	Ѡнаа, Ѡна
Т. Ѡнѣми,	Ѡнѣми	Ѡнѣми
И. Ѡнѣхъ	Ѡнѣхъ	Ѡнѣхъ

Така исто и Ѡвѣй Ѡвѣ. Кога предлозите во и на ся нахождѣтъ предъ Виш. падежъ Ѡнъ става вѣнъ, нѣнъ.

Число единственно.

<i>Муж.</i>	<i>жен.</i>	<i>сред.</i>
И. тѣй	тѣа, тѣ.	тѣе, тѣ
Р. тѣгѣ	тѣа	тѣгѣ
Д. тѣмѣ	тѣй	тѣмѣ
В. тѣгѣ или тѣй	тѣю	тѣе, тѣ
Т. тѣмъ	тѣю	тѣмъ
И. тѣмъ	тѣй	тѣмъ

Число множественно.

И. тѣи	тѣа	тѣа, тѣ
Р. тѣхъ	тѣхъ	тѣхъ
Д. тѣмъ	тѣмъ	тѣмъ
В. тѣа	тѣа	тѣа
Т. тѣми	тѣми	тѣми
И. тѣхъ	тѣхъ	тѣхъ.

5. За притяжательны-те мѡй мѡѡ, мѡѡ.

Число единственно.

мжжс.	жен.	сред.
И. мѡй	мѡѡ	мѡѡ
Р. мѡегѡ	мѡегѡ	мѡегѡ
Д. мѡемѡ	мѡей	мѡемѡ
Б. мѡегѡ	мѡю	р. И.
З. р. И.	р. И.	р. И.
Г. мѡймѡ	мѡею	мѡймѡ
И. мѡемѡ	мѡей	мѡемѡ

Множественно.

И. мой	моѡ	моѡ
Р. моихѡ	моихѡ	моихѡ
Д. моймѡ	моймѡ	моймѡ
Б. моѡ	моѡ	моѡ.
З. мой	моѡ	моѡ
Г. мойми	мойми	мойми
И. моихѡ	моихѡ	моихѡ

Така и твоѡ, твоѡ, твоѡ; твой, твоѡ, твоѡ.

6. Нашѡ, наша, наше.

Число единственно.

мжжс.	жен.	сред.
И. нашѡ	наша	наше

Р.	на́шего	на́ша	на́шего
Д.	на́шемѸ	на́шей	на́шемѸ
Б.	на́шего на́шѸ	на́шѸ	р. П.
З.	р. П.	р. П.	р. П.
Т.	на́шимѸ	на́шею	на́шимѸ
П.	на́шемѸ	на́шей	на́шемѸ

Множественно.

П.	на́ши	на́ша	на́ша
Р.	на́шихѸ	на́шихѸ	на́шихѸ
Д.	на́шимѸ	на́шнаѸ	на́шимѸ
Б.	на́ши, ѿ	на́ша	на́ша
З.	р. П.	р. П.	р. П.
Т.	на́шими	на́шими	на́шими
П.	на́шихѸ	на́шихѸ	на́шихѸ

Така и ва́шѸ, ва́ша, ва́ше.

§ 33. *За относително-то мѣстоименіе ѿже. То ся выка така зацо-то ся относи на показанный-а предметъ и ся склани така:*

Число единственно

<i>мжж.</i>	<i>жен.</i>	<i>сред.</i>
П. ѿже	ѿже	ѿже
Р. ѿже	ѿже	ѿже
Д. ѿже	ѿже	ѿже
Б. ѿже	ѿже	ѿже

Т.	ѣмже	ѣюже	ѣмже
П.	(ш) нѣмже	нѣюже	нѣмже.

множественно.

И.	ѣже	ѣже	ѣже
Р.	ѣже	ѣже	ѣже
Д.	ѣмже	ѣмже	ѣмже
В.	ѣже	ѣже	ѣже
Т.	ѣмже	ѣмже	ѣмже
П.	(ш) нѣже	нѣже	нѣже

Кога предъ косвенны-те надежи на то-ва мѣстоименіе имжть предлозы, тога они за благогласіе примжть и, както отъ негѡ — ѣгѡ, къ нелѡ — ѣмѡ, за нами — ѣми, ѡ нихъ — ѣхъ и проч.

§ 34. За мѣстоименія-та опредѣлительны самыя, самъ и весь.

Перво-то отъ нихъ опредѣлява точность-та (подлинность) на предметъ-а; второ-то опредѣлява объемъ-а и количество-то на предметъ-а.

Перво-то ся скланя пълно и усѣчено по първый-а примѣръ на прилагательны-те, а второ-то така:

Число единственно.

мжс.	жен.	сред.
И. весь	всѣ	всѣ

Р.	всегѡ	всѣа	всегѡ
Д.	всемѡ	всѣй	всемѡ
В.	всегѡ, ѡ	всѡ	р. Н.
З.	р. Н.	р. Н.	р. Н.
Т.	всѣмѡ	всѣю	всѣмѡ
П.	всѣмѡ	всѣй	всѣмѡ.

Множественно.

П.	всѣ	всѣа	всѣа
Р.	всѣхѡ	всѣхѡ	всѣхѡ
Д.	всѣмѡ	всѣмѡ	всѣмѡ
В.	всѣа	р. Н.	р. Н.
З.	р. Н.	р. Н.	р. Н.
Т.	всѣми	всѣми	всѣми
П.	всѣхѡ	всѣхѡ	всѣхѡ

— о —

(§ 35. За Двойственно-то число.

Между други-те свойства, съ кои-то ся отличава Славянскій-тъ, или Старо-българскій-а языкъ, отъ Ново-българскій-а е способъ-а двойственно да ся изражава, свойство кое-то у насъ ^{и не съ} ни едно отъ Славянски-те нарѣчія го нема. Но понеже на двойственно-то число отъ една страна рѣдко му е употребленіе-то въ църковны-те книги, а пакъ отъ друга днесъ оно съвършено не

ся употребява; поради това за да ся не-
обременява отъ единжъ, безъ нужда, память-
та на първоначалны-те възпитаници, до-
брѣ е да ся излага двойственно-то число
послѣ, като вече добрѣ изучатъ единствен-
но-то и множественно-то числа. На това о-
снованіе мые даваме мѣсто тука на двой-
ственно то число отъ всы-те скланяемы части.)

Имя существително.

СКЛОНЕНІЕ ПЪРВО.

Число двойственно.

И. В. З.	исполѣна	создѣтеля	ходѣтѣа
Р. П.	исполѣнѣ	создѣтелю	ходѣтѣаю
Д. Т.	исполѣнома	создѣтелема	ходѣтѣема

СКЛОНЕНІЕ ВТОРО

И. В. З.	свѣздѣ*)	вѣли**)	рѣдости	дѣши
Р. П.	свѣздѣ	вѣлю	рѣдостію	дѣшѣ
Д. Т.	свѣздѣма	вѣлама	рѣдостѣма	дѣшѣма

*) Имена-та що са скланятъ по тей примѣръ
окончателны-те г, к, х, и въ двойственно число
въ имен. Вин, и Зв. превращатъ г на з, к на
ц, х на с: както: кнѣга -- кнѣзѣ, мѣка -- мѣцѣ,
снѣха -- снѣсѣ.

**) Така исто кончавѣтъ и тыя що имѣтъ чи-
сто окончаніе, както: лѣлѣж = лѣлѣи, лѣлѣю, лѣлѣама.

Криво

СКЛОНЕНІЕ ТРЕТЬО.

И. В. З.	лицѣ	чѣлѣ	отрочатѣ	именѣ
Р. П.	лицѣ	чѣлѣ	отрочатѣ	именѣ
Д. Т.	лицѣма	чѣлома	отрочатѣма	имѣнама

По отрочатѣ ся скланя и телѣ, а по лици — пѣніе. Око, И. В. З. ѡчи, Р. П. ѡчию
Д. Т. ѡчи́ма, така и ѹхо.

Имя прилагателно*).

	м. и с.	жен.	м. и с.	жен.
И. В. З.	сла́вна	сла́внѣ	на́га	на́зѣ
Р. и П.	сла́внѣ	--	на́гѣ	--
Д. и Т.	сла́внѣма	--	на́гѣма	--
И. В. З.	вѣ́шна	вѣ́шни	вѣ́та	вѣ́ти
Р. и П.	вѣ́шнѣ	--	вѣ́тѣ	--
Д. и Т.	вѣ́шнѣма	--	вѣ́тѣма	--

Мѣстоимѣніе лично.

	м. и с.	жен.	м. и с.	ж.	м. и с.	ж.
И. В. З.	на́	нѣ	ва́	вѣ́	ѡна́	ѡнѣ́
Р. и П.	на́ю	--	ва́ю	--	ѡ́ю	--
Д. и Т.	на́ма	--	ва́ма	--	ѡ́ма	--

*) Въ прилагателны-те имена и мѣстоимѣніа-та за вси-те три рода еднакво кончавѣтъ двойственны-те падежи освѣнь Им., Вин. и Зв. на женскій-тъ родъ.

Указатели.

м. и с.	ж.	м. и с.	ж.	м. и с.	ж.
Н. В. З. сѣа	сѣи	мѣа	мѣи	нѣша	нѣши
Р. и П. сѣю	--	мѣю	--	нѣшию	--
Д. и Т. сѣма	--	мѣма	--	нѣшимиа	--

Други-те мѣстоименія ся скланяють ту-ка по тыя примѣры, по кои-то они ся скланяють и въ единственно и въ множественно число.

ГЛАВА ЧЕТВЪРТА

ЗА

Глаголъ-а.

— 0 —

§ 36. Глаголи ся выкжтъ тыя слова, що показвжтъ дѣйствіе или состояніе.

§ 37. Глаголи-те сж шесть вида: 1) Дѣйствилелны, 2) Страдателны, 3) Взрачны, 4) Общи, 5) Взаимны, 6) Средны.

Тыя шесть вида ся выкжтъ залози.

§ 38.

1. Дѣйствителный-а залозъ показува,

що дѣйствіе-то на предметъ-а преходи на другъ предметъ, както: пи́шѸ писмѸ, читаю́ кни́гѸ.

2) *Страдателный-а* показва, що извѣстный-а предметъ при́ма дѣйствіе отъ другъ предметъ, както: ПисмѸ пи́шется ѿ Пётра, кни́га чита́ется Іо́анномъ. Всякой дѣйствителенъ глаголь може да ся обрати во страдателенъ, и всякой страдателенъ въ дѣйствителенъ.

2. *Возвратный-а* показва какъ дѣйствіе-то преходи на истый-а дѣйствователь както: а́зъ мыю́са, ты́ ѡдѣ́ва́ешься, то е равно съ: а́зъ мыю́ себѣ, ты́ ѡдѣ́ва́ешь себѣ. Возвратный-а залогъ става отъ дѣйствителный-а като приеме сокращенно-то возвратно мѣстоименіе *ся*.

4) *Общій-а* има значеніе подобно съ возвратный-а и както него кончава на *ся*; но безъ него не ся употребява, наприм.: бою́са, надѣ́юса. *трудолюбивося радую́ся*

стиски ду 5) *Взаимный-а* показва взаимно дѣйствіе между два предмета както: Пётръ и А́ндрей ѡбима́ются, а́зъ и ты́ вѡрима́са. Взаимный-а става отъ дѣйствителный-а, като приеме мѣстоименіе-то *ся*.

6) *Средний-а* показва или дѣйствіе переходяще, както: *хождаѸ, плаваю, спѣшѸ, молю сѧ БѡгѸ.* или состояніе както: *живѸ, здравствѸю, сплю.*

§ 38. Общи те свойства на глаголыте сѧ: 1) *Наклоненіе*, 2) *время*, 3) *число*, 4) *лице*, 5) *родъ*.

§ 39. Наклоненія сѧ три: 1) *изявително*, 2) *повелително*, 3) *неопредѣлтелно*.

1) *Изявително-то* наклоненіе присвоява на предметъ-а нѣкое дѣйствіе или состояніе, както: *пишѸ, писѧхъ, напишѸ, написѧхъ, стоѧтъ, спѧтъ, пойдѸтъ.*

2) *Повелително-то* показва, що предметъ-а ся заставлява да дѣйствува или отъ нѣкой други предметъ, или отъ самаго себеси, както: *читѧй, ходи, читѧмъ, пойдѧмъ.*

3) *Неопредѣлтелно-то* показва дѣйствіе или состояніе безъ да опредѣлява предметъ-а, кому-то оно принадлежи, както: *послѧти, ходѧти, спѧти, прочѧтанѸ быти.*

§ 40. Всякое дѣйствіе или состояніе принадлежи или на настояще-то, или на поминало-то, или на будуще-то време.

И така времена-та собственно сѧ три:

- 1) Настояще, 2) ~~прошедше~~ ^{преходяще} ~~опредѣленно~~ ~~първо~~ и 3) ~~будуще~~.

Но понеже ~~прошедше~~ ^{преходяще} то време може да ся подраздѣли на четиры періоди, того ради всы те времена ся броятъ шесть, три първообразны и три производны. Последны те сж слѣдующи те: 1) първо прешедше ~~неопредѣленно~~, 2) второ прешедше ~~опредѣленно~~, 3) ~~второ~~ ~~прошедше~~ ~~неопредѣленно~~.

§ 41. За значеніе то на времена та.

1) Настояще то време показва, какъ дѣйствіе то или состояніе то на предметъ а происходи въ това исто то време, кога говориме за него: *ѿзъ нишѣ, ты читаешъ, снъ слышетъ.* ^{преходяще то}

2) Първо то ~~прошедше~~ ~~опредѣленно~~ показва, що дѣйствіе то, или состояніе то, происходило нѣкога, и именно въ това исто време, кога происходило едно друго извѣстно по време то дѣйствіе, както напр. *ѿзъ читашъ, ты писаше, егда снъ прійде.* Прійде е современно то извѣстно дѣйствіе, кое то ся противополога на читашъ и писаше за да имъ опредѣли време то.

3) Първо то ~~прошедше~~ ~~неопредѣленно~~ показва дѣйствіе или состояніе поми-

нато, но понеже оно не ся противополога съ друго нѣкое извѣстно по време-то дѣйствіе, за това неопредѣлява кога именно происходило дѣйствіе-то, както: *азъ читалъ есмь, ты писалъ еси.*

4) *Второ-то прошедше опредѣленно* показва дѣйствіе или состояніе свършено предъ едно-друго извѣстно по време-то дѣйствіе, както: *азъ читалъ вѣхъ, ты писалъ вѣше, егда снъ пріиде.* Пріиде е поминало-то дѣйствіе, кое-то ся противополога на читалъ вѣхъ и писалъ вѣше за да ги опредѣли*)

5) *Второ-то прошедше неопредѣленно*, или свършено, както и първо-то неопредѣленно, не опредѣлява кога происходило дѣйствіе-то, но за това показва дѣйствіе кончено, както: *написалъхъ, прочтѣхъ.*

6) *Будуще-то* показва що дѣйствіе-то или состояніе-то, не происходило още, но има да бѣде, както: *прочитая, напишѣ.*

§ 42. Числа и тука сж три: *един-*

*) Не трѣба да мыслимъ че всякога свършено-то опредѣляюще, сж полага въ рѣчь-та, не, оно само сж подразумѣва и рѣдко сж полага за по голѣма ясность.

ственно, двойственно и множественно. Лица такожде сж три първо, второ и третьо. Глаголи-те за всякое число и лице си имхть особны окончанія, както ще видиме по долу.

§ 43. Родове сж три: *мжжскій, женскій и средный*, нихъ ги има толко двѣ времена, първо-то прѣшедше *неопредѣленно* и второ-то прѣшедше *опредѣленно*.

За причастія-та.

§ 44. *Причастіе-то* е име прилагателно, произведено отъ глаголь, и ся отличава отъ прилагателны-те съ това, що показва време, дѣйствиѣ или состояніе.

Причастія-та ся дѣлятъ на *дѣйствителны, страдателны и спрягаемы*. Оны имхть полны и усѣченны окончанія и ся скланяють по прилагателны-те имена.

§ 45. *Дѣйствителны причастія* сж тѣ, съ кои-то ся означавхть предметы-те дѣйствующи.

(Окончанія-та на дѣйствителны-те причастія сж слѣдующи-те:

Настояще време, число единств. пълно. *щій, щал, щее*. съкратено: *щъ, щи, ще*.
множ. *щїи, щїа, щїа* събр. *щи, ши, ѡ, щѡ*.

Време преш. шій, шал, шее съкр. шъ,
ши, ше.

множ. шїи, шїа, шала. усѣч. ши, ши, а, ша.

На тыя окончанія за *возвратный-а*, *взаимный-а* и *общій-а* залогъ ся присовокупява мѣстоименіе-то ся, както: *млющій млющійса, вѣнмлющійса, надѣлавшій надѣлавшійса.*)

(§ 46. *Причастія-та страдателны* означавѣтъ предметъ-а, що ся находи подѣ дѣйствию. Окончанія-та имъ сѣ слѣдующи-те:

време) един. мый, маа, мое. мъ, ма, мо

наст.) множ. мїи, ммаа, маа, мы, мма, ма

време) един. ный, ннаа, нное. нъ, на, но

прош.) множ. нїи, нмаа, ннаа. ни, нма, на

или тый, таа, тое. тъ, та, то

тїи, тма, таа. ти, ты, та)

§ 47. Окончанія-та на *спрягателно-то причастіе* за един. число сѣ *лб, ла, ло, кое то* множ. *ли*. Оно ся выка *спрягателно* защото никой пѣть не ся находи отдѣленно, а е всегда соединенно съ *настояще-то* и *първо-то* *прошедше* време на *существителный-а* глаголь *ѣсмь* за да образува *първо-то*

прешедше ~~неопредѣлено~~ и второ-то ^е прешедше ~~опредѣлено~~ на други-те глаголи, както читáлъ ёсмь, читáлъ бѣхъ, прочитáли бѣхмѣ.

§ 48. Освѣнь причастія-та отъ глаголы-те происходатъ и *дъепричастія-та*, или *отглагольны-те нарѣчія*.

Дъепричастіе-то не ся скланява, сирѣчь има въ вси-те числа толко по единъ падежъ.

(Окончанія-та неговы сж за настоящо-то време един. чис. м. и с. родъ ай, а, средный-а родъ има толко усѣчно-то. жен. ши, множ. общо ше за прешед. ый, з. жен. ши, общо ше.)

§ 49. Премѣнуванье-то на окончанія-та, що става въ наклоненія-та, времена-та, числа та и лица-та на глаголы-те ся *выба спряженіе*

Спряженія сж три, они сж отличавжтъ отъ помежду си отъ първо-то и второ-то лице на настояще-то време.

Първо-то спряженіе въ първо-то лице кончава на ю, во второ-то на *еши*, както: вї-ю, вї-еши, глагѡл-ю, глагѡл-еши.

Второ-то на Ѹ и *еши*; както: плет-Ѹ, плет-еши.

Третьо-то — на *Ѹ* или *ю* и *иши*, как-то: *Ѹч-Ѹ*, *Ѹч-иши*, *зр-ю* *зр-иши*.

(§ 50. Окончания-та на первообразны-те времена на три-те горепомену-ты спряжения въ все-те наклонения сѣ слѣдующи-те:

СПРЯЖЕНИЕ ПЕРВО.

время настоящее.

накл. изъяв. повел.

ед.	мн.	ед.	множ.	неопр.	дѣпр.	пр. стр.
ю,	емъ	--	имъ	ти	ай, а	емый
иши,	ете	и, и(и)	ите		ю ии	
етъ,	югъ	етъ	югъ	ати	ю ре	емъ

СПРЯЖЕНИЕ ВТОРО.

Ѹ,	емъ	--	имъ	ти	ый, ы	омый
иши,	ете	и,	ите		Ѹци	
етъ,	Ѹгъ	етъ,	Ѹгъ	Ѹти	Ѹще	омъ

СПРЯЖЕНИЕ ТРЕТЬО.

ю или Ѹ.	имъ	--	имъ	Ѹти	ай, а	имый
иши	ите	и	ите		аци	
итъ,	атъ,	атъ	итъ югъ	ти	аще	имъ

Время прошедше перво определенно

СПРЯЖЕНИЕ ПЕРВО.

ахъ, хъ,	ахъмъ, хомъ	аъ	еый, въ	енный, енъ
а,	асте, сте	или	еши	анный, анъ
а, аше, аше.	аша, ша, ахъ	аъ	еше	тый, тъ

СПРЯЖЕНИЕ ВТОРО.

оухъ, охтѣ, охомъ, охомъ	лъ	оуи, оубѣ	енный, енъ
е осте, остѣ		еши	овенный
е, о. оша, оша	лъ	ошѣ	овенъ

СПРЯЖЕНИЕ ТРЕТЬО.

ѣхъ, ихъ. ѣхомъ, ихомъ	лъ	ѣи, ѣѣ	ѣнный, ѣнъ
ѣ, и. ѣсте, исте		ѣши	
ѣ, и, аше. ѣша, иша	лъ	ѣше	енный, енъ

Въ тая таблица толко на двѣ времена, (настояще-то и прошедше-то първо опредѣленно) отъ изявително-то наклоненіе сж изложенны окончанія-та, за това цо толко они сж первообразны, а все-те друзы, как-то ще видиме по долу, происходятъ отъ нихъ.)

§ 50. Понеже иѣкои времена отъ глаголы-те ставхтъ съ помощь-та на сжщественный-а или спѣмагателный-а глаголь ѣсмь; того ради, предъ да ся изложатъ примѣры-те на три-те спряженія, необходимо е първо да ся изложи онъ, ако и да ся относи по свои-те измѣненія на неправильны-те глаголы.

Наклоненіе изявительнo.

прѣходяще

врем. наст.

прош. ~~нѣр.~~ опредѣлан.

едн.

множ.

едн.

множ.

лица

1 ѣсмь ѣсмѹ

бѣхѹ

бѣхомѹ

2 ѣси ѣстѣ

бѣ

бѣсте

3 ѣсть сѹтъ

бѣ, бѣше

бѣша, бѣхѹ

нѣрво прѣшедше

вѣ прѣшедше

прош. ~~нѣрв.~~ неопред.

прош. ~~вѣ.~~ неопред.

бѣаѹ, аа, ао. ѣсмь

бѣли ѣсмѹ

бѣхѹ бѣхомѹ

бѣаѹ, аа, ао. ѣси

бѣли ѣстѣ

бѣ бѣсте

бѣаѹ, аа, ао. ѣсть

бѣли сѹтъ

бѣсть бѣша

Будуще

Накл. повел.

бѣдѹ

бѣдемѹ

бѣдѣшѹ

бѣдете

бѣди

бѣдемѹ

бѣдите

бѣдетѹ

бѣдѹтъ

да бѣдетѹ

да бѣдѹтъ

бѣти
Дѣпрѣчасствіе.

настояще.

едн.

м. и с.

сѣй

жен.

сѣши

множ.

мѹж.

жен.

сред. сѣше

прѣходяще
~~прѣшедшѹ.~~

едн.

м. и с.

бѣвѣй, вѹ

жен.

бѣвши

множ.

мѹж.

жен.

сред.

бѣвше.

Причастія.

наст.	сѣщій, аа, ее	усѣч.	сѣщъ, и, е
прош.	бывшій, аа, ее	—	бывшъ, а, е
буд.	вѣдущій, аа, ее	—	вѣдущъ, а, е

Отъ существительный-а глаголь происходи еднагвозначительный съ него глаголь бываю. Онъ настояще-то и прешед. първо опредѣленно скланява по първо-то свряже-ше, а други-те времена по настоящій-а примѣръ. Така и сложны-те пребываю, прибы-ваю, забываю.

§ 51.

Спряженіе първо.

- 1) на ю съ предидуща гласна както: бї-ю
- 2) на ю съ предидуща безгласна — глагола-ю

Наклоненіе изъявительно.

настояще.

прим. първъ.	прим. вторъ.
бїю	глаголю
едн. бїеши	глаголеши
бїетъ	глаголетъ
бїеми	глаголемъ
множ. бїете	глаголете
бїотъ	глаголютъ

Прошедше първо опредѣлено.

	БѢХЪ, АХЪ	ГЛАГОЛАХЪ
едн.	БѢ, БѢ́ШЕ	ГЛАГОЛА, АШЕ
	БѢ, БѢ́ШЕ	ГЛАГОЛА, АШЕ

	БѢХОМЪ, АХОМЪ	ГЛАГОЛАХОМЪ
множ.	БѢ́СТЕ, А́СТЕ	ГЛАГОЛАСТЕ
	БѢ́ША, А́ША	ГЛАГОЛАША, АХЪ.

първо предшество

Прошедше първо неопредѣлено.

	БѢЛЪ ЁСМЬ	ГЛАГОЛАЛЪ ЁСМЬ
едн.	БѢЛѦ ЁСѦ	ГЛАГОЛАЛА ЁСѦ
	БѢЛО ЁСТЬ	ГЛАГОЛАЛО ЁСТЬ

	ЁСМѦ	ЁСМѦ
множ.	БѢЛИ ЁСТѦ	ГЛАГОЛАЛИ ЁСТѦ
	СЪТЬ	СЪТЬ

първо лице

1) Второ-то единствено лице на прѣшед. *опредѣлено* първо *неопредѣлено* прави и така: бѢЛЪ, ЛА, ЛО ЁСѦ; глаголаЛЪ ЛА, ЛО ЁСѦ. Но друга-та форма е по-стара и поправилана. Можеме да речеме и извѢЛЪ ЁСМЬ и пр. такжде и извѢЛЪ ВѢХЪ и проч. Тѣя прѣшедши са станчавѣтъ отъ първите по тѣва, че они показѣжтъ дѣйствиѣ много-кратно, а тѣя еднократно. Всички-те глаголи почти могатъ да си имѣтъ таѣвы двойны прѣшедши.

Прошедше второ опредѣленно.

	вѣаъ	вѣхъ	глаголааъ	вѣхъ
едн.	вѣаа	вѣ	глаголааа	вѣ
	вѣао	вѣ	глаголаао	вѣ
		вѣхомъ		вѣхомъ
множ.	вѣаи	вѣсте	глаголааи	вѣсте
		вѣша		вѣша

Прошедше второ неопредѣленно.

	вѣахъ	въла	възглаголахъ
едн.	вѣа*)	еси	възглагола
	вѣа		възглагола
	вѣахомъ		възглаголахомъ
множ.	вѣасте		възглаголасте
	вѣаша		възглаголаша.

Будуще.

	вѣаю	възглаголаю
едн.	вѣаеши	възглаголаеши
	вѣаетъ	възглаголаетъ

привод. И тѣка второ-то лице прави както въ
~~привод.~~ първо опредѣленно, сирѣчь съ спемага-
 телный-а глаголъ еси и спрегателно-то причастіе,
 както вѣааъ, аа, ао еси; възглаголааъ, аа, ао еси.

	ІЗВІ́ЕМЪ	ВОЗГЛАЃОЛЕМЪ
МНОЖ.	ІЗВІ́ЕТЕ	ВОЗГЛАЃОЛЕТЕ
<i>рекут</i>	ІЗВІ́ЮТЪ	ВОЗГЛАЃОЛЮТЪ

повинностию
Наклоненіе *изявительно.*

Настояще.

едн.	—	глаго́ли
	бѣ <i>и</i>	
	да бѣ́тъ	да глаго́летъ
	бѣ́имъ	глаго́лимъ
	бѣ́йте	глаго́лите
	да бѣ́ютъ	да глаго́лютъ

Будуще.

едн.	—	возглаѓоли
	ізвѣ <i>и</i>	
	да ізвѣ́тъ	да возглаѓолетъ
	ізвѣ́имъ	возглаѓолимъ
множ.	ізвѣ́ите	возглаѓолите
	да ізвѣ́ютъ	да возглаѓолютъ

Наклоненіе Неопредѣлительно.

бѣти	глаго́лати
ізвѣти	возглаѓолати.

рекут

Дієпричастія

Настояще.

м. и с.	жен.	мжж. жен. ср.
ед. бїѣи, а.	бїюци	мн. бїюще
— глагóлѣи, а.	глагóлюци	— глагóлюще

~~Прошедше~~ *прѣшедше* прѣво опредѣлено.

м. и с.	жен.	м. ж. с.
ед. бївѣи, вѣ.	бївѣши	мн. бївѣше
— глагóлавѣи, вѣ.	глагóлавѣши	— глагóлавѣше

~~Прошедше~~ сторо неопредѣленно.

м. и с.	жен.	м. ж. с.
ед. избївѣи, вѣ.	избївѣши.	мн. избївѣше
-- возглагóлавѣи, вѣ.	возглагóлавѣши	-- возглагóлавѣше

Будуще-то време въ славянскій-а языкъ нема причастія.

Причастія

Настояще.

пѣлно.	усѣчено.
бїюцїи, а, е.	бїюцѣ, ца, и, ще
глагóлюцїи, а, е.	глагóлюцѣ, ца, и, ще

приходиле

~~Прошедше първо определено.~~

БѢВШІЙ, АЛ, ЕЕ   БѢВШЪ, ША, И, ШЕ
ГЛАГОЛАВШІЙ, АЛ, ЕЕ.   ГЛАГОЛАВШЪ, ШИ, ШЕ.

~~Прошедше първо неопредѣленно.~~

ПЪЛНО ~~рѣшени~~ УСЪЧЕНО.

ИЗБѢВШІЙ, АЛ, ЕЕ.   ИЗБѢВШЪ, ША, И, ШЕ
ВОЗГЛАГОЛАВШІЙ, АЛ, ЕЕ   И ПРОЧ.

Причастія страдателны.

ПЪЛНО.

УСЪЧЕНО.

НАСТ. БѢМЫЙ, АЛ, ЕЕ.

ЕМЬ, А, О.

ГЛАГОЛЕМЫЙ, АЛ, ОЕ.

ЕМЬ, А, О.

приходиле
ПРОШ. БѢННЫЙ, АЛ, ОЕ.

ЕНЪ, А, О. ИЛИ

БІТЫЙ, АЛ, ОЕ.

БІТЪ, А, О.

ГЛАГОЛАННЫЙ, АЛ, ОЕ.

АНЪ, А, О.*)

*) 1) Друго-то прошедше, страдателно причастіе в еднакво съ първо-во прошедше тѣлко прѣимѣгъ обыкновенны-те предѣсы.

2) Общи-те и средны-те глаголи не-мѣгъ страдателны причастія освѣнь нѣксн тол-

Спрягательно*).

ед. вѣлъ, вѣла, вѣло.   мн. вѣли
— глаголаахъ, ла, ло.   — глаголали.

По первый-а примѣръ ся спрягхть глаголи-те, що кончавхть на чисто ю, както: мью, рыю, выю, лию, гнью, нью, такю, скую знаю, скую и проч.

Тин що кончавхть на Ѹю и юю толко настоящее-то и будущее-то спрягхть по первый-а примѣръ, други-те времена ги спрягхть по второй-а примѣръ, пощо промѣнхть окончательны-те буквы Ѹ и ю на ов и ев както: вѣръѸ-ю, вѣров-ахъ, мѣлъѸ-ю, мѣлов-ахъ, вою-ю, воев-ахъ, Ѹтрению-ю, Ѹтревнев-ахъ и проч.

По второй-а примѣръ ся спрягхть тыя, що кончавхть на ю съ предидуща безглас-

ко, както: радваннѣй, Ѹповѣемѣй, бывѣемѣй, надѣемѣй, можетъ быти и нѣкои доѸги.

*) Това причастіе както и дѣепричастіе-то е нескладнаемо. Оно става отъ първо-то лице на първо-то прешед. опредѣл. и второ-то неопредѣлен. като преврати, окончаніе-то хъ на лъ, както: вѣхъ - вѣлъ, вѣхѣхъ - вѣхѣлъ, глаголахъ - глаголаахъ, возглаголахъ - возглаголаахъ.

на, и они сж съвсѣмъ мажко, както: коаю, стѣню, дрѣмаю, зѣваю и нѣкои други.

Спряженіе второ.

1) На Ѹ съ предидуща безгласна.

2) на Ѹ послѣ п.

Наклоненіе изявителью.

Настояще.

1.

ПРИМѢРЫ.

2

несѸ

гѣвнѸ

еднн.

несѣши

гѣвнешн

несѣтъ

гѣвнетъ

несѣмъ

гѣвнемъ.

множ.

несѣте

гѣвнете

несѣтъ

гѣвнѣтъ

прѣходяще

~~ПРОШЕДНЕ ОПРЕДѢЛЕННО ПЕРВО.~~

несѡхъ

гѣвнѡхъ

еднн.

несѣ

гѣвнѣ

несѣ

гѣвнѣ

несѡхомъ

гѣвнѡхомъ

множ.

несѡсте

гѣвнѡсте

несѡша

гѣвнѡша

~~ПРОШЕДШЕ НЕОПРЕДЕЛЕННО ПЕРВО.~~

	нѣсла ѣсмь	гнѣнѣла ѣсмь
ед.	нелà ёси	гнѣнѣла ёси
	нелò ёсть	гнѣнѣло ёсть
	ёсмь	ёсмь
мн.	нели ёстѣ	гнѣнѣли ёстѣ
	сѣтъ	сѣтъ

Старо ~~ПРОШЕДШЕ ОПРЕДЕЛЕННО ВТОРО.~~

	нѣсла вѣхъ	гнѣнѣла вѣхъ
ед.	нелà вѣ	гнѣнѣла вѣ
	нелò вѣ	гнѣнѣло вѣ
	вѣхемь	вѣхемь
мн.	нели вѣсте	гнѣнѣли вѣсте
	вѣша	вѣша

~~ПРОШЕДШЕ НЕОПРЕДЕЛЕННО ВТОРО.~~

	понесòхъ	погнѣнѣхъ *)
ед.	понесѣ <i>м са по</i>	погнѣнѣ
	понесѣ	погнѣнѣ
мн.	понесòхомъ	погнѣнѣхомъ

*) Това вр. ме прави и така: погнѣхъ, погнѣ и прсч.

мн.	понесѡтъ	погѣвнѡтъ
	понесѡша	погѣвнѡша

Будуще.

	понесѡтъ	погѣвнѡтъ
ед.	понесѣши	погѣвнеша
	понесѣтъ	погѣвнетъ
	понесѣмъ	погѣвнемъ
мн.	понесѣте	погѣвнете
	понесѣтъ	погѣвнѣтъ

Наклоненіе повелително.

Настояще.

ед.	неси	гѣвни
	да несѣтъ	да гѣвнетъ
	несемъ	гѣвнемъ
мн.	несите	гѣвните
	да несѣтъ	да гѣвнѣтъ

Будуще.

ед.	понесѣи	погѣвни
	да понесѣтъ	да погѣвнетъ
	понесемъ	погѣвнемъ
мн.	понесѣте	погѣвните
	да понесѣтъ	да погѣвнѣтъ

НАКЛОНЕНІЕ НЕОПРЕДѢЛИТЕЛНО.

НЕСТИ
ПОНЕСТИ

ГІБНУТИ
ПОГІБНУТИ

Дѣпрчастія.

Настояще.

	М. И С.	жен.	М. Ж. С.
ед.	нескій, нескі.	несущи	несуще.

прѣходяще

Пронедне

нѣсъ	нѣши	нѣше *)
гѣбнущыи, вѣ.	гѣбнущи.	гѣбнущи

Причастіе настоящее.

носѣщій, аа, ее.	носѣщъ, н, е.
гѣбнущій, аа, ее	гѣбнущъ, н, е.
носѣвшій, аа, ее	носѣвшъ, н, е.
погѣбнущій, аа, ее	погѣбнущъ, н, е

Спрягателно причастіе.

нѣслаз	понѣслаз
гѣбнущаз	погѣбнущаз.

*) Тыя що кончають на нѣ за настоящее-во време нематъ дѣпрчастіе.

По първий-тъ примѣръ ся скланятъ слѣ-
дующи-те глаголи: вѣдѹ, идѹ, водѹ, грѣѹ,
везѹ, пасѹ, плетѹ, мрѹ, ждѹ, рѣѹ, могѹ,
текѹ и пр.

1) Тыя, що кончавѣтъ на *и*, *к*, *х*,
както: могѹ, текѹ, верхѹ тыя буквы предѣ
гласна-та *е*, ги превръщатъ на съотвѣт-
ственны-те имъ шипящи, сирѣчь: *и* на *ж*,
к на *ч*, *х* на *ш*, както: могѹ, мѡжеши,
мѡжетѣ; мѡжемъ, мѡжете и проч. текѹ, те-
чѣши, течѣтъ; течѣмъ и проч. верхѹ*), вер-
шѣши, вершѣтъ; вершѣмъ и пр. Тыя исты
буквы въ повелително-то наклоненіе ся из-
мѣнுவѣтъ *и* на *з* толко во второ-то един-
ственно а *к* во второ-то единствен. и въ
първо-то и второ-то множественно на *ц*;
както: могѹ, мози; пекѹ, пеци; пецѣмъ, пе-
циѣте.

2) Окончателны-те буквы *ѡ*, *з*, *т* въ
неопредѣлительно-то наклоненіе ся превръ-
щатъ въ *с*, както: вѣдѹ вѣсти, падѹ пас-
ти, везѹ вѣсти, плетѹ плести. Послѣ *б* и *н*
ся поставя *с*, както: грѣѹ грѣсти, тепѹ
тепсти (бїа), сопѹ собсти (свїра). Букви-те

---

*) Вѣрхѹ знáчи върша на гѡмно (арманъ).

и, к, х, заедно съ т-то, ся превръщатъ въ щ', както: могѸ мощи, текѸ теци, верѸ верши.

По вторый-а примѣръ ся скланятъ глаголи те що кончаватъ на нѸ, както: вѣнѸ зѣвнѸ, чѣзнѸ, гѣснѸ и пр.

Спряженіе *третто* ~~второ~~.
На ю второ-то лице има на *иши*, *проше* и *ише* на *ихъ* или *ихъ*.

Наклоненіе изъявительно.

Настояще.

Прим.	първи	прим.	втори.
	зрѣю		ѹчѸ
Ѳдин.	зрѣши		ѹчѣши
	зрѣгъ		ѹчѣгъ
	зрѣмъ		ѹчѣмъ
множ.	зрѣте		ѹчѣте
	зрѣтъ		ѹчѣтъ

~~Прошедше първо определенно.~~

	зрѣхъ		ѹчѣхъ
Ѳдин.	зрѣ		ѹчѣ
	зрѣ, зрѣше		ѹчѣ, ѹчѣше.
	зрѣхомъ		ѹчѣхомъ
множ.	зрѣсте		ѹчѣсте
	зрѣша, зрѣхъ		ѹчѣша, ѹчѣхъ

^е ПрѢШЕДШЕ НЕОПРЕДѢЛЕННО ПЪРВО.

	зрѣлъ ѣсмь	ѹчѣлъ ѣсмь
Єдин.	зрѣла ѣси	ѹчѣла ѣси
	зрѣло ѣсть	ѹчѣло ѣсть
	ѣсмь	ѣсмь
множ.	зрѣли ѣстѣ	ѹчѣли ѣстѣ
	сѣтъ	сѣтъ

^е ПрѢШЕДШЕ ВТОРО ~~НЕОПРЕДѢЛЕННО~~ ОПРЕДѢЛЕННО.

	зрѣлъ бѣхъ	ѹчѣлъ бѣхъ
Єдин.	зрѣла бѣ	ѹчѣла бѣ
	зрѣло бѣ, бѣше	ѹчѣло бѣ, бѣше.
	бѣхомъ	бѣхомъ
множ.	зрѣли бѣсте	ѹчѣли бѣсте
	бѣша, хъ	бѣша, хъ.

ПрѢШЕДШЕ НЕОПРЕДѢЛЕННО ВТОРО.

	ѹзрѣхъ	назчѣхъ
Єдин.	ѹзрѣ <i>въ ла ло</i>	назчѣ
	ѹзрѣ	назчѣ
	ѹзрѣхомъ	назчѣхомъ
множ.	ѹзрѣсте	назчѣсте
	ѹзрѣша	назчѣша.

Будуще.

	ѹзрѣю	назчѣю
Єдин.	ѹзрѣши	назчѣши
	ѹзрѣтъ	назчѣтъ.

~~НАКЛОНЕНІЕ ПОВЕЛИТЕЛНО.~~

Настояще.

	ўзримъ	наѡчимъ
множ.	ўзрите	наѡчите
	ўзратъ	наѡчатъ

Наклоненіе повелително

Настояще.

Єдин.	--	--
	зри	учи
	да зрѣтъ	да учить
множ.	зримъ	учимъ
	зрите	учите
	да зрѣтъ	да учатъ

Будуще.

Єдин.	--	--
	ўзри	научи
	да ўзритъ	да ўчить
множ.	ўзримъ	научимъ
	ўзрите	научите
	да ўзратъ	да ўчатъ.

НАКЛОНЕНІЕ НЕОПРѢДѢЛИТЕЛНО.

зрѣти	учити
ўзрѣти	наѡчити

Дѣспривчатія:

Настояще.

Єдинъ зрѣи, зрѣ.	зрѣши.	множ. зрѣше
учѣи, учѣ	учѣши	учѣше

Проедше.

узрѣвѣи, въ.	узрѣвши	узрѣвше.
учѣвѣи, въ	учѣвши	учѣвше

Привчатія

Настояще.

Єдинъ. зрѣшій, аа, ее	зрѣшь, ши, ше
учѣшій, аа, ее	учѣшь, ши, ше

Проедше

Єдинъ. узрѣшій, аа, ее.	узрѣвшь, ши, ше.
учѣшій, аа, ее	учѣвшь, ши, ше

Спрягаемы.

зрѣлъ, узрѣлъ, учѣлъ, надѣлъ

По первый-а примѣръ ся скланявхтъ, скорваю, бдю, велю, грелю, мыю, звоню, болю, гарю, смотрю и други много, кон въ ~~проедше~~ то кончавхтъ на *льхъ*.

По вторый-а: служу, сѣжду, молю, дою, хожду, глашу, мѣчу, творю и много

други що кончавжть въ прошедше-то на *ихъ*.

Окончателны-те безгласны *ж*, *ч*, *ш*, *щ*, освѣнь първо-то лице на настояще-то и будуще-то време ся превръщатъ *ж* на *д* или на *з*, *ч* на *т*, *ш* на *с*, *щ* на *т* или на *ст*, и това става тогава, кога глаголь-а про-исходи отъ име съ такова окончателна без-гласна, както: глажѹ гладиши (гладъ), слезѹ слезиши (слеза), крѹчѹ крѹтиши, (крѹтъ) глашѹ гласиши (гласъ), лшѹ лстиши (лѣсть) и пр.

Нѣкои отъ тыя, що кончавжть на *жд* и *лю* послѣ безгласна, оставжть, въ дру-ги-те лица *ж* и *л*, както: рождаѹ родиши, саждаѹ саждиши, сѣждаѹ сѣдиши, и пр. люб-лю любиши, терплю терпиши, ловлю ловиши и пр. вѣждаѹ, повелител. първо-лице и-ма вѣждь такожде и даю — дѣждь.

Спряжение за глаголы-те страдателны.

§ 52. Глаголи-те *страдателны*, *взвратны*, *взаимны* и *общы* ся спрягжть как-то и дѣйствителны-те по гореизложенны-те примѣры въ тры-те спряженія, толко они во вси-те лица и числа, времена и накло-ненія приимжть мѣстовменіе-то *ся*, както:

мыюса мкѣса, ѡзмѣса мыющѣса и пр.
Глаголы-те страдателны имѣтъ и друго спря-
женіе, оно ся составлява отъ страдателны-
те причастія и спомагателный-а глаголь,
ето какъ :

Наклоненіе изъявительно

Настояще.

Число единственно.

Спряж. 1.	спр. 2.	спр. 3.	
кѣмъ, а, с.	несѣмъ, а, с.	зрѣмъ, а, о	ѣсмь ѣси ѣсть
кѣнъ, а, с.	несѣнъ, а, с.	зрѣнъ, а, о	
ѡзвѣнъ, а, с.	вознесѣнъ, а, о	ѡзрѣнъ, а, о	

Число множественно.

кѣмы	несѣми	зрѣми	ѣсмы ѣсте ѣтъ
кѣни	несѣни	зрѣни	
ѡзвѣни	вознесѣни	ѡзрѣни	

прѣход.

~~*Прошедше*~~ *перво* *среднеленно.*

Число единственно.

кѣмъ, а, с.	носѣмъ, а, с.	зрѣмъ, а, о	кѣхъ кѣ кѣ
кѣнъ, а, с.	носѣнъ, а, о	зрѣнъ, а, о	
ѡзвѣнъ, а, с.	вознесѣнъ, а, о	ѡзрѣнъ, а, о	

Число множественно.

кѣми	носѣми	зрѣми	кѣхсмъ кѣсте кѣша
кѣни	носѣни	зрѣни	
ѡзвѣни	вознесѣни	ѡзрѣни	

перво Пр^ешедше ~~перво~~ ~~неопредѣленно.~~

Число единственно.

спр. 1.

спр. 2.

спр. 3

вѣмъ, а, о

носимъ, а, о

зримъ, а, о

(вѣлъ ѣсмъ)

вѣнъ, а, о

несенъ, а, о

зрѣнъ, а, о

(вѣла ѣси)

ѣзвѣнъ, а, о

вознесенъ, а, о

ѹзрѣнъ, а, о

(вѣлъ ѣсть)

Число множественно.

вѣми

носими

зрими

(ѣсми)

вѣни

несени

зрѣни

(вѣли ѣсте)

ѣзвѣни

вознесени

ѹзрѣни

(ѣсгъ)

второ Пр^ешедше ~~второ~~ ~~неопредѣленно.~~

Число единственно.

вѣмъ, а, о

носимъ, а, о

зримъ, а, о

(вѣхъ)

вѣнъ, а, о

несенъ, а, о

зрѣнъ, а, о

(вѣ)

ѣзвѣнъ, а, о

вознесенъ, а, о

ѹзрѣнъ, а, о

(вѣсть)

Число множественно.

вѣми

носими

зрими

(вѣхомъ)

вѣни

несени

зрѣни

(вѣсте)

ѣзвѣни

вознесени

ѹзрѣни

(вѣша)

Будуще.

Число единственно

спр. 1.	спр. 2.	спр. 3.	
вѣмъ, а, о	носѣмъ, а, о	зрѣмъ, а, о	вѣдѣ
вѣнъ, а, о	несѣнъ, а, о	зрѣнъ, а, о	вѣдѣши
вѣтѣнъ, а, о	вознесѣнъ, а, о	узрѣнъ, а, о	вѣдѣтъ

Число множественно.

вѣни	носѣми	зрѣми	вѣдемъ
вѣни	несѣни	зрѣни	вѣдете
вѣтѣни	вознесѣни	узрѣни	вѣдѣтъ

Наклоненіе повелительно.

Число единственно.

вѣмъ, а, о	носѣмъ, а, о	зрѣмъ, а, о	--
вѣнъ, а, о	несѣнъ, а, о	зрѣнъ, а, о	вѣди
вѣтѣнъ, а, о	вознесѣнъ, а, о	узрѣнъ, а, о	да вѣдѣтъ

Множественно.

вѣми	носѣми	зрѣми	вѣдемъ
вѣни	несѣни	зрѣни	вѣдете
вѣтѣни	вознесѣни	узрѣни	да вѣдѣтъ

Наклоненіе неопредѣлительно.

Един.	вѣмъ, ѣй.	носѣмъ, ѣй	зрѣмъ, ѣй	
	вѣнъ, ѣй.	несѣнъ, ѣй	зрѣнъ, ѣй	вѣти
	вѣтѣнъ, ѣй.	вознесѣнъ, ѣй	узрѣнъ, ѣй	
Мн.	вѣмымъ	вѣнымъ	вѣенымъ	вѣти
	зрѣмымъ	зрѣнымъ	узрѣнымъ	--

Страдателны-те причастія ся изложихъ при дѣйствителны-те глаголи.

§ 53. Глаголи-те кои-то прехождѣть отъ едно спряженіе на друго. *Думатъ се*

Такви глаголы сѣ слѣдующи-те :

1. Почти все-те глаголы на второ-то и третье то спряженіе, кога прѣимѣть въ настояще-то прѣмогѣ, тогава оно и първо-то ^{прѣход.} прошедше ^{опредѣленно} прехождѣть на първо-то спряженіе, а пакъ други-те време-на останувѣть на свое то спряженіе, как-то : отъ лѣтѣ ^{лѣтѣ} заплетѣю, прѣсѣ ^{лѣтѣ} пър. заплетѣхъ, буд. заплетѣ ^{лѣтѣ} заплетѣхъ. Отъ могѣ, помогѣю, прѣсѣ ^{могѣ} помогѣхъ, буд. помогѣ, прош. помогѣхъ ; отъ текѣ, истекѣю, истекѣхъ, буд. истекѣ истекѣхъ ; отъ молю ^{молю} ѣмолю ^{молю} ѣмолюхъ, буд. ѣмолю ѣмолюхъ ; отъ сѣжда ^{сѣжда} разсѣждаю разсѣждахъ ; буд. разсѣжда ^{сѣжда} разсѣди ^{сѣжда}хъ, отъ цѣлю, исцѣляю, исцѣляхъ, буд. исцѣлю, исцѣли ^{цѣлю}хъ ; отъ злѣщѣ, позлащѣю, позлащѣхъ. буд. позлащѣ, позлатѣхъ и пр.

2. Глаголы-те, кои-то или безъ предлогъ въ настояще-то не сѣ употребителны, или всегда сѣ употребявѣть участвително въ настояще-то и въ първо-то ^{прѣход.} прошедше ;

х *всѣмъ изложени*

както на примѣръ: спасаю спасахъ; спасѣ
спасохъ; срѣтаю срѣтахъ; срѣщѣ
срѣтохъ; ѡбрѣтаю ѡбрѣтахъ, ѡбрѣщѣ
ѡбрѣтохъ; ѡвращаю ѡвращахъ, ѡвращѣ
ѡвратихъ; прощаю прощахъ, прощѣ
простихъ; ѡбличаю ѡбличахъ, ѡбличѣ
ѡбличихъ, така исто и ѡбличаю, ѡбличаю, ѡвращаю.
падаю падахъ, падѣ
падехъ; дерзаю дер
захъ, дерзѣ
дерзихъ; зѣваю зѣвахъ, зѣ
нѣ
зѣнихъ; слагая слагахъ, слагѣ
слагихъ; плаю плавахъ, плаѣ
плаихъ, така исто
правятъ почти все-те глаголы що конча
вхъ на нѣ.

3. А пакъ други глаголы отъ третьо-
то спряженіе прехождятъ въ едни времена
на първо то, а въ други на второ-то спря
женіе, както: дышѣ ши, дыхъхъ, дыхъхъ,
дохнѣ, движѣ двизахъ, двигнѣхъ двигнѣ,
капаю капаши, капахъ, канъхъ канѣ; стою
столахъ, станѣ стахъ; молчѣ молчиши, мол
чыхъ, ѡмолкнѣхъ ѡмолкнѣ, вѣжѣ вѣжиши,
вѣжахъ повѣгнѣхъ повѣгнѣ, така и други
нѣкон.

4. Нѣкон глаголы на ѣ отъ второ-то
и третьо-то спряженіе прошедши-те време
на ги прехвърлятъ на първо-то спряженіе,

КАКТО: ВѢЖѸ ВѢЖЕШИ, ВѢЗАХЪ СВѢЗАХЪ,
 СВѢЖѸ, ПЛАЧѸ, ПЛАЧЕШЕ ПЛАКАХЪ ВОСПЛАКАХЪ
 ВОСПЛАЧѸ, ЗОВѸ ЗВАХЪ, ВОЗВВАХЪ ВОЗЗОВѸ,
 ДРАЩѸ ДРАСКАХЪ, ПОДРАСКАХЪ ПОДРАЩѸ,
 ПЛАШѸ ПЛАСАХЪ, ВОСПЛАСАХЪ ВОСПЛАШѸ,
 РВѸ РВАХЪ, СОРВАХЪ, ПЕРѸ ПРАХЪ, ПОПРАХЪ И
 ДР. НѢК. ОТЪ ТРЕТЬО-ТО: ДЕРЖѸ ДЕРЖАХЪ, УДЕР-
 ЖАХЪ, ДРОЖѸ ДРОЖАХЪ, ЗАДРОЖАХЪ, ЗВѸЧѸ
 ЗВѸЧАХЪ, ПРОЗВѸЧАХЪ; ПИЩѸ ПИСКАХЪ, ПРО-
 ПИСКАХЪ; ТРЕЩѸ ТРЕСКАХЪ. ТАКА ИСТО И ДРУ-
 ГИ НѢКОИ.

Недостаточны глаголы.

§ 54. Недостаточны глаголы ся вы-
 вѣхтъ тыя, кои-то само въ нѣкои времена
 сѣ употребителны, а други-те времена ги
 допълнявѣхтъ съ други еднозначителны съ
 себе глаголы. Такивы глаголи въ Славянскій-
 а языкъ сѣ, слѣдующи-те :

1. РѣкѸ (будуще) прошедше неопре-
 дѣленно второ рѣкѸхъ или рѣкѸхъ речѣ мн.
 рѣкѸхомъ рѣкѸомъ. рѣкѸсте, рѣкѸсте, рѣкѸша;
 повел. рѣкѸ да речѣтъ и пр. неопред. рѣкѸи
 други-те времена ся допълнявѣхтъ отъ
 глаголю.

2. Градѣ Наст., *преходяще* градѣхъ, учащательно градѣхъ. Други-те времена сѣ допълнявѣтъ отъ ѣдѣ, буд. пойдѣ, *преходяще* пойдѣхъ.

3. Хожѣ, *преходяще* ходѣхъ и хожѣхъ други-те времена отъ ѣдѣ; така буд. пойдѣ *преходяще* пойдѣхъ; други-те прошедши: шѣлѣ ѣсмѣ, шѣлѣ вѣхъ (отъ неупотребително-то шѣдѣ) причастіе шѣдѣй, шѣдѣ, шѣдѣшій. Така исто сѣ спрягѣтъ и сложны-те: восхожѣ, нисхожѣ, вхожѣ, ѣсхожѣ и проч. Бѣд. взождѣ, сѣждѣ, вниждѣ, ѣзыждѣ и проч.

4. Ношѣ, *преходяще* ношѣхъ или носѣхъ, буд. отъ несѣ, понесѣ *преходяще* понесѣхъ, други-те несѣлѣ ѣсмѣ, несѣлѣ вѣхъ и носѣлѣ ѣсмѣ, носѣлѣ вѣхъ.

~~§ 54.~~ Кѣмѣ недостаточны-те глаголы могѣтъ да сѣ отнесѣтъ и слѣдующи-те глаголы кои-то въ прошедши-те времена измѣнявѣтъ окончательна-та буква, таквы сѣ слѣдующи-те:

1. *преходяще* ѣшѣ, трѣшѣ, крешѣ, драшѣ и други нѣвкон; ~~преходяще~~ *преходяще* те: ѣскаѣхъ, плескаѣхъ, трескаѣхъ, крескаѣхъ, драскаѣхъ. (отъ неупотребително-то настояще въ славянскій-а языкѣ, но употребително у насѣ : ѣскалѣ, плѣ-

скамъ, дра́скамъ и проч. Трѣпѣщѹ прѣсѹ
трѣпетáхъ).

2. Тыя що сж на ж както: рѣжѹ,
двѣжѹ вѣжѹ и други нѣкон прѣсѹ рѣзáхъ,
вѣзáхъ, двѣзáхъ.

3) Тыя що сж на ч, както: плáчѹ,
рычѹ и други нѣкон; прѣсѹ плáкáхъ, рыкáхъ,
влáчѹ има влáчáхъ и влáкóхъ; мáшѹ прави
мáхáхъ, строжѹ, строгáхъ, хощѹ, хотѣхъ.
има и други съ подобны измѣненія, кон-то
само съ оныть можеть да ся узнають.

Неправильны глаголы.

§ 55. Неправильны глаголы сж тѣи
кон-то въ измѣненіе-то на окончанія-та не
слѣдуютъ общи-те правила на други-те
глаголы и не ся составять отъ едиць ко-
рень, а отъ нѣколко. Таквы сж слѣдующи-те:

1. Вѣмъ (знам), наст. ед. вѣмъ, вѣ-
си, вѣсть; мн. вѣмы, вѣсте, вѣдáтъ; буд.
ѹвѣмъ и пр., повел. вѣждь да вѣсть,
вѣдѣмъ, вѣдѣте да вѣдáтъ. Други-те
времена правильно ся скланять: вѣдѣхъ,

Увѣдѣхъ, вѣдказ ѣсмь и пр. прич. вѣ-
дый, вѣдущій.*)

2) Имъ, наст. имъ, ѣси, ѣсть, мн.
имы, ѣсте или идѣте, идѣтъ. буд. снѣмъ
снѣси, снѣсть; мн. снѣмы, снѣете, снѣдѣтъ
повел. ѣждь да ѣсть, мн. идѣмъ, идѣте,
да идѣтъ. буд. снѣждь да снѣеть, мн.
снѣдѣмъ, снѣдѣте, да снѣдѣтъ. неопре-
дѣлительно накл. ѣсти, снѣети, причас. ѣ-
дый, идѣщій, снѣдый снѣдущій. Други-
те времена правильно ся скланяють: идѣхъ,
снѣдѣхъ, ѣль ѣсмь, снѣль ѣсмь.

3. Имамъ. наст. имамъ, имаша, им-
мать; мн. имамы, имате, имѣтъ, буд. воз-
имамъ, возимаша возимать; повел. имѣи
да имѣетъ; мн. имѣемъ, имѣйте да им-
ѣютъ. проис. имѣхъ, возимѣхъ; прич. им-
мый, имѣи имѣщій.

4. Существительный-а глаголь ѣсмь, кому-
то спряженіе-то ся изложи вече по-напредь.
По ѣсмь ся спряга и отрицательный-а икъсмь.

*) Учащательно-то вѣдѣю въ наст. са скла-
на по първо-то спряженіе както вѣдѣю, вѣдѣе-
ши, прош. вѣдахъ, увѣдахъ и проч., вѣд. заим-
ствѣла отъ вѣмъ, увѣмъ, повел. увѣждь. Така
исто и сложны-те: и:повѣдѣю, проповѣдѣю, за-
повѣдѣю и проч.

§ 56. Къмъ неправилен-те глаголы може да ся отнесе и ѣмлю. Онъ ся спряга така: наст. ѣмлю, ѣмлеш, ^{прощ.} ѣмлахъ и ѣмахъ, буд. ѣмѹ, ^{прощ.} еши, ^{прощ.} ѣхъ, ѣ; повел. ѣмли, буд. ѣми; неопредѣлител. ѣмлати и ѣти и пр. Така исто и сложны-те пріемаю, вземаю (буд. ^{прощ.} вѣзмѹ) заемаю, вѣмаю (буд. ^{прощ.} вѣзмѹ), ^{прощ.} вѣмахъ. Учащательны-те пакъ правятъ така: наст. пріемаю, пріемахъ, буд. пріемѹ, ^{прощ.} пріеми, ^{прощ.} пріемѣхъ, пріемаю пони-махъ, буд. ^{прощ.} пріемѹ, ^{прощ.} пріемѣхъ; взимаю взимахъ, возмѹ ^{прощ.} вземѣхъ. внимаю внимахъ, вѣзмѹ ^{прощ.} вѣзмѣхъ. и проч.

Тука може да ся причисли и даю даеши; буд. дамѹ, даши, дасть; мн. дадимѹ, дадите, дадутъ; повел. дай, да дасть; мн. дадимѹ, дадите, да дадутъ и пр.

Безличны глаголы.

§ 57. Безличны глаголы ся выхътъ тыя, кои-то само въ третьо-то лице ся употребявхъ и не показхъ предметъ-а на дѣйствіе-то. Таквы глаголы сѣ слѣдующи-те: подоваѣтъ, достѣнтъ, доваѣтъ, слѣчаѣтся, ключаѣтся, дождѣтъ, грѣмѣтъ, лѣтъ ѣсть (можно е), гѣтъ ѣсть и нѣкои други.

Они ся спрягхть така: *за сирѣчь тѣ*
прѣдѣла мѣстѣ тѣ

1. Наст. подобаетъ, *прѣдѣла мѣстѣ тѣ* прошедши-те по-
добаше, подобало ёсть*) подобало баше,
буд. восподобаетъ; повел. да подобаетъ;
Така исто и достобитъ, довакетъ, дож-
дитъ, грѣмитъ, случаетса, каючается и пр.

2. Настояще-то лѣтъ ёсть, *прѣдѣла мѣстѣ тѣ* прошед-
ши-те лѣтъ баше, лѣтъ выло, лѣтъ бысть,
буд. лѣтъ вѣдетъ и пр. Така исто и гѣдѣ
ёсть и всы-те тѣн що сѣ съ спомагатель-
ный-а глаголь.**)

(Производство на времена-та.

§ 56. Както корень на всы-те време-
на, наклоненія и причастія можать да ся

*) Въ тыа времена безличны-те глаголи
всегда употребавхть третьо лице на средный-а
родъ, а не на другій нѣкой.

**) (Вси-те глаголи можхть да са вземхть
за безличны, кога тѣ сѣ употребны въ третьо-
то лице единственно или множественно и показ-
вхть какъ всекъмъ дѣйствию-то да происходи са-
мо отъ себе безъ да прѣходи на нѣкой предметъ.
Така обыкновенно назваме: колитъ, зновитъ, го-
воратъ или говоритса, мнитса, читаетса повѣ-
стѣветса, ѹдѣбно ёсть, надѣжно ёсть, прилично
ёсть, возможно ёсть, невозможно ёсть и проч.
Всы-те тыа и на нихъ подобны-те са спрагхть
по вышеизложенны-те примѣры.)

вземжть: а) Настояще-то (за сложны-те, и смѣсены-те, и будущее-то) въ първо-то единствено лице, и б) Първо-то прошедше определено (за сложны-те и второ-то прошедше неопределенно) въ трето-то единствено лице.*) /

1. Отъ настоящее-то (и будущее-то за смѣсены-те) ставжть: а) Настояще-то и будущее-то въ повелително-то наклоненіе ка-

*) Правилны-те, сирѣчь несложны-те въ настоящее-то време съ предлогъ глаголы, вси-те времена и наклоненія произвежаатъ само отъ настоящее-то и първо-то ^{преждѣла} ~~преждѣла~~ ~~спредѣленно~~, зашо-то бѣдѣше-то и второ-то неопред. не сж друго нѣщо, както настоящее-то и първо-то спредѣлено ^{доставены} съ предлогы, както: наст. пишѣ, ~~шрѣко~~ ^{преждѣла} ~~спред.~~ писѣхъ, бѣд. на-пишѣ, второ неопред. на-писѣхъ. Но не е така, кога глаголѣ-а е сложнѣ въ настоящее-то, тѣга оно и първо-то спредѣлен. сж измѣнажжть въ скончаніе-те, а напротивъ бѣд. и второ-то ^{преждѣла} ~~преждѣла~~ ~~спред.~~ неспред. сж сганжжть неизмѣнаемы. Измѣненіе-то става така:

1) Тыя глаголы, що кончажжть на ѣ, това скончаніе го превръщатъ на ію и ахъ, както: текѣ, ис-тек-ію, ис-тек-ахъ. бѣд. неизмѣнно ис-тек-ѣ, ис-тек-ахъ.

2. Тыя що сж на ію измѣнажжть го на ію и ахъ, както: твер-ію, со-твер-ію, со-твер-ахъ, бѣд. неизмѣнно сотверію, сотверіахъ.

то ся измѣни окончаніе-то Ѹ или ю на и или ѣ: както: вѣ-ю, вѣ-ѣ, зр-ю, зр-ѣ, твор-ю, твор-ѣ; нес-Ѹ, нес-ѣ буд. ѣзвѣи, Ѹзри, при-неси, сотвори. Въ глаголы-те, гдѣ-то оконча-тельна-та безгласна ся изхвърля или ся из-мѣнява, става отъ второ-то лице, пощо ся извади ши; както: терпѣю терпѣши, тер-пѣи; заащѸ, заащѣши, заащѣ; буд. потерпи, по-

3. Тѣмъ що имать чисто окончаніе, превръ-щатъ го на ваю или свѣю, както: дѣлаю, се-дѣ-ла-свѣю, се-дѣ-свахъ, вѣд, се-дѣлаю, се-дѣлахъ, вѣю, ѹки-ваю, ѹки-вахъ, вѣд ѹкию, ѹкихъ. Има много глаголы чисто окончательни, кои-то и съ предлоги-те, оставятъ неизмѣнны, както: пѣ-даю, по-д пѣдаю, го-рѣю, ѹго-рѣю. Таквы глаголы сж тѣмъ, кои и кизъ предлогъ имать значеніе ѹ-чащательно. Трѣба да знаеме що вѣдѸ-ѣ-то врѣме часто вмѣсто да вземе предлогъ съ составява стѣ спомогательны-те вѣдѸ, ѣмамъ и хощѸ и не-спредѣлительно-то наклоненіе, както: ѣмамъ писѣ-ти, ѣмамъ ѹчѣти, хощѸ дѣлати, вѣдѸ пѣти, на-мѣсто: напишѸ, научѸ, сѣлаю, заисю. Има и та-кииже глаголы, кои-то, понеже вѣдѸше-то го и-мать стѣ дрѹгъ корень, не мѸ придавятъ пред-логъ, таквы сж сабѣдѹюци-те: дѣю -- вѣд. дѣнѸ, зѣваю или зѣю -- зѣнѸ, капаю -- канѸ, плаю -- плаюнѸ, стѣю -- стѣнѸ, пѣдаю -- пѣдѸ, сарѣю (се-сарѣю) -- сарнѸ, дышиѸ -- дхнѸ, деираю -- деирнѸ, дѣрѣю -- дѣрнѸ, сѣждѸ -- сѣдѸ, лижѸ -- лѣжѸ, ли-

злати. Освѣнь неправилны-те дѣждь, вѣждь.

2. Дѣйствителны-те дѣепричастія и причастія на настоящее-то време, пощо ся измѣни за пьрвы-те окончанія-та Ѹ на ай, а ю на ай въ пьрво-то и въ третьо-то спряженіе, а вовторо-то Ѹ на ый или ій; както: вїю, вї-ай; зрю, зр-ай, Ѹч-Ѹ, Ѹч-ай, нес-Ѹ несый. А за вторы-те пощо ся приложи слогъ-а цій при пьрво-то лице за пьрво-то и второ-то спряженіе, а въ третьо-то пощо ся измѣнѣхть окончанія-та Ѹ на а, ю на а; както: вї-юцїй, несѸ-цїй, зр-ю, зрѣцїй, ѸчѸ, Ѹчѣцїй.*)

3. Страдателно-то настоящее причастіе, пощо ся измѣни окончаніе-то ю и Ѹ въ пьрво-то спряженіе на емый, емь, во второ-то на омый, омь, въ третьо-то на имый, имь; както: вїю вїемый, несѸ несомый, зрю зрімый.

шаю -- лишѸ, вѣпѣю -- вѣпѣю. Така и нѣкои дрѣги.

*) Тѣа глаголи що отхвѣраатъ въ дрѣгитѣ лица вѣкви-те а и ж, ги ствѣраатъ ниѸ и въ причастїа-та, а пакъ тѣа що ги превѣрѣшатъ на дрѣги и тѣка ги превѣрѣшатъ, както: терпѣю, терпѣши, терпѣй, терпѣцїй, глосѣдѸ глосѣши, глосѣай, глосѣцїй, златѣѸ, златѣши, златѣцїй, злезѣѸ, злезѣши, злезѣцїй и проч.

§ 59. Отъ трето-то лице на първо-то опредѣленно (а за смѣшаны-те и на второ-то неопредѣленно) произхождатъ :

1) Дѣйствиелно-то причастіе на това исто време , пощо ся приложи на трето-то лице вый и вшій , както : бй, бйвый, бйвшій; зрѣ, зрѣвый, зрѣвшій; гйвнѹ, гйвнѹвый, гйвнѹвшій; второ-то неопредѣл. йзвйвый, йзвйвшій; ѹзрѣ-вый, ѹзрѣвшій, погйвнѹвый. погйвнѹвшій. Исключаватся отъ това правило глаголите, що ся спрягатъ по първий-а примѣръ въ второ-то спряженіе , защо тамъ първо ся исхвърля окончаніе-то е пакъ тогава ся прилага шій ; както : несѣ нес-шій , ведѣ вед-шій.*)

*) Има нѣкои глаголки, кои не слѣдѣвжтъ това правило и различно произвожджтъ причастіа-та, или ги съкращавжтъ; както : отъ твори творйвый, вшій, съкращ. творшій, отъ іавй, іавйвый, вшій, съкращ. іавлѣй и іавлшій ѡставйвый-вшій, ѡставлѣй, ѡставшій; отъ несшій, несѣ; чѣтшій, чѣтѣ; ѣмшій, ѣмѣ; пріймшій, пріймѣ; простѣршій, простѣрѣ; начѣншій, начѣнѣ; пристѣплашій, пристѣплѣ и много дрѣги подобно.

б) Страдателно-то причастіе на това исто време пощо ся прибави на трето-то лице ний, ений или тый въ първо-то спряженіе; въ второ-то ний или веный, въ трето-то ный или еный, както: глагола-ний, вѣ-еный или вѣ-тый**) несѣ-ний, ѿриши-вѣ-ний, тѣи, що сѣ на нѣ, превръщатъ ѣ-то на о, зрѣ-ний; усѣчено глагола-нъ, вѣ-нъ,

По глрѣ (вижъ стр 71) казахме що спрагательное-то причастіе преходи отъ първо-то лице на първо-то преход. опредѣленно, ищю прехвърне хъ на аз; въ дспълненіе на това тѣка казваме, що тѣи глаголы, кои-то са спрагѣтъ по първий-а примѣръ на второ-то спряженіе исхвърлятъ гласна-га о, кол-то е предъ хъ; както: текѡхъ пѣлъ: несѡхъ нѣлъ, такожде исхвърлятъ и предшествующа-та безгласна, ако она е д или т; както: плетѡхъ плѣлъ, ведѡхъ вѣлъ.

**) Извѣстно е че много глаголи имѣтъ за преходше-то време освѣнь съкльисвенно-то причастіе на ний, и друго на тый, това свойство имѣтъ преимущественно глаголи-те що са казани по първий-а примѣръ на първо-то спряженіе, както: стѣ вѣдъ вѣтъи, усѣчено вѣтъ, пѣдъ пѣтъи пѣтъ, мѣдъ мѣтъи мѣтъ, вѣдъ вѣтъи вѣтъ, лѣдъ лѣтъи лѣтъ, дѣю дѣтъи, знѣю знѣтъи, нѣю нѣтъи, вѣю вѣтъи и проч.

вѣтъ , несѣтъ , ѡриновѣтъ , зрѣтъ .*)

3) Неопредѣлительно-то наклоненіе, по-що ся приложи на третьо-то лице слогъ-а ти, както: вѣ вѣти, глагола глаголати, зрѣ зрѣти, ѹчи ѹчити, гѣвиѹ гѣвиѹ-ти; ос-вѣтъ тыя неопредѣлительны наклоненія, що означихме въ спряженія-та.

(Неопредѣлительно-то наклоненіе често ся срѣ-ща и съ скончаніе тѣ , намѣсто ти, като: вѣ-дѣтъ, возвѣстѣтъ, дагъ, взискѣтъ, крестѣтъ вѣ-пѣтъ, левѣтъ и прсч. Въ ръкописны-те книги много често ся ѹстрека оно, а въ сегашны-те по рѣдко. То ся отличава отъ рѣско-то съ то-ва, че тамъ гласна-та в в, а тѣка ѣ.)

Глаголъ-а тѣ прѣимѣтъ много глаголи отъ първо-то спраженіе въ третьо-то единственно ли-це въ второ-то прсмедше неопредѣленно, както: іѣтъ, прѣѣтъ, ѡвѣтъ, псѣтъ, начѣтъ, запѣтъ, ѡвѣвѣтъ, зачѣтъ, клѣтъ, повѣтъ, вѣтъ, прѣѣтъ, и пр. вмѣсто: іѣ, прѣѣ ѡвѣ, псѣ, начѣ, запѣ, ѡвѣвѣ, зачѣ, клѣ, повѣ, вѣ, прѣѣ. Въ дрѣги те спряженія рѣдко ся срѣща тѣм привавка.

(*) Ти що кончавѣтъ на и превръщатъ тѣм вѣкѣ на е, както: творѣи творѣный, молѣи молѣ-ный. Това става само въ третьо-то спраженіе.)

§ 60.

За Двойственно число на глаголы-те.

— 0 —

Наклонение изявително.

спр. 1.	спр. 2.	спр. 3.
м. и с. ж.	м. и с. ж.	
бѣма, мѣ.	несѣма, мѣ.	зрѣма, мѣ.
бѣта, тѣ.	несѣта, тѣ.	зрѣта, тѣ.
бѣта, тѣ.	несѣта, тѣ.	зрѣта, тѣ.

прѣход.

~~Прѣшедше определенно първо.~~

вѣхома, мѣ	носѣхома, мѣ	зрѣхома, мѣ
вѣста, тѣ	несѣста, тѣ	зрѣста, тѣ.
вѣста, тѣ	несѣста, тѣ	зрѣста, тѣ

~~*първо* Прѣшедше неопределенно първо.~~

вѣма, тѣ	ѣсма, тѣ	вѣма, тѣ	нѣсма, тѣ	вѣма, тѣ	зрѣма, тѣ
вѣта, тѣ	ѣста, тѣ	вѣта, тѣ	нѣста, тѣ	вѣта, тѣ	зрѣта, тѣ
вѣта, тѣ	ѣста, тѣ	вѣта, тѣ	нѣста, тѣ	вѣта, тѣ	зрѣта, тѣ

~~*второ* Прѣшедше неопределенно второ.~~

вѣхома, тѣ	вѣхома, тѣ	вѣхома, тѣ
вѣста, тѣ	вѣста, тѣ	вѣста, тѣ
вѣста, тѣ	вѣста, тѣ	вѣста, тѣ

Будуще-то и второ-то неопредѣленно
еднакво съ настояще-то и първо-то опре-
дѣленно съ предлогъ.

НАКЛОНЕНІЕ ПОВЕЛИТЕЛНО.

бійма, ꙗ	несѣма, ꙗ	зрѣма, ꙗ
бійта, ꙗ	несѣта, ꙗ	зрѣта, ꙗ
да бійта, ꙗ	несѣта, ꙗ	зрѣта, ꙗ

Будуще-то съ предлогъ.

Причастіе действително.

Настояще.

И. В. и З.

Р. и П.

Д. и Т.

м. и с. ж.

бїюща, ши

бїющею

бїющема

несѹща, ши

несѹщею

несѹщема

зрѣща, ши

зрѣщею

зрѣщема

прѣходящето
Прощеше

бївша, ши

бївшею

бївшима

нѣсша, ши

нѣсшею

нѣсшима

зрѣвша, ши

зрѣвшею

зрѣвшима

Първи-те лица въ вси-те времена сконча-
вжтъ и на ва и на вѣ, тымъ скончанїа обык-
новенны были въ старо време.

ГЛАВА ПЯТА.

ЗА

Нарѣчіе-то.

— о —

§ 61. Нарѣчія-та сж слова, кон-то ся поставятъ при глаголы-те и имена-та прилагателны, за да показвѣтъ нхны-те разны обстоятелства, качества и количества.

Они споредъ значеніе-то си ся раздѣлявѣтъ на слѣдующи-те разряды:

1. Нарѣчія мѣста а) на въпросъ гдѣ?-- здѣ, вездѣ, ѿвдѣ, ѿндѣ, индѣ, внѣтрѣ, внѣ, горѣ, долѣ, долѣ, нигдѣ, далече, близъ; и пр. б) яа въпросъ кудѣ? — тѣдѣ ѿндѣ ѿкрестъ, тамъ, ѿтамъ, алъ, ѿалъ, вонъ, сюдѣ и пр. в) на въпросъ ѿ кѣдѣ? — ѿ сюдѣ, ѿ тѣдѣ, ѿ ѿндѣ, ѿдалече, свѣше, снѣзъ и проч.

2. Мѣста а) на въпросъ когдѣ —

време

нынѣ, дѣе, днѣсь, вчѣра, заўтра, скорѣ, вскорѣ, ѹжѣ, поздѣ, вѣнѣ, вѣгда, прѣснѣ, прѣжде, лѣни и пр. б) на въпросѣ ѡ колѣ? — ѡ сѣлѣ, ѡ тѣлѣ, ѡ пѣлѣже, ѡскопнѣ, ѡ нынѣ, ѡздавна и пр. в) на въпросѣ до колѣ? — до сѣлѣ, до нынѣ, до тѣлѣ и проч.

3.) Качества на въпросѣ какѣ? — добрѣ, добрѣ, заѡ заѣ, достоинѣ, достѣинѣ, горѣ, садѣ, мѣдрѣ, ѹмнѣ. и проч.

4. Количества на въпросѣ како? — малѣ, многѣ, ѣдиножды, двѣжды, трѣжды, многѣицею, вторѣицею, многѣжды и пр.

5. Поряда: пѣрѣже, посѣмѣ, потѣмѣ, тѣже послѣднѣ вконѣцѣ, слѣдоватѣлнѣ и пр.

6. Совокупленѣ: вѣспѣ, вѣспнѣ.

7. Раздѣленѣ: ѡсѣбѣ, наѣдинѣ, тѣчнѣ, кромѣ, вѣзѣ, развѣ, вѣкнѣ, ѡвѣкнѣ и пр.

8. Уподобленѣ: ѡкѣ, тѣкѣ, сѣце, ѡкѣже, тѣкѣже, ѣлнѣ, толнѣ, ѣлаѣ, толѣ, ѣлнѣжды, толнѣжды, ѡнѣкѣ, ѡвѣкѣ и проч.

9. Сравненѣ: многѣ, многѣише, вѣше, слѣдше, вѣлѣ, добрѣише, добрѣе, мнѣе, Превѣходна степенѣ: сѣкѣ, нѣче, найнѣче и проч.

10. Подтвърженіе: ѣй, та́кѡ, вса́кѡ, вои́стиннѹ и пр.

11. Слабо подтвърженіе: ѣле, ѣдѡа, почтѣ, не́гли и проч.

12. Отрицаніе: не, ни, ѡни́одѣ.

ГЛАВА ШЕСТА.

з а

Предлоги-а.

— о —

§ 62. Предлоги-те сѡ ^{Дума} слова, кои-то ся поставятъ, предъ други слова отдѣлено или наедно.

а) Отдѣлено ся поставятъ предъ имена-та и мѣстоименія-та за да покажатъ чрезъ падежи-те различни-те отношенія между предметы-те.

б) Наедно съ глаголы-те за да покажатъ различни-те премѣны на дѣйствието.

Предлоги-те сѡ слѣдующи-те: въ (во), къ (ко), съ (со), ѹ, ѡ, на, ѡ, до, за, по,

пре, при, пра, про, да, ѿбѣ, ѿзѣ, нѣдѣ, по́дѣ, прѣдѣ, рѣзѣ, вѣзѣ, чрѣзѣ, вѣзѣ.

Предлози-те пра, про, пре раз никогѣ не ся находѣтъ отдѣлно, а всегдѣ слитно; напротивѣ това предлози-те чрѣзѣ (по старому прѣзѣ) и дѣла никогѣ не ся сливатѣ.

Вѣ предлози-те ся причисляватѣ и слѣдующи-те: вѣлѣзѣ, далѣче, вѣнѣтрѣ, вѣнѣ, ѿкрѣстѣ, кромѣ, междѣ, мѣмѣ, прѣжде, по́слѣ, прѣтивѣ, прѣмѣ рѣди.

ГЛАВА СЕДМА.

ЗА

Союзѣ-а.

— 0 —

§ 63. Союзи-те ся слова, кои-то показватѣ связѣ или противленіе между понятія-та .

Тѣ ся раздѣляватѣ така:

1. Соединителны: ѿ, же, а, не тѣчѣю, но ѿ, не тѣкмѣ, но ѿ, при тѣмѣ при сѣмѣ.

2. Разединителны: ѿли, ли, либо, ни нижѣ.

3. Противительны: а, но, Обаче Однакъ.
4. Условны: аще вы, ежели, ежели вы.
5. Причинны: иво, во, икъ, аѣла, ради, занѣ, занѣже понѣже.
6. Заключительны: такъ, посемѹ, почему, слѣдовательно.

ГЛАВА ОСМА

ЗА

Междоиметіе-то.

— 0 —

§ 64. Междоиметія-та ся таквы ^{Думи} слова съ кои-то кратко изражаваме различни чувствованія. Оны ся слѣдующи-те:

1. За удивленіе: ѿ! а! ахъ! ба!
2. Страхъ: үхъ! ахъ!
3. Желаніе: ѿ! ѿ вы, ѿ давы!
4. Подтвержденіе: ей! такъ! истинно!
5. Призываніе: ѿ! хей!
6. Отзывъ: а!
7. Печаль: ѿ! охъ! үвы! горе! ахъ!
8. Смѣхъ: ха! ха! ха! хи! хи! хи!
9. Поношеніе: үа! аѣ!

10. Указаніе: съ!

11. Запрещеніе: тсз! цытз!

12. Похваленіе: влѣгоже! влѣзѣ!

ЧАСТЬ ВТОРА

34

Словосочиненіе-то.

Введеніе.

§ 65. Словосочиненіе именува ся тая часть на грамматика-та, коя-то показва правила по кои-то да можеме правилно да съставяваме отъ слова-та (думы-те) рѣчи.

§ 66. Рѣчь ся выка кога съвокупяваме нѣколко слова за да изразиме една или повеке мысли.

§ 67. Кога рѣчь-та изразява толко една мысль, тога она ся именува предложеніе.

§ 68. Предложеніе-то състои отъ три части: подлежаще, сказуемо и связка; как-то: Бѣгъ ѣсть всебѣдущъ

Подлежаще-то е предметъ-а за кого-то ся говори въ предложеніе-то: Бѣгъ.

Сказуемо е качество-то, що ся дава на подлежаще-то: всемогущъ.

Связка е слово-то, що свързува подлежаще-то со сказуемо-то: ѣсть.

§ 69. Подлежаще-то, както видохме въ гореприведенный-а примѣръ, е име существително.

Но оно може да е и име прилагателно, мѣстоименіе, причастіе и глаголь въ неопредѣлительно наклоненіе, кога они ся поставены на мѣсто существително име; както наприм.: Дѣвѣтъ награждаѣтся. Языкъ ѣсмь человекъ. Оуби ѣсть тоуби другъ. Занимающійся успѣваѣтъ. Клеветати ѣсть грѣхъ. (вмѣсто клевета).

§ 70. Сказуемо-то и связка-та можать да ся находятъ въ предложеніето насе (отдѣлно) едно отъ друго; както: Человекъ ѣсть существо; или соединены въ одно слово; както: Человекъ существуетъ. (вмѣсто, ѣсть существо).

§ 71. Отъ соединеніето на связка-та и сказуемо-то происходятъ вси-те глаголы, освѣшь вспомогателный глаголь ѣсть, кой-

то и составлява связка-та и кой-то поради тоа ся именува глаголь существительный, спрѣчь собственно глаголь.

§ 72. Отъ овде слѣдува, що кога казуемо-то и связка-та ся соединены въ едно слово, какъ що видохме погорѣ, тога предложеніе-то состои отъ двѣ части: отъ подлежаще-то и казуемо-то, или глаголь-а, а въ безличны-те глаголи, гдѣ нема подлежаще, предложеніе-то состои толко отъ една часть, спрѣчь отъ казуемо-то както: **Подобаетъ Достобитъ; грѣмйтъ, прилично ѣсть.**

§ 73. Казуемо-то, кога е отдѣлено отъ связка-та може да е 1). Име прилагателно, или причастіе; както: **Богъ ѣсть всегдѣущъ. Мы наказѹеми терпѣшъ.** 2) Име существительно; както: **Терпѣніе ѣсть добродѣтель.** 3) Глаголь въ неопредѣлительно склоненіе; както: **Вашъ долгъ ѣсть повиноватиса.**

§ 74. Связка-та кога е въ третьо лице (ѣсть сѣть) часто ся отпуска; както: **Свѣто ѣ страшно ѣма егѡ. Заповѣдь Господна свѣтла просвѣщающа ѡчи.**

§ 75. Часто и подлежаще-то ся отпуска, особенно кога е въ църво и второ лице;

както: Пишѹ, работашь; вмѣсто: ѿзъ пишѹ,
тѹ работашь. Въ третьо-то лице подлежа-
юще-то ся отпуска тога, кога-то е извѣ-
стно отпонапрежь.

§ 76. Предложеніе-то може да е *просто*
и *сложно*.

Просто кога состои отъ едно подлежа-
ще и едно сказуемо, какко: ѿзъ ѣсмь чело-
вѣкъ.

Сложно кога состои отъ нѣколко подде-
жащи или сказуемы; както: предложеніе то:
Петръ ѿ Павелъ прїидѡша, има двѣ подде-
жащи и едно сказуемо. Предложеніе-то: ѡнѣ
прїидѡша ѿ видѣша, има едно подлежаще
и двѣ сказуемы; а предложеніе-то: Бѡгъ ѣсть
всемогущъ, вездѣущъ ѿ премѡдръ, има
три сказуемы и едно подлежаще.

§ 77. Камъ подлежаще-то и сказуемо-то
могатъ да ся прибаватъ и други слова или
за да опредѣлятъ или, или за да допълнатъ
главны-те части на предложеніе-то, сирѣчь
подлежаще-то и сказуемо-то. Въ пьрвый-а
случай прибавены-те слова ся именува-
ютъ опредѣлительны, а во второй-а дополнителны.
За поясненіе нека представимъ нѣколко
примѣры.

а). Предложенія со глаголь личный.

Прилѣжный ѹченикъ всегда знаетъ свой ѹрѣки. Овде прилѣжный е опредѣлительно на подлежаще-то ѹченикъ; ѹрѣки е дополненіе на сказуемо-то знаетъ; свои е опредѣленіе на дополненіе-то ѹрѣки; всегда е опредѣленіе на сказуемо-то.

Всѣкъй человекъ имать свои Особенныя слабѣсти. всѣкъй е опредѣленіе на подлежаще-то человекъ; слабѣсти е допълненіе на сказуемо-то имать; свои и Особенныя ся опредѣленіе на допълненіе-то слабѣсти.

Не любящій ближняго не любитъ ѿ Бѣга; ближняго е допълненіе на подлежаще-то не любящій; Бѣга е допълненіе, а наречіе-то не е опредѣленіе на сказуемо-то любитъ.

Всѣ добріи людіе вѣнѹ всѣмѹ добра желаютъ; добріи е опредѣленіе на подлежаще-то людіе; всѣ е опредѣленіе на опредѣленіе-то добріи; добра е допълненіе на сказуемо-то желаютъ всѣмѹ друго допълненіе на желаютъ; вѣнѹ е опредѣленіе на желаютъ.

Отъ тїи примѣри ся види; що слова-та

опредѣлительны и допълнительны можать, както и главны-те части на предложеніе-то, да иматъ свои дополненія и опредѣленія.

б). Предложенія со глаголь безличнѣй както: **Въ нашей странѣ часто дождѣтъ;** нарѣчіе-то **часто** е опредѣленіе на сказуемо-то **дождѣтъ**, а **странѣ** е дополненіе **нашей** е опредѣленіе на допълненіето **странѣ**.

Бáмъ подобáетъ үчѣтисá.

Бáмъ е допълненіе, а **үчѣтисá** е опредѣленіе на сказуемо-то **подобáетъ**.

§ 78. Между двѣ подлежащи или сказуеми въ сложны-те предложенія, така и помежду двѣ опредѣлительны и допълнительны слова ся полагають союзи за да ги свързатъ и соединатъ по между имъ. Примѣри виждь въ предидущій-а §-фъ. Союзи-те свързватъ по между не толко разны-те части на предложеніе-то, но и исты-те предложенія, кога оны ся двѣ три или повече.

§ 79. На мѣсто едно опредѣлительно или допълнительно слово може да ся присъвокуни на подлежаще-то или сказуемо-то цѣло предложеніе, такво-то предложеніе може да ся нарѣче придаточно, оно може да е пълно и съкратенно.

Въ пълно-то придаточно предложене подлежаще-то состои отъ мѣстоимене, а сказуемо-то отъ глаголъ, и такво-то предложене ся свързува съ части-те отъ главно-то предложене, кои-то оно опредѣлява, съ мѣстоимѣние относително или съюзы-те ꙗко, ꙗковы, занѣ и проч. како на пр. кнѣга, ꙗже тебѣ ꙗзвѣстна єсть, ꙗчитъ ꙗко необходимо єсть намъ повиноватиса родителемъ. Тука — ꙗже ꙗчитъ е придаточно-то предложене отъ подлежаще-то кнѣга; ꙗко необходимо єсть-е предложене отъ сказуемо-то ꙗчитъ.

Въ скратено-то предложене глаголъ-а съ мѣстоимене-то относително ся скратява въ причастіе, а глаголъ-а съ мѣстоимене-то лично и съ союзъ-а ся скратява въ дѣепричастіе, или ся замѣнява въ допълнително слово. Така предложене-то ꙗже ꙗзвѣстна єсть може да ся замѣни съ причастіе ꙗзвѣстнаа, а предложене-то ꙗко необходимо єсть, можатъ да ся замѣнатъ съ допълнителны-те слова: о необходимости.

§ 80. Между части-те на главно-то предложене може да ся постави особливо предложене, и кое-то поради тоа може да

ся нарече вводно, кое то не ся свързува съ главно-то ни сомѣстоимѣніе, ни съ союзъ, и може да быде отхвърлено безъ да ся повреди мысль-та на рѣчь-та; както: Ты, глагóлютъ, сдѣлаахъ сѣ. Онъ, мнитса миѣ, прїидетъ.

§ 81. Словосочиненіе-то содржи прѣвѣла:

1. За словосогласуванье-то.
2. За употребленіе-то на падежи-те.
3. За какъ да сочетаваме цѣли предложенія или какъ да составяваме цѣли періоды и какъ да ги раздѣляваме съ пренна-телны-те знакове.

ГЛАВА ПЪРВА.

ЗА

Словосогласуванье-то.

— 0 —

§ 82. Словосоглашеніе-то ни показватъ прѣвѣла какъ да употребляваме слова-та,

що составляють предложеніе-то, въ при-
личный-а имъ родъ, число падежъ и лице.

§ 81. Словосогласуванье-то има осо-
бенны правила за прости-те, особенны за
сложно-то и особенны за придаточно-то пред-
ложеніе.

§ 82. Въ просто-то предложеніе, гдѣ
има толко едно подлежаще и едно сказуемо,
правила-та на словосогласуванье-то ся слѣ-
дующи-те:

1. Сказуемо-то кога е глаголь или име
прилагателно, ся полага въ единъ родъ, ли-
це, число, и падежъ съ подлежаще-то; *ѿзъ
пишѹ, ты читаѣши. Онѣ поютъ прѣлѣтѹю
пѣснь. Богъ есть Отецъ нашъ, мы же есмь
сынове.* Но кога сказуемо-то е име суще-
ствително, тога въ падежъ всякога ся со-
гласува съ подлежаще-то, а въ число и
родъ може и да ся несогласува; вспомога-
тельный-а глаголь въ таковъ случай приима
число-то на подлежаще-то, а не на сказуемо-
то; *Дѣти сѹть подпора родителей. Богъ
есть мой надежда и ѹпованіе.*

Слѣдующій-а примѣръ: *Всѣ Елика ѿче тво-
ритъ ѹспѣтъ (вмѣст. ѹ:пѣюга) (псал. 1.) трева
да ся счита како слѣдствіе на едно слово-по-*

дразже. Известно е че гърци-те за множественно число въ средный-а родъ часто употребаватъ скъзвемо-то въ единственно число.

2. Тоа исто може да речеме и за опредѣлительны-те слова.

а) Кога опредѣлительно-то е име прилагателно или мѣстоименіе, тога оно ся полага въ едно число, родъ и падежъ со слово-то що го опредѣлява.

б) А кога опредѣлительно-то е име существително тога ся согласува съ главно-то существително въ падежъ всякога, но въ родъ и число не всякога.

в) Въ послѣдний-а случай глаголь-а или прилагателно-то на сказуемо-то ся согласява въ родъ и число со главно-то существително, а не съ приложеніе-то, което може да има при себе свое прилагателно, согласно съ него въ родъ и число. какъ то: Всѣи челоуѣцы сѣтъ оуобразъ ѿ подобіе божіе. Ты еси утѣшеніе ѿ прибежище мое.

Тука требе да замѣтима слѣдующе-то :

а) Кога прилагателно име и мѣстоименіе замѣнаватъ мѣсто на существително име и на подлежаще, тога сии всегда сѣ полноскенчателни како напр. Оуѣпни прозираюутъ, хроми хобдѣтъ, прокаженни шчишѣютсѣ, вмажѣни ниции.

в) Тоа исто става и съ причастіа-та, кога они са на мѣсто сѣществителни и подлежащи; както: Блажени алачѣщи и жаждѣщи правды, покрывай водами превѣспреннаа, полагаай облаки, ходай на крылѣ вѣтрению.

в) На противъ тоа, кога прилагателно-то име и мѣстоименіе такожде и причастіе то в сказѣ-емо, тога оно са постава съ усѣченно окончаніе; както: Благословѣнна еси ти въ женѣхъ, благословѣнъ Богъ нашъ, нищѣ и окаяненъ есмь азъ.

г) Кога прилагателно, мѣстоименіе и причастіе са опредѣленіе или допълненіе на подлежаще-то и сказѣемо-то, тога они могатъ и така и инакъ да са употребатъ. Полно окончаніе са употребава, кога са говори за опредѣлены предметы, или гдѣ въ грѣцкій-а текстъ има членъ, а усѣчено кога са говори за неспредѣлени.

3. Числителны-те едѣнъ, двѣ, оѣба три четыри какъ прилагателны ся согласуватъ съ подлежаще-то и сказуемо-то или глаголь-а въ родъ число и падежъ. Отъ които едѣнъ прѣима единственно число, три и четыри множественно, а двѣ и оѣба такожде дванадѣсате и оѣвонадѣсате всегда двоично; ето примѣри: Бѣста оѣба нага, вѣдѣта двѣ, двѣк странѣ, дрѣгѣа двѣ таланта, оѣвонадѣсате ученика, дванадѣсате коша.

Други-те числителны отъ пѣть до ты-
сяща такожде и тма, кога ся поставени
въ именителный и винителный падежь, тога
они не ся соглашавать въ падежь со суще-
ствително-то и прилагателно-то, спрѣчь то-
га послѣдны-те ся поставявуть въ родите-
лень падежь множественно число, а гла-
голь-а въ единственно число въ средень
родъ.

На примѣръ: Изъиде седмь ангелъ, да-
но въистъ ймъ седмь трувъ. Пріятъ пѣть
хлѣвъ, не пѣть ли пѣщъ цѣнитса. Бѣ же
въ кораблй ескѣхъ дѣшъ двѣстѣ семиде-
сѣть шѣсть.

Обаче встрѣчаватса много мѣста въ священ-
но-то писаніе гдѣ не са соблюдаа строго тоа
правило както: Пѣть дѣвъ въ мѣдры. (вмѣсто
мѣдрыхъ). Егда испѣлишаса (вмѣсто испѣли-
са) ѿ семь дній. И много дрѣги, и тѣка требе да
е подражаніе на грѣцкій-а текстъ.

§ 83. Въ сложны-те предложенія кои-то
имать по нѣколко подлежащи и сказуемы
согласуваніе-то става така:

1. Кога подлежащи-те ся имена суще-
ствителны и се единъ родъ въ единствен-
но число и ся свѣрзаны съ союзи кои-то
показвать совокупно дѣйствіе, тога сказу-

емы-те опредѣлительны слова ся поставявять въ множественно число: На примѣръ: Пётръ ѿ Андрѣй вѣхъ ученицы Христови. Ни Пётръ ни Іоаннъ не знаютъ что будеть.

2. Кога подлежащи-те се разны родове мужкѣй и женскѣй, или мужкѣй и средный, тога сказуемы-те и опредѣлительни-те слова ся поставявять въ множественно число и приимать окончаніе на предпочитаемый-а родъ, сир. мужкѣй-а родъ. На пр. Пётръ ѿ Маріа суть первѣйшии мойи благодѣтели.

3. Кога подлежащи-те ся мѣстоименія отъ разни лица, а сказуемо-то е глаголь личный, тога глаголь-а приима окончаніе на предпочитаемо-то лице. Първо-то лице е предпочтенно отъ второ-то, а второ-то пакъ е предпочтенно отъ третьо-то. На пр. ѿзъ ѿ тыи пишемъ, тыи ѿ оныи читаете.

4. Въ сложны-те количественны ся согласувать съ послѣдно-то количественно со существительны-те. На пр. Двадесать ѿ единъ денъ, тридесать ѿ два человека. пѣтдесѣтъ ѿ трии мужи шестдесѣтъ пѣтъ воинствъ.

Кога подлежаще-то е соизрательно име тога сказъемо-то и опредѣлительны-те слова са ставать или въ единственно или въ множественно число; както: *Сѡнмъ лѡкѡвыхъ ѡдѣржѡша мѡ, ѡмолѡ все мнѡжество, Аггаскѡй совѡръ ѡдѡвѡса.*

§ 84. Въ придаточны-те предложенія относительны-те мѣстоименія *ѡже ѡже ѡже* ся согласувать въ родъ и число со существително-то или мѣстоимѣнѡ-то на главно-то предложеніе, а падежъ примать таковъ, каковъ искатъ глаголъ-а или существително-то на придаточно-то предложеніе; на пр. *Сѡй ѡсть чѡлѡвѣкѡ, ѡгѡже тѡ видѣлѡ ѡсѡ. Сѡ кнѡга, ѡже назывѡется граммѡтика. Блажѡни, ѡхже ѡставѡшасѡ беззакѡнѡ. Прѡйде чѡлѡвѣкѡ ѡ нѡмже тѡ сѡшлѡ ѡсѡ.*

ѡже, ѡже ѡже ся употреблявать, (противъ свойство-то на языкъ-а славянскѡй) за да изразать членове-те гърчки *ὁ ἢ τὸ* какъ въ существительны-те имена така и въ причастїята и неопредѣлительно-то склоненіе и нарѣчїя, кога они занимавать мѣсто на подлежаще-то, и тога они ся нескланяемк; както: *ѡже ѡ ѡтца исхѡдѡщаго (τὸ), ѡже ѡ вѣка ѡтаѡнное, (τὸ) ѡже (ὁ) нѡсѡ рѡди*

рождайсѧ. Ёже учѣти, ёже ненавѣдѣти во
ёже сѧужити, за ёже терпѣти. Бѣди вѧмъ
ёже ёй ёй, ёже ни ни.

Тука ѡже ѡже ёже совсемъ се изли-
шны: Въ друго мѣсто ще кажеме, какъ тоя
относительно мѣстоимѣніе и глаголь-а ся
превращать въ причастіе.

ГЛАВА ВТОРА.

34

Управленіе-то на слова-та.

За употребеніе-то на падежи-те.

---

§ 85. Тука ще ся изложать правила кога
каковъ падежь тебе да употребиме въ
предложенія-та.

§ 86. Падежи-те именительный и зватель-
ный ся выкатъ правы, зацо они показвать
право-то и първоначално-то окончаніе на
слова-та; други-те падежи ся выкатъ кос-
венны (кривы).

Правы-те падежи ся употреблявать така: Именительный, како що видохме по горе, всегда ся употреблява за подлежаще и сказуемо въ главны те части на предложеніе-то :

Звателный, какъ име-то му показува, се употреблява кога выкаме нѣкого, и во обще кога обрацаме камъ нѣкого рѣчь-та. Като: Господи! Бóже! Дѣти, занимайтесл. Чтò дѣлаеши, Цѣтре?

Косвенны-те падежи ся употреблявать за слова-та допълнителны.

§ 87. Падежи-те на слова-та допълнителны зависятъ отъ други слова, до кои-то ся находатъ допълнителны-те, сирѣчь отъ имена-та, глаголы-те, нарѣчія-та и други кои-то располагатъ и управяватъ падежи-те косвенни.

Падежи-те родительный, дателный, винительный и творительный иматъ двойно управленіе, непосредственно, сирѣчь безъ предлогъ и посредственно, сирѣчь, съ предлогъ предложный-а всегда съ предл. ся управява.

§ 88. Родителенъ безъ предлогъ ся употреблява въ слѣдующи-те случаи:

1. Кога сакаме да покаже, що единъ

предметъ е принадлежность или стяжаніе на другъ предметъ, или на вопросъ чій? чіа? чіе? на примѣръ: кнѣга (чіа)? Пѣтра; сѣнъ (чіе?) Іоанна. свѣтъ (чіе?) солнца.

Тука родителный-а притежательнъ може да ся обрати въ прилагателно вме согласововано въ родъ число и падежъ со притяжаемо-то име: Кнѣга Пѣтрова, сѣнъ Іоанновъ. Свѣтъ солнечъ. Такво превращеніе много е свойственно на Славянскій-а языкъ .

Притежательный-а родителнъ не може да ся обрати въ прилагателно притежательно, ако има при себе прилагателно или друго существително опредѣлительно. На прим. Человѣкъъ высѣкагѡ умѡ, сѣнъ богѡтѡгѡ Отца, ученикъ добрагѡ права, слава Бога вѣшнагѡ.

2. Родителный прѣимать и тѣи имена, кои на мѣсто притяжательны ся употребяватъ, но собственно они не ся таквы, и по добръ могатъ да ся наречеть опредѣлительны, както: гѡрдость умѡ, милость царѡ, западъ солнца, высотѡ гѡръ, широтѡ землей, сѡдѣѡ вдовицѡ, Отецъ нищихъ.

Отъ мѣстоименія-та личны първо-то и

второ-то не могат да иматъ родителный притяжательный, а иматъ толко прилагателны притяжательны както: мой, твой, нашъ вашъ, двоинств. наю, ваю. Напротивъ това трето-то лице има толко род. притяж. както егѡ; ихъ наприм. Сынъ егѡ, Отецъ ихъ.

Притяжательно-то свой ся употребява за вси-те три лица сирѣчь на мѣсто мой, твой и егѡ. Часто тыя мѣстоименія ся замѣняватъ со съкратены-те личны мѣстоименія ми ти си, както: матери ми, сынъ ти царствіе си, вмѣсто матери моѡ, сынъ твой, царствіе свое.

3. Родител. прѣимать имена-та' кога показватъ часть отъ цѣло-то, таже число, множество мѣра, както: чаша воды, укрьхъ хлѣба, множество людей, горсть мѣки, стадо овецъ, оха масла, аршинъ сѣкна.

Много дскрѣ трева да стличаваме израженїа-та: даждь мнѣ хлѣба, даждь мнѣ воды и прсч. отъ даждь мнѣ хлѣбъ, даждь мнѣ вода; защо първо-то показва часть, а второ-то цѣло известно количество. Първо-то соотвѣтствѣва на наше-то; дай ми мало хлѣбъ, дай ми мало вода; а друго-то со: дай ми го хлѣбъ-а дай ми а вода-та.

4. Послѣ сравнителны-те и превосхо-

дителины имена и наречія както: О́тѣцъ Бó-
лѣй ѣсть скѣна, сòлнце свѣтлѣйше ѣсть
лѣны, сѣй челоуѣкъ ѣсть богатѣйшій всѣхъ
дрѹгнхъ, лѣвъ сеирѣнѣе ѣсть медвѣда, по
нѣкой пхть ся прибавлява и паче, катò:
слáдче пáче мѣда ѿ сòта.

5. Послѣ глаголы-те средны: хощѹ, же-
лаю, прошѹ, чаю, жаѹ, ѡлчѹ, жаждѹ до-
стигаю, ѹдостѣюваю. катò: Хощѹ хлѣва, же-
лаю блага, прошѹ милости, жаѹ вечера ѡлчѹ ѿ
жаждѹ правды, и проч. ѿщѹ такожде при-
ма род. ѿщѹте цáрствѣа Бóжѣа, но ся на-
ходи и съ винителенъ както: ѿщѹщѣи дѹшѹ
мою.

6. Послѣ глаголы-те средны и общи,
кои показвать боязнь, удаленіе, лишеніе
както: боюсѣа Бóга, ѡпасѣюсѣа смѣрти, сты-
ждѹсѣа дѣлѣа своѣхъ, гнѹшѣюсѣа грѣхѣа, ѹ-
далѣюсѣа, вѣгѣаю слá, лишѣюсѣа пици.

7. Глаголы-те, що показвать наполне-
ніе и испраздненіе приимать два падежа
род. и винят. както: хлѣва небеснаго на-
ситѣи ѿхъ, напо́лни (кадѣланицѹ) ѡгна, на-
пейша мѣа ѡцѣа, напитѣеши ны хлѣва,
но тѣи родителны могоать да ся замѣнятъ
со творительный падежъ катò: напитѣа ны

хлѣбомъ и проч.

8. Нѣкои прилагателны що происходятъ отъ глаголы, кои-то приимать род. и други нѣкои както: побѣнъ, испобѣнъ, празненъ, тѣшнъ, лишѣнъ, достѣнъ, недостѣнъ. Ѹста клѣтвы ѿ горести побѣна сѣтъ. тѣшнъ всѣкѣмъ добродѣтели; испобѣнъ небо ѿ земаѣ славы твоеѣ.

9. Послѣ глаголы-те сложны отъ предлозы-те ѿ и ѿзъ: но они часто и ся повторяють; както: ѿхождаѣ свѣта и ѿ свѣта, ѿзвѣи мѣ мѣки и ѿзъ мѣки.

10. Въ родителенъ ся полага и допълненіе-то на дѣйствителны-те глаголы, кога они иматъ предъ себе отрицателно-то нарѣчіе не, както: не ѿмѣю хлѣба, не пишу писма, не виждаѣ свѣта, и проч. и не толко допълненіе-то но и исто-то подлежаще се поставява въ родител. падежъ послѣ отрицателны-те не и нѣсть; както: нѣсть Бѣга развѣ тебѣ, нѣсть хлѣба, не будетъ ктому смѣрти. Нѣсть ся встрѣчава и съ именителный падежъ: както рече безъменъ нѣсть Бѣгъ (вм. Бѣга).

11. Послѣ слѣдующи-те нарѣчія: вѣизъ, мѣмо, внѣтръ, внѣ, ѿкрестъ, кромѣ, прѣ-

жде, по́слаѣ, протѣвѣ. Такожде и количе-
ственни-те мнѣгѣ, мѣлѣ; и междуметїя-та
ѡ!, ѡле!. както: влѣзѣ дѣма, ѡкрестѣ грѣ-
да, прѣжде вѣкѣ, мѣлѣ вѣна, мнѣгѣ хлѣ-
ва ѡ чѣдесѣ! ѡле безѣмѣл.

Дателный падежъ.

§ 89. Въ дателенъ падежъ ся полага
(на вопросъ кѣмѣ? чѣмѣ?) име-то на пред-
метъ-а, съ кого-то мы имаме нѣкакво сно-
шенїе.

1. И така дателенъ падежъ ся по-
ставя послѣ глаголите, кои-то показвать, що
дѣйствиѣ-то происходи въ полза или во вредъ
за нѣкого; както: повинѣюса, покарѣюса,
молюса, помогаю, споспѣшествѣю, ѡ подо-
блѣюса, прилагѣюса, ревнѣю, подражѣю,
запрещѣю, противлѣюса, завѣдѣю, догаждѣю,
стѣжѣю, и други нѣкои: повинѣюса наста-
вникѣмѣ; молюса Бѣгѣ, помогаю бѣжне-
мѣ и проч.

2. Всички-те дѣйствителни глаголи, кои
обыкновенно ся управляютъ съ винителный
и родителеный падежъ прїимать и дателенъ,
кой-то ще показва въ чїя полза или вредъ

става дѣйствиѣ-то. Като: даю, тебѣ книгѣ,
желаю ближнемѣ добра, пишу ѣмѣ писмо,
строю себѣ домѣ, умываю тебѣ ноги,
приношу вамѣ дарѣ. и проч. Глаголь-а
ѣчѣ, противѣ това правило, лице-то го ис-
ка въ винителенѣ падежѣ, а прямо-то до-
пълненіе въ дателенѣ, както: ѣчѣ тебѣ за-
конѣ божію, ѣчѣ ѣго грамматичѣ.

3. Послѣ безличны-те глаголы, като:
миѣ тебѣ ѣмѣ ѣгодно ѣсть, възможно
ѣсть не възможно ѣсть, прилично ѣсть,
подобаетѣ, неподобаетѣ. и проч.

4. Послѣ существителный а глаголь
(кога онѣ значима) като: сътъ ли ти ча-
да, да не бѣдѣтъ тебѣ бѣзи ѣни, бѣша
ѣмѣ сѣнове.

5. Послѣ имена-та, що происходить
отѣ глаголи управляеми съ дателенѣ падежѣ:
и други иѣкон, кон-то показватѣ подобіе и
неподобіе както: повиновѣніе законѣ,
жѣртва бѣгѣ, подѣвенѣ ѣмѣ, милѣ, ѣгоденѣ,
чѣжда странаенѣ любѣзенѣ, рѣвенѣ прѣтивенѣ по-
лѣзенѣ и проч. комѣ? миѣ, тебѣ, ѣмѣ.

6. Часто дателный-а падежѣ въ сла-
вянскій а языкѣ замѣнява мѣсто на роди-
телный-а притяжательный, особено кога

перво-то существително има нѣкое господство и власть надъ друго-то: както: творѣцъ нѣбу ѿ земли видимыма же всѣма ѿ невидимыма, владыка животу моелу.

7. Послѣ нарѣчїя-та; ѹвы, горе, люте, блазе благо. както: ѹвы мнѣ, горе тебѣ и проч.

Винительный падежъ.

§ 90. Во винительный падежъ ся полага при вси-те глаголи дѣйствителны, име-то на предметъ-а, върху кой-то дѣйствие-то преходи; както: ѿзъ читаю книгѹ, ты пишеша писма, Пѣтръ поѣтъ пѣснь. Има глаголи кон-то искать два падежа винителны катю: поставляю тебе князя, наставника и проч.

Квазѣме по горе кога дѣйствителны-те глаголи, на мѣсто винителный, прѣимать родительный, сирѣчь кога они иматъ предъ себе отрицательно нарѣчїе не, както ѿзъ не пишу писма.

Кога въ предложеиѣ-то дѣйствителный-а глаголъ ся превраща въ страдательнъ или возвратенъ, тогда винителный-а падежъ ся превраща въ именителный и е подлежаще, а подлежаще-то става дополненїе во творителнъ или родительнъ падежъ

съ предлогъ ѿ; както: Кнѣга читается мною или ѿ менѣ, писмо пишется тобою или ѿ тебѣ; пѣснь поется Петромъ или ѿ Петра.

Когда дѣйствительный-а глаголь ся превраща въ име сущестительное, тогда дополнително-то име ся превраща въ родительнѣ опредѣлительнѣ; както: Читáю кнѣгѣ=чтѣнїе кнѣги, пишѣ писмѣ, писанїе писмá, пою пѣснь, пѣнїе пѣсни. стрѣю домъ, стрѣнїе дѣма.

Во винительный падежь ся полага и име-то, що показва временно растоянїе: както: трѣ лѣта дѣнь и нѣчь не преста-áхъ ѹчá, всѣхъ дѣнь пишѣ, всю нѣчь рабѣ-таю, четкѣре лѣта прѣбѣша тѣ.

Творительный падежъ.

Во творительный падежь ся поставля-ва:

1. Предметъ-а дѣйствующій (на во-просъ кѣмъ?) кога, както казахме по горѣ; глаголь-а дѣйствительный ся превраща въ страдателный. Както: кнѣга читается мною, дѣмъ построѣнъ (ѣсть) Петромъ, дѣбрыи челоуѣкѣз почитается всѣми.

2. При глаголи-те на вси-те други залози (на вопросъ кѣмъ? чѣмъ?) кога име-то на

предметъ-а е орудіе или средство или вещество за дѣйствіе-то; както: пишѹ писмѡ перѡмъ, размышлѡю умѡмъ, хождѹ ногѡми, дѣйствѹю рѹкѡми, насыщѡю хлѣбомъ ѿ водѡю, наполнѡю вѣнѡмъ.

3. Творителный прѣимать имена-та, що показватъ родъ отечество и нѣкое званіе, както: азъ есмь рѡдомъ Болгаринъ, ты хѹдѡбжествомъ живописецъ, званіемъ учитель .

4. При глаголи-те ѡбладѡю, господствѹю, гнѹшѡюся и имъ подобны-те; както: господствѹйте еію (землѡю), ѡбладѡйте рѣвами морскѡми ѿ птицами небесными. возгнѹшѡся дѹшѡ моѡ неправдою. Послѣдний-а глаголь и съ родительный ся встрѣчава.

5. Во творителный падежъ ся поставлятъ имена-та на години-те дни-те въ кои-то дѣйствіе-то происходи на вопросъ когда? днѡмъ пишѹ, нѡщїю ѡдыхѡю, лѣтомъ встаю пѡздѡ, зимѡю ранѡ; творителный падежъ прѣима и име-то кое-то показва пѣтъ на движеніе-то: ѿдѹ мѡремъ, пѹтемъ. И въ два-та тѣя случаи творителный-а падежъ е нарѣчіе.

6. Келичество-то на цѣна-та въ тво-

рителный ся ставя: Коли́цѣмъ до́лженъ ѿси́,
до́лженъ въ па́тио сѡтъ динáрѣи .

Ако и да е своиственно на Славанскій-а а-
зыкъ въ много сазчан сказвемо-то послѣ глаголи-
те ѿсмь вываю называюся и други нѣкои да
прѣима творительный падежь на мѣсто именител-
ный, но тверди мало подекны примѣры са встрѣ-
чавать въ печатани-те книги. Като: ѿсмь текѣ
брѣмнемъ (Ішв. гл. 7. ст. 20.) тоа своиство има
ссвенно рѣско-то нарѣчѣе.

Предлози.

§ 91. Употребленіе-то на предлози-те
зависи първо отъ значеніе-то имъ, а второ
отъ значеніе-то на глаголи-те : и така ед-
ни управяватъ единъ падежь, други два,
а нѣкои и повече.

Единъ падежь управяватъ предлози-те:
ѹ, до, ѿ, ѿзъ, вѣзъ, къ (ко), возъ, ѡвъ,
чрѣзъ, прѣи. а именно:

1. Съ родителенъ ѹ, до, ѿ, ѿзъ вѣзъ.
отъ нихъ:

а) ѹ показва пребываніе близъ нѣщо:
ѹ Бѡга, ѹ менѣ ѹ тебѣ.

б) До показва предѣлъ на мѣстно и
временно движеніе; както прѣидѡша до гра-

да, до дѣла, пожди до пасхи до будущаго лѣта, до мене, до тебе, до Бога.

в) Ѡ—движеніе отъ поверхность или отдѣленіе и начало: Прїидѡша волсви Ѡ востѡка, Ѡ запада и сѣвера и моря. Не возможна Ѡ человекѣка возможна сътъ Ѡ Бога, Ѡ вѣры Ѡпадѡша, Ѡ сотворенїа мїра, Ѡ начала.

г) Ѡзъ—движеніе отъ внутренность на вѣнь: и ся повторява во глаголь-а; както: Ѡзиди Ѡзъ землїи сѣд Ѡзъ дѡмѣ (вм. дѡма) Ѡзми беренѡ Ѡзъ Ѡчесѣ.

д) Бѣзъ—лишеніе: бѣзъ хѣба бѣзъ воды бѣзъ Ѡтца бѣзъ мѡтере.

2. Съ дателенъ кз (ко) показва движеніе кѣмъ иѣкои предметъ: да прїидетъ кз тебѣ молїтва моѡ, приклонї, ко мнѣ ѡхо твоѣ; дателенъ искать и нарѣчїя-та прѡмѣ протївѣ сѣпротївѣ: но они прїимать и родителенъ; както прѡмѣ Богѣ, емѡже вѣрова и прѡмѣ рад. протївѣ рожнѣ и рожна прѡти.

3. Съ винителный: ѡбзъ, вѡзъ, чрѣзъ.

а) ѡбзъ—временно растоянїе и преходъ отъ една страна на друга: ѡбзъ нѡщї всю ѡбзъ Ѡнь пѡль Іордана.

б) ВѢЗЪ — замѣна благодѣтъ вѢЗЪ (за) благодѣтъ, зааа вѢЗЪ благоаа.

в) Чрѣзъ: чрѣзъ ѣстество чрѣзъ мѣрѣ (вѣнь отъ мѣра-та и естество-то) чрѣзъ дѣнь, чрѣзъ годъ (презъ день презъ годъ) чрѣзъ всю жизнь (презъ всичка-та животъ) чрѣзъ негѣ чрѣзъ менѣ (посредствомъ него и мене.) Сквозѣ такожде съ винителенъ: сквозѣ ѿгнь ѿ водѣ. (презъ огонь и вода).

4 При съ предложный и показва пребываніе близъ нѣщо; при ѿсходѣщихъ водѣ, при брѣзѣ, при нѣмѣ.

Два падежа припмать въ (во), на, ѿ, подѣ, надѣ, предѣ, съ (со), и за.

а) Въ или во на и ѿ: съ винителенъ и предложень. Въ (во) съ винителенъ показва движеніе во внутренность: внидѣ въ додѣ твоѣ, идѣ въ градѣ. Освень движеніе има и друго значеніе, като: Бо ѿма ѿтца, вѣрѣю въ Бога. Съ предложный падежъ показва пребываніе вообще мѣстно и умственно: превывахѣ въ цѣркви;

На съ винителенъ показва движеніе на повѣрхность: като: идѣ на поле на гора, ѿповѣю надѣиса на тѣ, возложи на Господа печаль твою. Съ предложный пока

звѣ пребываніе вообще на поверхность
превиваю на полѣ на горѣ.

5. ѿ съ винителенъ значи движеніе:
ѿ сїю странѣ. Съ предложный падежъ по-
казва предметъ-а за кого-то ся говори и
вообще за кого-то происходи нѣщо: катю:
молюсь ѿ тебѣ, повѣствую ѿ немѣ, дѣ-
лаю безсѣдѣю ѿ Бозѣ.

6. Съ: съ родителенъ и творителенъ.
Съ родителенъ показва движеніе отъ горе
на долу; снѣдшаго съ небесѣ, прїзри съ не-
весѣ. Съ творителный показва совокупность,
съ Богомъ, со мною, съ тобою.

2. За съ винителенъ и творителенъ.

а) Съ винителенъ показва замѣна како:
Ѧко за Ѧко, зѣвъ за зѣвъ, зло за зло;
причина: Хрїстосъ ѿмре за ны, распятаго
же за ны, хващанье отъ нещю: ѣмъ егò
за деснѣю рѣкъ.

б) Съ творителенъ показва стоенье
отзадъ нѣщо както: за стѣною, за рѣкою
за градомъ (стоаше). Ходенье подиръ нѣ-
кого: ѡди за мною сатанò.

2. Падъ, подъ, прѣдъ съ винителенъ
и творителенъ, въ первый-а показвать дви-
женіе со вторый-а пребываніе: восходѣ-

щилъ ѿ нисходѣщима надъ сѣна челоуѣческаго, надъ всѣми Бѣга, подъ кровъ твоѣхъ привѣгаю, подъ мною подъ твою, да видѣтъ предъ тѣ молитва моѣ, сохранѣ мѣ подъ кровомъ твоимъ. предъ лицемъ твоимъ.

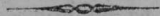
Творительный приима и нарѣчие-то междѣ; жеждѣ мною ѿ твою.

Три надежи управлява по.

а) Съ винительный въ слѣдующи-те случаи: по всѣ дни, по всѣ грады, искѣпильны ѣсть ѿ каѣтвы законныа, вѣвъ по насъ каѣтва.

б) Съ дательный показва согласіе подобіе и поверхность: по дѣломъ ихъ, по обѣчаю своемъ, по числѣ ихъ: (въ тѣхъ случаяхъ у насъ ся постава пред. споредъ). По мѣрью, по горамъ, по стѣнамъ (тука по).

в) Съ предложный надежъ значи послѣдъ и вслѣдъ: по дею дню, по пяти днѣхъ; иже хощетъ по мнѣ ити, аще Бѣга по насъ, ктѣ на ны, пострадѣ по насъ.

За неопредѣлительно-то

наклоненіе .

— 0 —

§ 92. Понеже неопредѣлительното наклоненіе не ся сохранило въ новобългарското нарѣчіе, а слѣдователно и употребленіето негово въ старый-а языкъ е неизвѣстно за първоначални-те; того ради нужно е да поговориме тука попространно за него.

Какъ дѣйствителны-те глаголи всегда иматъ при себе, или подразумѣватъ, дополненіе, кое-то е наименованіе-то на предметъ-а, що прима дѣйствіе-то, така исто има и глаголи дѣйствителны и средны, кои непремѣнно искатъ да иматъ допълнителны слова глаголи. Таквы глаголи ся слѣдующи-те: могѹ, смѣю, дерзѣю, готѡвлюся или готѡвъ ѣсмь, ѹмѣю, знѣю, наѡыкѣю, боюся, стыждѹся, срамлюся, хождѹ, идѹ, ѹчѹся, и други нѣкои.

Извѣстно, е, що кога казваме, напр. могѹ или ѡзъ могѹ, мысль-та на предложеніе-то не е пълна и не е опредѣленна, сѣ-

рѣчь не ся показва що можамъ азъ, и за да ся допѣли непременно тебе да ся прибави послѣ могѹ слово, кое-то да го допѣли и опредѣли, и тоа слово не може да е ни име, ни друго нѣщо, освѣнь глаголь, въ неопредѣлительно наклоненіе; като напр.: азъ могѹ, (что?) читати, писати, пѣти, азъ смѣю державю (что?) ити, ты ѹмѣши знаеши (что?) пайти, и проч.

Глаголи-те могѹ, смѣю, державю, велки и нѣкои дрѹги, никакво дрѹго допѣненіе не могатъ да прѣиматъ освѣнь неопредѣлительно наклоненіе, а дрѹги-те могатъ, споредъ обстоятелства-та, да прѣиматъ и име или мѣстоименіе во винительный или родительный падежъ, съ предлогъ или безъ предлога; като напр. можеме да речеме: азъ знаю тебѣ знаю Бога и проч. и знаю играти и пѣти; ищѹ или хоцѹ (что?) хлѣба, воды, и хоцѹ ищѹ пастри идыхати и проч.

Извѣстно е, що неопредѣлительно-то наклоненіе нема ни число ни лице ни родъ и е свѣжо за вси-те лица числа и родове като напримѣръ: могѹ можеши можеть, можемъ можете могѹтъ (за вси-те) писати, могѹть могад могад ѣсмь ѣси ѣсть, могли ѣсмы ѣстѣ сѣтъ писати и проч.

Мые, песниже не сме сохранили неопредѣлительно-то наклоненіе, на негово-то мѣсто ѹпотребяваме за всички-те времена и наклоненія настояще-то время въ извѣтелно наклоненіе, и тогда

допсалняющій-а глаголь съ допсалняемый-а, катѡ поставиме предъ послѣднѣй-а частица-та да, ги согласѡваме въ число и лице катѡ: можѡ да пишѡ, можешѡ да пишешѡ, може да пиши, можеме да пишеме, можего да пишете, можѡтъ да пишѡтъ така исто и въ други-те времена.

Къмъ вышензчислени-те глаголи ся относятъ и тѣи глаголи, що показватъ повеленіе запрещаванье и управляватъ дательный надежь; катѡ: повелѣваю тебѣ (чтѡ?) смирѣтисѡ, заповѣдѡю тебѣ (чтѡ?) любѣти блѣжнѣхѡ, запрѣщѡю возбранѡю тебѣ прѡзднослѡвити.

Въ тѣи глаголи подлежаще-то не е ед-по за два-та глагола, за дополняемый-а и допълнителный а, кактѡ оно е въ други-те глаголи: тука подлежаще на пѣрвый глаголь е той що заповѣдува запрѣщава и проч. а на второй-а той, кому-то ся заповѣдува и кому-то ся запрѣщава; того ради, въ таковъ случай, всегда подлежаще-то на допълняемый-а глаголь е именителни надежь, а на дополняющій-а дательнѣ; катѡ: ѡзъ повелѣваю (комѡ?) тебѣ (чтѡ?) ѡчѣтисѡ. Тука тебѣ е подлежаще-то на ѡчѣтисѡ. Напротивъ това въ други-те глаголи под-

лежаще-то е едно въ именителный падежъ за оба-та глагола, като азъ знаю писати, ты умѣеши писати.

На той разрѣдъ ся относятъ безличны-те глаголи, що управляватъ дателный падежъ, като: подобаетъ (комѹ?) мнѣ, тебѣ. емѹ (что?) молитиса Бѹгу. Достѹбитъ недостѹбитъ мнѣ тебѣ гнѣватса, мѹжно ѣсть мнѣ заниматиса.

Така исто и прилично ѣсть, надѹбно ѣсть и други нѣкои. И въ тія глаголи всегда подлежащи-те са двѣ и послѣдно-то е дателный падежъ.

Допълнителный глаголь прима и нѣкои прилагателны имена, както: способенъ ѣсмь учитиса, готовъ ѣсмь ити, силенъ ѣсмь помощи. Така и други нѣкои.

Допълнителный-а глаголь може да има свой допълнителный глаголь; като: хочу ити ѿдыхати, повелѣваю тебѣ сѣсти писати, подобаетъ намъ ити въ цѣрковь помолитиса.

Кога двѣ неопредѣлительны наклоненія ся свързаны помежду си со союзъ, тога послѣдно-то отъ нихъ, по подражаніе на гърчкій-а текстъ часто ся превраща въ

причастіе согласованно со сказуемо-то на неопредѣлительно-то наклоненіе; а союзъ-а ся отхвърля; както: дадѣ ѿмъ ѿвласть чадомъ Божіимъ вѣсти, вѣрѹющимъ (вмѣс. и вѣровати) во ѿма ѿгвѣ.

Споредъ своисто-то на славянскій-а языкъ въ горепомянуты-те случаи ся употребява неопредѣлительно-то наклоненіе, но часто ся встрѣчава оно и послѣ таквы глаголы, на кои-то имъ е свойствено да ся допълняватъ съ неопредѣлительно наклоненіе, и то по подражаніе на грчкій-а языкъ, кой-то ся ползува съ голѣма свобода въ употребяванье-то на неопредѣлительно-то наклоненіе.

Ето нѣколко примѣри гдѣ союзъ-а кой-то свързува два-та глагола ся отпуска и послѣдний-а отъ нихъ ся превраща въ неопредѣлительно наклоненіе; и ако въ грчкій-а текстъ има членъ предъ неопредѣлительно-то наклоненіе тога славянскій-а приема ѣже за да изрази членъ, и ако предъ членъ-а има предлогъ тога и онъ приима предлогъ както: Вѣрѹю сѣна Божіа вѣсти Іисуса Хрїста. (На мѣсто вѣрѹю, ѿкв Іисусъ Хрїстосъ ѣсть сѣнъ Божій.)

Вонми гла́съ молѣніа моєгѡ вѣгда
(ἐν τῷ), воззвати ми къ тебѣ. (вм. ѣгда
воззовѣ къ тебѣ). Прѣжде да́же не прѣит
днѣви ѡсѣжденіа моєгѡ. (вмѣсто прѣ-
жде да́же не прѣидетъ дѣнь и проч.)
И въ нечлани лежати ны воздвѣгла
ѣси, во ѣже (πρὸς τὸ) славослѣвити державѣ
твою; (вмѣсто ѣкъ да славослѣвима).

Вѣсть же (ἦν δὲ) наѣтрѣе, собратиса
кнѣземъ, вмѣсто ѣ собратиса наѣтрѣе кнѣ-
зи.

Гърка-та фраза ἦν δὲ (вѣсть же) ча-
сто ся встречава во Священно-то Писаніе
и послѣ нея часто слѣдува неопредѣленно
наклоненіе.

За причастія-та.

§ 93. Понеже ново-Българско-то нарѣчіе
причастія-та ги изгубило, (освѣнь прошек-
ше-то страдателно) того ради нужно е
за нихъ да ся пораспространиме тука, по-
слѣ като кратко вспомнахме за нихъ въ
друго мѣсто (поглѣд. стр. 115).

Во спряженія-та мые отдѣлихме имени-
тельны-те падежи на сокращенны-те прича-

стія отъ полни-те и ги нарѣкохме дѣепри-
 частія на това основаніе, що они както
 ще видиме ся отличавають по значеніе-то си
 отъ именителни те падежи на полни-те при-
 частія, така исто както ся отличава рус-
 ско-то дѣепричастіе отъ причастіе-то, сир-
 они по значеніе-то си ся като нарѣчія.
 Къмъ сокращенни-те причастія отнесохме
 и пълно-то нескланяемо причастіе не за дру-
 го нѣщо, освѣнь за тоя, що оно е нескла-
 няемо, а по значеніе-то си оно ся относи
 къмъ пълни-те. Причастія-та ся сокраща-
 вать и въ косвенны-те падежи, но между
 пълни-те и сокращенны косвенны падежи
 не существува почти никакво различіе во
 значеніе-то: на прим. вѣдѣхъ человекѣка стрѣ-
 ждѣща или стрѣждѣщаго все тоа значи.
 Толо по нѣкой пѣтъ полни-те косвенны
 ся употребявають за опредѣлены пред-
 меты, и тога причастіе-то ся поставя предъ
 существително-то, като: вѣдѣхъ стрѣждѣ-
 щаго человекѣка, а въ другій-а случай при-
 частіе-то послѣ ся полага: вѣдѣхъ человекѣ-
 ка стрѣждѣща.

Причастія-та както и другій пѣтъ рѣ-
 кохме происходать отъ соединеніе-то на

относительны-те мѣстоименія и союзи-те, кои-то связывать придаточны-те предложенія .

Кога относительно мѣстоименіе ѿже ѿже ѣже и глаголь-а ся превращать въ причастіе, тога причастіе-то всегда тебе да ся согласува въ родъ число и падежь со существително-то, кому ся отnosi, а существително-то стои въ таковъ падежь, каковъ иска глаголь-а, отъ кого зависи.

Ето нѣколко примѣри: Ты еси свѣтъ истинный просвѣщай и ѡсвѣщай всѣческаа. (вмѣсто ѿже просвѣщашаши и ѡсвѣщашаши всѣческаа). Помощь моя ѡ Бога спасающаго, (вмѣст. ѿже спасаетъ.) ненавиждеть душа моя человека забвѣщающаго. (вмѣст. ѿже забвѣщаетъ.) Читаю подаренную (вмѣст. ѿже подарилъ еси ты) мнѣ твою книгу.

Кога два глагола ся относятся на одно лице и не зависятъ одинъ отъ другій и ся связаны между себе со союзи-те и, егда, ѿкъ, понеже и проч. тога первый-а глаголь ся превраща въ дѣепричастіе; както: и видѣ къ церковь ходѣ и скача и хвала Бога: вмѣст. и ходѣаше и скачаше и хвалаше.

Бѣдѣе же Оумнѣ ѿкъ возложенѣмъ

рѣкъ - даётся. (вм. ѣгда видѣ.) привёдше же
и хъ поставиша на сонмищи. (вм. преведоша
и поставиша.)

Стоа читаяю. (вм. стою и читаяю). седя-
ще пишемъ. (вм. сядимъ и пишемъ.)

Отѣ глаголаше и скѹшала ѣго. вм. икъ
да и скѹситъ ѣго.

Видящи святала себѣ въ чистотѣ гла-
голетъ. (вм. видитъ или ѣгда видѣ.)

Воставше ѿ сна припадаемъ ти Бла-
же. (вм. ѣгда востаемъ или по востаніи.)

Наказѹемы терпимъ. вм. ѣгда наказѹ-
емъ или ѣгда наказѹемы есмь. Часто въ
подражаніе на гърчій-а языкъ славянскій
превраща въ дѣепричастіе неопредѣлитель-
но-то склоненіе. както: иъзъ бѹдѹ на него
надѣла. (вм. надѣлтиса.) По всѣ дни въ
цѣркви и въ домѣхъ непрестаѹхѹ ѹчаще.
(вм. ѹчити).

Такожде по подраженіе на гърчій-а
часто дѣепричастіе-то ся спрягава со спо-
могателный-а глаголь есмь, както ся спря-
гава страдателно-то причастіе; както:
сѹть въ цѣркви стоаще и ѹчаще люди. вм.
въ цѣркви стоатъ и ѹчатъ люди.

СѢВЕЛЪ ВѢСТЬ СОВВОЛАА. (ВМ. СѢВЕЛЪ
СОВВОЛАШЕ.)

Да БѢДУТЪ СЪШИ ТВОИ ВНЕМАЮЩЕ ГЛА-
СУ МОЛЕНІА МОЕГѠ (ВМ. Да ВНИМАЮТЪ СЪШИ
ТВОИ.)

Часто предъ причастія-та и дѣеприча-
стія-та ся поставятъ ѣже ѣже ѣже за да
изразатъ членове-те гърчки, кои-то са
предъ причастія-та: както: ѣже на всѣкое
врѣма ѣ всѣкій часъ на небеси ѣ на землі
покланѣемий. Ты ѣже Ѡ тебе рѣждашаго-
са моли. ѣже премѣдры ловцы ѣвѣи .

*За дателный-а самостоя-
телный . —*

§ 94. Кога сказуемо-то или глаголь-а
на придаточно-то предложеніе не ся отно-
си на тоа исто лице, на кое-то ся относи
глаголь-а на главно-то предложеніе, тога
оно заедно съ подлежаще-то ся превраща
въ причастіе въ дателный падежъ, кой-то
обыкновенно ся выка самостоятельный. как-
то: ѣисѣсѣ рѣждашѣса (вм. ѣгда ѣисѣсѣ ро-

дѣла) во Вифлиелѣмѣ Иудействѣмъ, сѣ воасей
ѿ востокъ прїидоша. (Иисусъ рождашъся е
придаточно-то предложеніе).

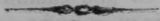
Сїа же ѣмъ помыслившъ (вм. ѣгда
ѡнъ помысли) сѣ ѡггелъ Господень во снѣ
ѡвїса.

Ошѣдшъ (вм. ѣгда ѡнъ снїде) ѣмъ съ
гóры, въ сѣдъ ѣгѡ идѡхъ народы.

Прїиде сѣнь законнаа, благодѣти прїи-
шѣдшей (ѣгда прїиде).

Тѣмъ же исхѡдѡшымъ, (вм. ѣгда ѡнъ
исхѡждѡхъ) начѣтъ Иисусъ глагѡлати.

Дѣтелный-а самостоятелень всегда
употребява за мужескій-а и средный-а родъ
въ единственно число сокращенно-то при-
частіе .

ГЛАВА ТРЕТЬЯ.

ЗА

*Составляванье-то на периоды-те и за
претинателны-те знакове.*

---

§ 95. *Періодъ* ся выка кога рѣчь-та е пълна, сирѣчь кога она отъ всекаде е объяснена и дополнена, както тебе, и нема нужда повече да ся допълнява и обяснува.

§ 96. *Періодъ-о* може да состои отъ едно главно предложеніе, просто или сложно, распространенно съ опредѣлительны и дополнителны слова; или може да состои отъ нѣколко таквы предложенія, соединены чрезъ союзы.

§ 97. Въ первый-а случай *періодъ-о* ся выка простъ или одночленный; а во вто-

рый-а случай, сложный или двучленный, трехчленный и четверочленный, споредъ число-то на предложенія-та, отъ кои-то онъ состон.

§ 98. Сложный-а періодъ всегда ся дѣли на двѣ половины, во втора-та отъ нихъ ся содержать доказательства, объясненіе или слѣдствіе на тоа що се казало въ първа-та половина.

а) Періодъ одиночленный.

Богъ ѿзъ ничегѡ, единымъ своимъ всемогущимъ словомъ, сотворилъ сѣй прекрасный, нами видный, міръ.

б) Двучленный.

Мы не должны повѣрати свой тайны всакомъ человекѡ, (1 членъ) не вси во люди способни сѣть хранити тайнъ (2 членъ).

в) Трехчленный.

ѿще видимъ ѿкъ не вси учившіиса сѣть добродѣтели и благонаѣственни: (1 членъ и първа-та половина) то не дѡжны за сѣе винити ученіе, но слаю волю человека (2 членъ) занѣ ученіе мѡжно учодобити невинномъ, на то и на дрѡгѡе способномъ, сѡрдію.

Не еже хощѡ дѡбре, творю, (1 членъ)

но ѣже не хоцѣ слово, сїе содѣваю: (2 членъ и първа половина): аще ли ѣже не хоцѣ азъ, сїе творю, (3 членъ) ѹже не азъ сїе творю, (4 членъ) но живыи во мнѣ грѣхъ (5 членъ).

§ 98. Кога рѣчь-та состои отъ кратки предложенія, независими едно отъ друго по смысл-та, тога рѣчь-та ся выка отрывиста; като: время есть вещь драгоценная; егѡ ничимъ замкнвити не возможно; онъ скорѡ утекаетъ; грѣшно есть не падѣти егѡ;

§ 99. За по голѣма вразумителность и ясность въ произношеніе-то мы отдѣляваме единъ періодъ отъ другій, и части-те нихни, съ по дълги или съ по кратки запинанія таже съ нѣкон особенны повышенія и пониженія на гласъ-а ни.

Тии запирания и премѣненія на гласъ-а ги изображаваме со особенны знакове, които ся препинанія-та.

§ 100. Препинателни-те знакове ся:

1) Запятая (,), она показва най кратко-то запинанье на гласъ-а.

2) Точка съ запятая (;), она показва запинанье два пѣти по дълго отъ запятая-та.

3) Двоеточіе (:), оно три пхти е по дълго отъ запятая-та.

4) Точка (.), она показва най дългото записанье.

5) Знакъ вопро̀сительный (?) } Тін са рав-

6) — удивительный (!) } навагъ съ

7) — мыслеподѣлительный (—) } точка-та.

8) — пресѣкателный или многоточіе (.....)

9) — виѣстительный или скобки ( ) или [ ].

10) — Вносный или кавички („ “).

§ 101.

Запятая ся клада :

1) Между двѣ подлежащи или двѣ сказуемы, такожде между двѣ дополнителны слова поставенны наедно безъ соединителенъ или раздѣлителенъ союзъ; като: мон-те пріатели, Пѣтръ, Іванъ, Стоянъ, Дойдоха ѿ казватъ, много полезны работы. Богъ есть всемогущъ, вездѣущъ, премъдръ, вѣченъ ѿ безначаленъ.

Правосудни, милоостивни, великодѣшни ѿ мудрии челоуки съть рѣдки. Наѣки ѿвоцраютъ разумъ, ѿмагчаваютъ дѣшъ. ѿ ѿбогачаютъ насъ различными познаніями.

2) Предложенія-та придаточны ся [отдѣляють отъ главно-то подлежаще и сказуемо съ запятая; а слѣдовательно и всички-те слова съ кои-то може да почнува придаточно-то предложеніе, кога оно е положено въ средѣ рѣчь-та, имать предъ себе запятая, както мѣстоименія-та относителны, союзы-те изяснителны, сравнителны и проч. Человѣкъ, иже не любитъ прѣздности, всегда ѡбръщеть чимъ занѣтиса.

Полезнѣйше естъ трудѣтиса, нежели прѣзднѣ быти. Гдѣ всѣ трудатса, тамъ нѣсть ни единаго вѣднаго. Говори тогда, егда вопрошають тѣ. Мы должны знати, что насъ вредѣтъ и что ползѣтъ. Мы должны жити такъ, икоже естъ прилично истинному христіанину. Имѣю толкъ, елика мнѣ нѣждно.

3) Главны-те предложенія, кои-то ся соединени со союзы и, а, но, или ако они ся соединени по смысл-та безъ союзъ, кога при нихъ нема придаточны предложенія, тога они ся раздѣляють съ запятая; както: Онъ пришель, и вси мы востали, изъ говорю, а ты не слышашаши. Мы звали егѡ, но онъ не ѡзывалса. Небо покрѣлося ѡ-

блѣкѣми, въздѣхъ начѣ колебѣтисѣ, мѣлнѣи ѣзъ краѣ въ краѣ прѣсѣкѣхъ нѣво, полнѣса дѣждѣ: ѣ мы должны въхѣомъ ѣскѣти прѣстѣвища .

§ 102.

Точка съ запятая (*) ся полага:

Между нѣколко прѣдложенѣя или части на сложнѣй-а перѣодъ, кога тыя части ся доста многосложны, или имѣть при себѣ прѣдложенѣя прѣдаточны и вводны, кои ся раздѣлены вече съ запятая; напр. Не ѣсть сѣстивѣзъ тѣй, ѣже ѣмѣетъ много богѣтства; но тѣй, ѣже ѣ малымъ мѣжетъ доволѣствоватисѣ!

§ 103.

Двоеточѣе ся клава:

1) Помежду двѣ-те половины въ сложнѣй-а перѣодъ, кога тыя половины заключавать въ себе по нѣколко членове, раз-

---

(*) Точка съ запятая въ церковны-те книги ся употребѣва знакъ вопросителнѣй, но той сега ѣ замѣненъ съ дрѣгѣй знакъ.

дѣлены съ точка и запятая (прим. виждь по горѣ въ сложни-те періоды).

2) Въ средѣ предложіе-то, предѣ исчисленіе-то на нѣкон части или названія, и предѣ ставка-та на нѣчин слова; както: **Времена года сѣтъ: прѣлѣтъ, лѣто, ѣсень зима. Премѣдрый Соломонъ тако ѹчитъ: начало премѣдрости страхъ Господень.**

§ 104.

Точка-та, коя-то показва най дѣлго-то запинаніе, ся полага конецъ на періоды-те; такожде послѣ всякое отдѣлно предложіе, не связано съ друго, и послѣ отдѣлны-те слова, кои-то служатъ за заглавіе.

§ 105. Знакъ-а вопросительный и удивительный ся поставяватъ на мѣсто точка: первый-а на край предложіе-то вопросительно; както: **Ктѣ ѣсть сѣй человекъ? Чтѣ вы тамъ дѣлаете?** Второй-а послѣ предложіе-та, кои-то заключавать въ себе повеленіе или воззваніе, и послѣ вси-те други междуметія, освенъ тыя кои предшествувать на звателный-а падежь или на друго восклицаніе.

Знакъ-о мыслѣотдѣлительный ся полага:

1) Кога пропуцаме нѣкое слово; както: ѡзъ старѡюса приносѣти ползѣ своему отчеству, а ты вѣдѣ. — (т. е. старѣшисѣ приносѣти). Послѣ всякой нечаянѣ переходѣ въ рѣчь-та; както: ѡнѣ смотрѣше смотрѣше — ѡ ѡснѣ.

2) Въ разговоры-те помежду вопросу-те и отвѣты-те, кога имена-та на разговорающы-те предметы ся отпуцены; както: Здрѡвствѣете ли вы — здравствѣю. Чтѣ дѣлаеши — пишѣ.

§ 107. Пресекательный-а знакъ ся поставява кога рѣчь-та ся прерыва; както: ѡзъ хотѣхѣ говорить, но . . . . . задрожѣхѣ ѡ пойдѣхѣ.

§ 108. Вмѣстительный а знакъ, или скобки-те, отдѣлявать вводно-то предложѣнѣ, или едно пояснительно слово, както: Вчѣра въ полдѣнѣ (говорѣтъ) было солнечное затмѣнѣ.

§ 109. Со вносный-а знакъ или съкачки-те ся отличавать чужды слова, приведены въ рѣчь-та; както: ѡнѣ мнѣ ска-

за „удалиса ѿ сегò мѣста, да не тѣ постигнетъ нѣкоя напасть,“ и азъ удалихса.

ЧАСТЬ ТРЕТЬЯЯ

ЗА

ПРАВОПИСАНІЕ-ТО.

---

§ 110.

Правописаніе-то е тая часть на грамматика-та, коя-то показува, какъ да пишмъ слова-та, сирѣчь гдѣ каквы буквы и знакове да употребляваме, за вразумително-то изображение на слова-та.

§ 111. Правописаніе-то съдържава правила:

- 1) За употребленіе-то на буквы-те спорѣдь произношеніе-то имъ;
- 2) За употребленіе-то на буквы-те въ нѣкои особенны случаи; сирѣчь:

- а) За прописны-те или главны буквы.
  - б) За раздѣленіе-то на слоґове-те.
  - в) За правописаніе-то на нѣкои от-
дѣльны слова.
-

ГЛАВА ПЪРВА.

ЗА

*Употребленіе-то на буквы-те
споредъ произношеніе-то имъ.*

---

§ 112.

По произношеніе-то гласны-те буквы
ся раздѣляватъ на *твърды* и *меки*. (погл.
стр. 32).

Безгласны-те могатъ да ся раздѣлятъ,
споредъ произношеніе-то имъ, така:

- а) Устненны. б, м, п.
- б) Уснозъбны. в, ф.
- в) Зъбны. д, т.
- г) Гърдяны. г, к, х.

д) Язычны. л, н, р.

е) Свисящи. з, с, ц.

ж) Шипящи. ж, ч, ш, щ.

Букви-те *ы* или *ѡ*, такожде *ѣ*, *ю*. из-ражавать по два гласа, за тоа и ся вы-катъ *двугласны*. Първа-та состои отъ *ї* и *ѡ*, втора-та отъ *ї* и *ѣ*, третья-та отъ *ї* и *о*.

За буква-та *Ѣ*.

§ 113. Тая буква има двойно произно-шеніе, она кога е въ начало на слово-то та-ка исто и кога предъ нея има друга гласна, ся произноси *двугласно* и именно, като *їѣ*, напр. *ѣсмь*, *ѣго*, *моѣ*, *твоѣ* *пѣніѣ* и проч. поради тоа въ старо время въ подобны случаи она ся изображавала така: *ю*.

Тая буква ся изображава въ по голѣмъ видъ. 1) Кога отъ нея почина слово-то; като: *ѣще*, *ѣмъ*, *ѣдинъ*; 2) въ среда-та на нѣкои множественны числа за да ги отличи отъ еднаквы-те съ нимъ единственны; как-то: дат. множ. *ѣчителѣмъ*, *ѣтцѣмъ*, *мѣчѣмъ* и проч. отъ твор. един. *ѣчителѣ*, *ѣтцѣ*, *мѣчѣ*. Така исто и други паде-

жи на множ. число, кои сопадаютъ со единственны.

§ 114. о и ѡ и двѣ-те иматъ еднакво произношеніе, отъ нихъ първа-та има общо употребленіе, а втора-та ся употреблява въ церковный-а языкъ въ слѣдующи-те случаи:

а) Въ иностранны-те слова кои по гърчки ся пишеть съ ѡ; катю: **Іѡáннъ, Мѡѵсѣй**, б) въ междометія-та **Ѡ! Ѡле!** в) въ предлози-те **ѡ ѡвѣ** и въ сложны-те отъ нихъ слова катю: **ѡвладѣю ѡврътѣю** и проч. г) Въ множеств: число въ тыя падежи що ся еднаквы съ единств. катю: Род. множ. прорѡкъ, престѡлъ. Им. един. прорѡкъ, престѡлъ. Дат. множ. челоѡкъѡмъ, ѡченикъѡмъ, Творит. единств. челоѡкъѡмъ, ѡченикъѡмъ. И. В. и З. множ. рѡдѡсти. Р. Д. и П. един. рѡдѡсти. И. В. и З. мнѡга дѡлга, един. мнѡга дѡлга. д) Въ родителенъ ед. въ мѣстоимѣнія-та и имена-та прилагателны, за различіе отъ винительный-а един. катю: Р. **ѡгѡ**, В. **ѡго**. Р. **славнаѡ**, В. **славнаго**. е), Въ нарѣчія-та **мнѡгѡ**, **малѡ**, **доврѡ**, **мѡдрѡ** и проч. за да ся отличавать отъ прилагателны-те на средний-а родъ.

§ 115. **оу** и **Ѹ** еднакво ся произносятъ, първа-та ся употребява толко въ началото, а друга-та въ среда-та и край-а. както: **оуѣхо мѸченіе**.

Тамъ кѸква замѣнила бѸква-та ѡ, коа-то въ старо време са употребявала въ слѣдѸющи-те мѣста: а) въ корень-а на нѣкои слова кои и сега въ разговорный-а азыкъ са произнесатъ полѸгласне; като: рѸкѸ, лѸкѸ, сѸдѸ и проч. жголѸ (**ѸголѸ**). б) Въ скончаніе-то на винительный-а падежъ ед. въ женски-те имена; както: дѸшѸ, слѸвѸ, в) Въ окончаніа-та на глаголи-те гдѣ сега стои Ѹ, като: пѸшѸ, пѸшѸтъ, писѸхѸ и проч. Въ тѸмъ скончаніа на имена-та женски въ единственно число и скончаніа-та на глаголи-те гдѣ сега е ю въ старо време са писали съ кѸква-та Ѹ като: зѸмѸль, вѸмѸль, сілѸмѸ, рѸдѸстѸмѸ, мѸмѸ, пѸжѸтъ, пѸжѸхѸ. ВъмѸсте; зѸмѸю, вѸмѸю, сілѸю, рѸдѸстѸю, мѸнѸ. пѸѸтъ, пѸѸхѸ.

§ 116. **ы** она имала совершенно отлично произношеніе отъ и, ѣ, тоа произношеніе го сохранила она въ русско-то нарѣчіе. Она ся употребява:

1) Въ корень-а на слѣдѸющи-те слова: **вы; вызѸю, вѸкѸ, вѸлѸе, вѸстрый, вѸти, вѸдра, вѸкнѸ, вѸнѸ, вѸмѸ, высѸкій, вѸю, вѸа, вѸдѸка, гѸзѸ, дѸмѸ, дѸна, дѸхѸю, дѸшло; зѸбаю, колѸбель, корѸсть,**

корѣто, копѣто, крыю, крыло, кѣды,
мысль, мыю, мычѣ, мыльнѣ, мѣшѣ,
мѣшца, монастырь; нынѣ, ныраю, ныю;
пелѣнѣ, пѣстырь, пѣти, прѣткѣй,
прѣшь, прыскаю, пѣзѣрь, пѣль, пѣхѣю,
пыраю; рѣба, рыгаю, рѣжѣй, рыкаю,
рѣсѣ, рѣю; сыпаю, сыхѣю, сылаю,
сылаю, сѣрѣ, сѣрый, сѣтый, скрыпаю, слѣ-
шѣ; тыкаю, тылѣ, тысаща, тѣю, тѣчѣ,
ѣвы, чѣтыре ѣзыкѣ.

2) Въ слѣдующи-те мѣста: а) Женски-
те имена, що ся на на; както: мѣлостына,
свѣтына, пѣстына и проч.

б) Нѣкон глаголы кога ся сложны съ
предлогѣ-а вѣзѣ превращать н на ѣ; как-
то: вѣздѣ, вѣщѣ, вѣймаю.

в) Учащателны-те; катю: скѣзѣваю ѣс-
повѣдѣваю, прѣпѣсѣваю и проч.

г) Нарѣчѣя-та, що кончавать на жды,
ѣдѣножды, двѣжды, трѣжды, чѣтырижды
и проч.

д) Во окончанѣя-та на имена-та суще-
ствителны и прилагателны, както е извѣ-
стно вече.

§ 117 Ъ. Тая двугласна буква, коя-то у
насъ сега не ся отличава въ произноше-

не-то отъ Ѣ, въ църковный-а языкъ ся пи-
ши въ нижеслѣдующи-те коренны слова и
въ производны-те отъ нихъ, послѣ безглас-
ны-те в. в. д. з. л. м. н. р. с. т. ц.

Послѣ Б: Бѣгъ, вѣгаю, вѣдà, вѣднѣй,
повѣждаю, повѣда, ѡвѣдъ (отъ ѡвѣз и
ѣмь) ѡвѣтъ (отъ ѡвѣз и вѣтъ), вѣщаю
ѡвѣщаю, вѣлыи, вѣсъ, вѣсъ.

Послѣ В: вѣди, (названіе-то на бук-
ва та) медевѣдъ, вѣжда, свѣздà, вѣкъ,
человѣкъ, вѣдаю, вѣна, (градъ-а)
вѣнѣцъ, вѣнчаю, вѣрѣю, вѣра, звѣръ, не-
вѣста, вѣтърь, свѣтъ, цвѣтъ, вѣтъ, совѣтъ,
совѣтъю, вѣтъвь, вѣю, вѣши.

Послѣ Д: дѣва, дѣваю, дѣнѣ. отъ
тамъ ѡдѣваю, ѡдѣнѣ, (ѡдѣжда со ѣ),
дѣдъ, дѣтà, дѣю, дѣаніе, дѣлаю, дѣло,
дѣлà, дѣлъ.

Послѣ З и З. Зѣлò (названіе-то на бук-
ва-та) Зѣлò (нарѣчіе) зѣница, зѣю, зѣ-
ваю, зѣвъ.

Послѣ д: хлѣвъ, Глѣвъ, (име собств.)
жлѣвъ, лѣви, лѣвица, влѣднѣй, слѣдъ,
слѣдѣю, лѣвъ, лѣстница, колѣно, полѣно,
плѣкъ, плѣкаю, лѣнивыи, лѣноса, лѣпнѣй,
лѣпотà, лѣплою, слѣпнѣй, слѣпотà, лѣсъ (го-

ра), мѣсто, каѣтъ, лѣчѹ, лѣкарѣ, волѣю,
волѣзнь, волѣзнью.

Послѣ М: мѣдь (бакърѣ), мѣнаю,
мѣна, мѣра, мѣрю, мѣрило, мѣсѹ мѣсиши,
мѣшаю, мѣсацѣ, мѣсто, мѣхѣ, мѣшецѣ,
слѣхѣ, слѣюса.

Послѣ Н: гнѣзѣ, гнѣваю, печенѣгѣ
(народно име), снѣгѣ, нѣдро, гнѣздо, нѣ-
мый, нѣмецѣ, нѣсмѣ, нѣ (частица коя-то
ся полага на мѣстоименія-та и нарѣчія-та),
нѣкто, нѣчто, нѣгдѣ, нѣкогда, нѣколикѣ
и проч.

Послѣ Р: рѣдкій, рѣжѹ, рѣка, рѣпа,
крѣпкій, крѣпость, свирѣпый, рѣсница,
стрѣла, прѣсный, рѣтѹ [отъ тамъ встрѣ-
чаю и ѡвѣтаю], рѣшею, рѣшаю, рѣю, (буд.
рыиѹ), ѡрѣваю, ѡрѣхѣ.

Послѣ С: сѣверѣ, сѣдый, сѣждѹ, сѣ-
даю (отъ тамъ бесѣда разговорѣ) сѣкѹ,
сѣкира, сѣмѣ, сѣно, сѣнь, (сѣнка) сѣрый,
сѣтъ ти, сѣтѹю, сѣщѹ посѣцаю, сѣю сѣмѣ.

Послѣ Т: тѣло, тѣмѣ (предна-та стра-
на на глава-та), стѣна стѣнь = сѣнь,
тѣсныи; тѣсно, тѣсто, тѣшѹ, ѹтѣха.

Послѣ Ц: цѣвка, цѣвница, цѣждѹ,
цѣлаю, цѣлю, цѣню, цѣна, цѣплю, цѣпи-

ши, цѣпъ (синджиръ), цѣпенкю (сѣхнѣ).

Буква-та **Ѣ** ся пиши въ слѣдующи-те окончанія.

1) Въ сравнителна-та степень **ѣи** и **ѣишій**.

2) Въ дателный единств. и предложный един. и множ. падежи въ нѣкои имена существителны и мѣстоименія отчасти и прилагателны—както е извѣстно вече. А числително-то **дѣѣ** во вси-те падежи има **ѣ** нѣкои мѣстоименія както: **вѣсь** **тѣѣ** **ѣнѣ** и друг. нѣкои въ повече-то падежи кончавать на **ѣ**.

3) Глаголы-те що кончавать на **ѣю** сохранявать тая буква во вси-те времена и наклоненія, и въ други произведены отъ нихъ слова; както: **зрѣю**; **зрѣхъ** **зрѣи** **зрѣваю** **зрѣхъ**, **зрѣиши**, **имѣю** **имѣхъ**. **таготѣю** **таготѣхъ**, **таѣю**, **таѣхъ**, и проч.

4) Глаголы-те кои въ неопредѣлительно-то наклоненіе предъ ти иматъ **ѣ**, го сохранявать во вси-те прошедши времена и существителны-те отъ глаголь произведены имена; както: **пѣти** (пою) **пѣхъ**, **поспѣхъ** **пѣтый**, **пѣише**, **сѣсти**, **сѣдѣхъ**, **сѣвши** **сѣдѣ-**

нѣ сосѣдъ; терпѣти, терпѣхъ, терпѣливый
и проч.

5) Въ окончанія-та на слѣдующи-те на-
рѣчія: вездѣ ѡвдѣ ѡндѣ, гдѣ, докѡлѣ
досѣлѣ, дотѡлѣ здѣ, вѣѣ, ѡндѣ, нынѣ,
кромѣ, послѣ, рѣзвѣ и въ имена-та що
происходятъ отъ тыхъ нарѣчій както здѣ-
шній, нынѣшній, вѣшній, кромѣшній.

5) Въ начало оно ся находи въ слѣ-
дующи-те слова ѣздѣ и ѣдѣ (ѣхамъ) ѣмъ
(ѣдѣ) ѣси.

§ 118. И или Ѡ ся тождественны и
различавать се толко по употребленіе, пѣр-
ва-та всегда ся полага въ начало и никой
пѣтъ въ среда-та и край-а, напротивъ
втора всегда въ среда-та и край-а, въ на-
чало толко въ слово-то ѡзыкъ (орудіе-то
съ кое-то говориме) за да го отличи отъ
ѡзыкъ (народъ).

Тѣѣ ѣѣѣѣ въ старо-то церковно правописа-
нѣ замѣнаѣвѣ сегашно-то ѣ въ третьо-то множе-
ственно лице въ пѣрво-прошедше спред. време:
както ѣдѡша вѣдѡша ѣша. такоже и послѣ ж,
ч, ц. като лежѣ лежашѣ вѣ. лежа, лежашѣ, часѣ,
чаша вѣ. чѣсѣ чѣша, лицѣ вѣмѣсто лицѣ.

§ 119. Ж Ё. Тыхъ полугласны, отъ кои-
то пѣрва-та ся относи къмѣ твѣрды-те гла-

сны, а друга-та къмъ мекки-те (погл. стр. 32), ся употребяватъ во окончанія-та предъ безгласны-те.

Първа-та има несравнено по общо употребленіе, нежели втора-та, коя-то ся употребява толко тога, кога е нужно да ся покаже, че безгласна-та, предъ коя-то она стои, требе да си измѣни естественното-то произношеніе, спрѣчь да стане по мека: като напримѣръ *учитель, дѣнь, царь, нѣтъ* и проч. того ради и въ косвенны-те падежи на имена-та, въ кои-то она е окончаніе на именителный-а падежъ, ся превраща въ меки гласны *а, ю, е, и*; като: *пастырь* род. *пастыр-а. Д. пастыр-ю. З. пастыр-ю Т. пастыр-емъ. П. пастир-и.*

Когда нѣкой не знае коя отъ двѣ-те полугласны прѣима именителный-а падежъ на име-то, тога онъ требе да обрати вниманіе на косвенны-те падежи, особливо на род. и дат. и ако види че сны кончатъ на *а* и *ю* за мъжески-те, а не на *а* и *ъ*, и на *и*, а не на *ы* и *ѣ* за женски-те; тога и именителный-а требе да са пише со *ъ*, а не со *ь*. Тоа е единственно-то общо правило за първоначалны-те. Отъ тоа правило са исключаватъ мъжески-те имена що кончатъ на *ч*. Като: *мечъ, ключъ, вричь* и проч. защо они ако и

Да кончаватъ во именителный на ѣ скще Р. и Д.
Единств. падежи кончаватъ на твърды гласны,
а, ъ, а дрѹги-те пакъ на мѣки.

Өспредъ старославянскій-а изговоръ полѹглас-
ны-те ѣ и ѣ иматъ голѣмо употреленіе и въ
корень-а на слова-та, както можеме да видиме
отъ слѣдѹющи-те примѣры: дѣва, вѣа,
всажъ, дѣщерь, вѣто, чѣто, мѣногъ,
смерть, крѣвъ, дѣлгъ, съворъ.

Өспредъ сегашно-то църковно превописа-
ніе снн са замѣнены со пѣногласны първа-та со
о, а втора-та со е, както: дщерь, смерть, долгъ
северъ, а въ дрѹги-те примѣри она со всемъ са
исхвърла: два, вса, всажъ, кто, что, много.

Мы днеска сохраняваме тыа полѹгласны въ
корень-а, обаче толко тамъ, гдѣ они, споредъ но-
во-то църковно правописаніе, са замѣнаватъ со
пѣногласны, а въ дрѹги-те слѹчай со всемъ снн
не са слѹшатъ.

§ 120. Гласна-та V има еднакво про-
изношеніе со И, и ся употреблява въ цър-
ковно-то правописаніе за гърчки слова, пи-
саны съ нея; катю: сѹнодъ, мѹро (благоу-
ханіе), ѳѳаггеліе, Пѳагелъ.

§ 121. Ф .Ю. тыа безгласны буквы
со всемъ ся не своиственны на славянскій-а
языкъ, и ся употребляватъ толко за гърчки
слова; катю: философіа Філімонъ, .Юеб-
дѹръ, ка.ѳіема, ѳка.ѳістъ и проч.

Замѣчательно е, що ф коа-то со всемъ не е
своиственна на славанскій-а азыкъ, въ много но-
вы нарѣчїа осовенно въ Македонско-то Българско
нарѣчїе има голѣмо употребленїе, тамъ вездѣ
почти она замѣнава х.

§ 122. Ѣ Ψ. Равняватъ ся со кс и пс
того ради и ся употребяватъ, за гърчки
слова, и то не всегда,

ГЛАВА ВТОРА

ЗА

*Употребленїе-то на прописны-те
или гласны-те буквы.*

— 0 —

§ 123.

Главны-те буквы ся удотребяватъ:

1) Въ начало-то на всякой періодъ;
както: Въ началѣ сотворї Богъ небо и
зѣмлю.

2) Въ начало на всякой стихъ; както:
Высоко соколъ лѣташе,
Широка сѣнка шїреше.

3) Въ имена-та собствени, и въ прозванія-та нихни, кои-то може да сж или имена нарицателны, или прилагателны, или числителны или други нѣкаквы. Пётръ, Апостолъ. Благгелістъ Іоáннъ. Премудрый Соломонъ. Пётръ Пёрвый Екатерина Вторáя.

Така исто и имена-та на морета-та, рѣки-те, горы-те, градища-та, страны-те на земля-та и проч. както: Чёрное море, Іорданъ, Фаворъ, Іудея, Вилле́мъ.

Имена-та на праздницы-те и други замѣчательны дни; Вознесѣніе Хрѣстово, Великій Пóстъ, Крестопоклóнная Недѣла;

4) Отъ имена-та нарицателны слѣдующи-те ся пишать съ главны буквы:

а) Имена-та що принадлежать на Божеско-то име, на неговы-те святы угодницы и на добры-те духове; както: Бóгъ, Господъ, Спаситель, Искупитель, Создатель, Богомáтерь, Апóстолъ, Благгелістъ.

б) Титли, чинове и дѣлжности на разни званія, величанія и привѣтствія, що ся отдаватъ на разни чиновни степени ся пишать съ голѣмы буквы, какъ и мѣстоименія-та лични на 2-то и 3-то лице, кога ся соединени съ такви слова: както: Ёгѡ Ве-

личество, Бгѡ Сїа́тельство, Ба́ше Вы́соко-
преподѡбіе, Ихъ Вы́сокопреосвященство.
Милостивый Господáрю.

в) Вѣроисповѣдны-те и народни-те и-
мена на народы-те; както: Хрїстїáнинъ,
Магометáнинъ, Болгáринъ, Грѣкъ.

г) Правителственны-те и судебны-те
мѣста, общества и сословія; както: Цáр-
ство, Правїтельство, Департамѣнтъ, Поли-
ція, Духѡвенство, Купечество и проч.

Тоа правило ся простира и на употре-
бляемы-те въ писма къмъ равни лица мѣсто-
именія на 2-то лице; както: Вы, Бáсь, Бáшь

§ 124.

За раздѣлюванье-то на сло́во-те.

Кога едно слово не ся собира въ край-а
на редъ-а, тога оно ся раздѣлява на сло-
гове, за да ся пренесать тыя буквы, що
ся не собирать въ другїй-а редъ. раздѣ-
леніе-то на сло́гове-те быва така:

1) Кога помежду двѣ гласны ся нахо-
ди една безгласна тога она преходи на
последный-а сло́гъ; както: ра́-достъ, пе-ча́ль;
ако ли ся двѣ еднаквы безгласны, они ся
раздѣлявать, одна-та отходи на пѣрвый-а
сло́гъ, друга-та на вторїй-а, както: съвѣ-

бѣта, почтѣн-ный Рѣс-сія.

2) Кога между двѣ гласни ся находатъ двѣ или три безгласны, не ся дѣлятъ ако они ся находатъ въ начало на славянско слово, както: лю-блю, дѣ-брый, ѹ-мный, зѣ-мный, пѣ-сѣ, грѣ-шо и проч. защо ка-зваме: блюдо, брѣю, мнѣю, сѣдѣю; ако ли не ся находатъ тога ся дѣлятъ; както: крѣп-кѣи сѣл-ный, гѣр-кѣи, ѿв-ца, солн-це и проч. защо отъ пк, лп, рк, вц, лц. не начина никакво славянско слово.

3) Окончанія-та: стѣо, ный или нѣи, скѣи, стѣнѣ не ся отдѣляватъ катѣ: Боже-ствѣо, ю-ный, сѣ-нѣи, рѣи-скѣи, мѣже-ствѣнѣ.

4) Слова—кои-то ся сложены съ пред-лози и ся составены отъ два корѣна, въ пренесуванѣ-то ся дѣлятъ на составны-те имѣ части, ако толко части-те имѣ можатъ да составятъ слогъ, сирѣчь ако иматъ гла-сна; както: раз-мышлѣю, пред-вѣщѣю, до-стигѣю, вѣз-смѣртѣе, нѣ-мощѣ, пре-градѣа трѣ-дѣсѣтѣ.

5) Ако послѣ предлогъ-о, кой-то конча-ва на безгласна, е пропушена корѣнна безгласна, тога буква-та, коя-то принадле-жи на предлогъ-а, ся преноси въ другѣи-а

СЛОГЪ; КАКТО: Ѡ-БИТАЮ, а не ѠВ-ИТАКЪ (ВМѢСТО ѠВ-ВИТАЮ), Ѡ-БЕШАВАЮ а не Ѡ-БЕШ-ШАВАЮ (ВМѢСТО ѠВ-ВЕШШАВАЮ).

Еднослезни-те слова, макаръ стъ колко много бѣквы и да состоятъ, не треба да сѣ дѣлатъ въ приносѣване-то на бѣквы-те въ другій рѣдъ; на-прим. СТРАСТЬ СМЕРТЬ и проч.

§ 125.

*За правописаніе-то на нѣкои
отдѣльны слова.*

1. Предози-те кога сѣ находатъ предъ глаголы-те всегда сѣ пишатъ наедно съ ни-ми; както: ѠХОЖДУ, ПРИДУ, ПРЕДПРИМАЮ, ИЗВАЛАЮ, и проч.

Но кога они сѣ предъ имена-та, тога отдѣлно сѣ пишатъ, ако сѣ поставены да покажатъ нѣкое отношеніе между два пред-мета; както: ХОЖДУ въ цѣрковь. ПРЕВѢАЮ на полѣ. ТРЕПЕЩУ Ѡ СТРАХА и проч. Но ако предлогъ-а и име-то составляватъ едно слово, име существително, тога они наедно сѣ пишатъ; както: ИЗВЛЕНІЕ, ПРИШЕСТВІЕ, ѠШЕСТВІЕ, ПРЕВЛИЧЕНІЕ и проч.

2. Нарѣчіе-то не, кога е предъ глаго-ли-те и нарѣчія-та всегда сѣ пиши отдѣлно както: НЕ ЛЮБУ, НЕ ЗНАЮ, НЕ ЗДѢ, НЕ ВСЕГДА-

и проч. Но кога е предъ имена-та Суще-
ствителны и прилагателны и отрицаніе-то ся
относи на нихъ, а не на нѣкой глаголь, тога
составлява съ ними едно слово и ся пиши на-
едно; както: незнаніе, неученіе, нечестіе.

3) Частица-та ни, кога е предъ слова-
та ктò, чтò, кòй, чій гдѣ когдà, всегда
ся пиши наедно съ ними; както: никто̀,
ничтò, никòй, ничій, нигдѣ, никогда̀. Оба-
че кога предъ тья слова ся полагають пред-
лози, тога частица-та стои помежду, както:
ни ѿ когò, ни къ чемù, ни ѡ чемъ ни ѿ
къдà.

4) Частица-та нѣ отдѣлно никогда не
ся нахожда, она всегда е соединена съ
вышеизложенны-те мѣстоименія и нарѣчія;
както: нѣкто, нѣчто, нѣкой, нѣчій, нѣгдѣ,
нѣкогда.

5) Глаголы-те ѣдѣ, ѣмлю, кога ся сла-
гать съ предлози-те въ, съ, за благогласіе
тога между глаголь-а и предлогъ ся полага
букв. н; както: снѣдѣ снѣдòхъ, внѣдѣ, вни-
дòхъ, внѣмлю внѣмлѣхъ, буд. вонмѣ внѣхъ,
снѣмлю снѣмѣ снѣхъ.

Така исто и глаголи-те ѣмъ или ѣмъ,
ѣкъю, и ѣшю; кога ся съ предлогъ-а съ и

вз; както: снѣмъ, снѣдохъ, снѣдый снѣд-
шій, снискъю, снискахъ снѣшѹ; внѣшаю
внѣшахъ внѣшѹ. Послѣдны-те два гла-
гола не ся употребителны безъ предлогъ.

6) Въ сложны-те слова отъ предлози-
те: вѣзъ, вѣзъ, ѿзъ, нѣзъ, рѣзъ. Буква-та
з предъ согласны-те к, п, т, х, ц, ш, ся
измѣнява на с; както: воспѡю, расхищѡю,
беспокѡю, ѿстекѡю, ѿскѹпитель, ѿсшествіе,
ѿсхищѡю, ѿсщѣнѡю.

7) Скратены-те дателны падежи на
мѣстоименія-та: ми, ти, си часто ся нахо-
дять помежду глаголь-а и возвратно-то
мѣстоименіе сѧ; както: внигда ѿвѣтимисѧ
(вмѣсто ѿвѣтисѧ ми) ѡставѡюттисѧ (вм.
ѡставѡютсѧ ти) грѣси твои.

Тоа е обыкновенно и въ говорно-то
нарѣчіе; както: моля ти ся (ти ся моля)
помоли му ся, (вмѣсто помолися му).

8) Такоже и союзы-те, же, бо, ли ча-
сто ся находятъ помежду глаголь-а и воз-
вратно-то мѣстоименіе сѧ; и даже среди
глаголь-а; както: не прикасѡтсѧ, жидо-
ве Самаранѡмъ, возвеселѡтсѧ ѿ возра-
доватсѧ подобаше; не дивѣтѡтсѧ ѹмъ
ѿ не ѿзмѣнѡеттисѧ ти сердце; вм. не при-

касáются бо, возвеселѣтиса же, дивѣтсѧ
ли ти ѡзмѣнѣтсѧ ли.

ЧАСТЬ ЧЕТВЕРТА

за

Словоудареніе-то.

126.

Словоудареніе-то е тая чѣсть на грам-
матика-та, гдѣ ся показвать правила на кой
слогъ въ слова-та треба да повышуваме
гласъ-а или да удариме. (погл. §§ 2-й и 7-й).

Мы немаме намѣреніе да представиме тѣка
правила полны и подроны за словоудареніе-то, что
отъ една страна было бы не умѣстно споредъ скѣмъ
на грамматика-та, а пакъ отъ дрѣга и невозможно;
тсго ради мые свде предлагаеме само нѣколко най
скши правила.

§ 127. Удареніе-то или повышеніе-то
на гласъ-а въ многосложны-те слова спо-
редъ свойство-то имъ може да быде на раз-
ны слокове, именно: начиная отъ первый-а,
като захващаме отъ окончаніе-то, даже до
шестый-а и седмый-а; както: долготерпѣ-
ливъ, многомѣлостивъ, дѣйствователь,

ходатайствовати, ѿсходатайствовати.

§ 128. Прости-те слова на славянскія языкъ, сирѣчь непронизводны-те отъ друзи слова, ся или односложны или двусложны, отъ послѣдны-те, сирѣчь двусложны-те нѣкои приимать удареніе-то на пьрвый-а слогъ, пакъ друга на вторый-а; както: кáмень, кóрень, ѿчменъ, гóлѹвъ, вѣсеръ, ѿстровъ; кнѣга, жáва, кóжа, мрѣжа; нѣбо, сóлнце, слóво, ѿко, ѹхо. юный, старый, нóвый; знáю, тáю, лáю, чѣю, кѣю. А пакъ други ударять на послѣднѣй-а слогъ; както: ѿрѣль, петѣль, телѣць, ѿвѣнъ, вода, звѣзда, глава, рѹка, нога, село, челò, лице, свѣтъый, благій, младый; вѣю, пѣю, несѹ, пасѹ.

§ 129. Нѣкои отъ существительны-те односложны имена на пьрво-то склоненіе приносять удареніе-то во вси-те други падежи на другъ слогъ; както: рáвъ равà, врачъ врачà, дóждь дождà, мѣчь мечà и проч. а пакъ други не го премѣнявать въ други-те падежи освень род. и дат. множ. както: мѹжь мѹжа Р. и Д. мѹжѣй мѹжѣмъ, сынъ сына, сынѹвъ, сынѹмъ, Бóгъ бóга, Богѹвъ Богѹмъ, градъ града, градѹвъ градѹмъ, градѹмъ градѹмъ, звѣрь звѣра, звѣ-

рѣи звѣрѣмъ, ѹчитель ѹчителѣ, ѹчителѣи
ѹчителѣмъ.

§ 130. Женски-те двусложны, що кон-
чавать на а и ѡ и имать удареніе на по-
слѣдній-а слогъ; тыя во винит. един. (*) во
Им. Вин. и Звателенъ множественны го по-
вышавать на пьрвый-а слогъ. Както: дѹшѡ,
В. един. дѹшѹ, И. В. и З. множ. дѹши.
водѡ, водѹ, мн. водѹ. звѣздѡ, звѣздѹ мн.
звѣзды, и проч. Понеже родительный мно-
жественный тука е односложенъ, за то по
необходимости ще има удареніе на пер-
вый-а слогъ; както: вѡдѡ дѹшѡ.

§ 131. Средны-те двусложны имена що
кончавать на е и о кога имать удареніе-то
на пьрвый-а слогъ, тога оны въ множе-
ственно число го собарять на послѣдній-а;
както: сѣрдце род. сѣрдца, солнце солнца, поле
полѡ, море морѡ, древо дрѣва, чрево чрѣва;
множ. сѣрдѡ сѣрдѣцѹ, солницѡ солницѹ, (поне-
же тука родит. ся односложны, удареніе-то
става на пьрвый-а слогъ) полѡ полѣи, мо-
рѡ морѣи, дрѣвѡ или дрѣвесѡ дрѣвѹ, Д.

(*) Не всички-те скаче во В. един. повыша-
вать, зашо казваме, гадѣѹ, хвалѹ, и проч.

Древѣмъ, чревѣ чревъ, чревѣмъ.

На противъ тоа, кога удареніе-то въ двусложны-те средны имена е на послѣд-ный-а слогъ, тога оно въ множ. число ся повышава на първый-а, както: лицѣ род. лицѣ, иицѣ иицѣ, челѣ челѣ, перѣ перѣ, млекѣ млекѣ, множ. лица лицамъ, иица иицъ, иицемъ, чѣла чѣла, млекѣ и проч.

§ 132. Средны-те имена, що кончавать на ма и иматъ удареніе-то на първый-а слогъ, въ мн. число го преносять на послѣд-ный-а слогъ; както: йма, знама, плѣма, сѣма, мн. ймена, знамена, племена, сѣмена, и проч.

§ 133. Нѣкои отъ прилагателны-те кога приимать полно-то окончаніе ый иій не премѣнявають удареніе-то; както: старъ старый, ѿстръ ѿстрый, вѣренъ вѣрный, влаженъ влаженный; а пакъ други го приносятъ на другъ слогъ; както: блѣгъ блѣгий, драгъ драгий, глѣхъ глѣхий, слѣпъ слѣпый.

§ 134. Сложны-те слова приимать удареніе-то всегда почти на втора-та часть; както: добро-дѣтельный, благо-разумный, человеко-любецъ, скоро-писецъ, золото-ковецъ, ѿстро-женъ, и проч. Исключаватся отъ тоа правило:

а) Числительны-те сложны: двѣ-десѣть, трѣ-десѣть, четы́ре-десѣть и проч.

б) Нѣкои отъ сложны-те съ предлогъ; както: рѣз-ѹмъ, бѣз-дна, зѣ-вистъ, зѣ-падъ, ѿб-лакъ, ѿт-рокъ, ѹ́жасъ вѣз-расть, сѣ-вѣсть.

§ 135. Слова-та, що происходатъ отъ други слова, всегда почти приимать удареніе на тая буква, на коя-то оно стои въ первообразно-то; какъ напр: пишѹ писѣтель писаніе, писмо. отъ стрѣю стрѣи строитель строеніе. Отъ Цѣрь царство, царствѣю, отъ слѹжѹ, слѹга слѹжитель слѹженіе. Отъ прилагательны-те млѣдъ старъ юнъ, млѣдость старость юность юница, отъ держѹ, ловлю, кончаю; держѣва держѣвный, ловитва, кончина, конѣцъ. Отъ радѹюся радостъ радваніе.

§ 136 Существителны-те жен. що кончаватъ на та и на всегда ударатъ на край; както: красотѣ, лѣпотѣ, добротѣ, высотѣ, долготѣ, широтѣ, тишинѣ, глѹбинѣ, и проч.

§ 137.

За знакове-те на словоудареніе-то.

Знакове-те за словоудареніе-то ся три, ѿкрѣа, или ѿстрое ('), варѣа, или тѣжкое (`) и ѿблечѣнное, или камѣра (^).

§ 138. *Остро-то* удареніе ся полага надъ гласна-та на всякій слогъ, гдѣ треба да ся повыши гласъ-а; както: Бѡгъ, кни́га, ѹ́ченіе, ѹ́ченикъ.

§ 139. *Тезко-то* удареніе ся полага толко на послѣдній-а слогъ, кога онъ кончава на гласна; както: рѸка, нога, звѣзда, ѹ́чѸ, несѸ.

§ 140. *Облечено-то* кое-то отшървинь ся употреблявало толко надъ едносложны-те слова, що кончавать на гласна, както мѣ тѣ нѡ бѡ, двѣ, стѡ, тѡ сега ся употребява въ множественно число надъ тѣи падежи, кон-то нужно е да ся отличать отъ подобны-те имъ единственны, кога гласна-та буква не е е или о а друга нѣкоя; както: сѣмъ всѣмъ множ. число отъ всѣмъ един. жен. родъ всѣмъ дат. множ. отъ всѣмъ Т. един. рѣзи мн. отъ рѣзи Р. един. славины множ. отъ славыны род. жен. родъ и проч.

Надъ частици-те но, не, бо, ни, да, бы, ли, ѡ, ѣ же, и проч. такоже и сокращены-те мѣстоименія мѡ, мѣ, тѡ, ти, те, сѡ, си, не ся полага удареніе, но кога стоятъ двѣ отъ нихъ или повече една до

друга, тога послѣдна-та прѣима удареніе; както: ни лѣ, да бѣ.

§ 141. Заедно со знакове-те на ударенія-та е принетъ въ славянско-то правописаніе отъ гърчко-то и *придыхательный-а* знакъ тѣнкое ([^]), онъ ся полага надъ всякой начална гласна буква: както ѣ, ѡ, ѣ ѣ, ѡ ѡ, ѣ ѣ, ѡ ѡ, ѣ ѣ, ѡ ѡ.

Кога начална-та гласна буква има надъ себе и удареніе-то, тога заедно со *придыханіе то* ся полага надъ нея и знакъ-а ([']) Ѣстроє; както: ѡще ѣже ѣже Ѣбразъ ѣтро и проч. Той знакъ ся именува: ѣсо (["]).

Другій-а подобенъ нему знакъ е ѡпѣстрофъ-а ([^]) онъ ся полага такоже въ начало надъ гласны-те на нѣкои падежи въ множественно число за да ги отличи отъ единны-те подобны имъ падежи; както: ѣже ѡ, ѣже, ѣмъ, един. ѣже, ѣже, ѣмъ. Такоже онъ ся полага и на слѣдующи-те отъ единственно число падежи; ѣ ѣ ѣ ѣ.

ЗА СОКРАТИТЕЛНЫ-ТЕ

ЗНАКОВЕ.

§ 142. Заедно со знакове-те на ударенія-та преминале отъ гърчкій-а языкъ въ славянскій-а и *сократителны-те знакове*, кои-то ся слѣдующи-те: тѣтла ([˘]), слово-тѣтла ([˚]), довро-тѣтла (^ˆ), ѿнъ-подъ-тѣтла ([˜]). Примѣры: ѿггѣлъ, ѿрхѣггѣлъ (безъ тѣтла ѿггѣлъ значи дѣволъ), Бѣъ, Бжій, Божѣво, Бѣа, Бѣгъ, Благловѣнъ, Бѣоблагѣтный; Вѣка, Гѣвъ, Гѣтѣво, Гѣръ-гѣвъ; Дѣъ, Дѣовный, Дѣдъ, Дѣа, ѿѣкпъ, ѿѣггѣѣ; ѿѣль, ѿѣсъ, Хрѣтѣсъ, крѣтъ; мѣтва, мѣтъ.

КОНЕЦЪ.

ОГЛАВЛЕНІЕ.

Стран.

Вступленіе 1

ЧАСТЬ ПЪРВА.

Предварительныя поимѣнія за словопроизведеніе-то 2

ГЛАВА ПЪРВА за име-то съществително 5

ГЛАВА ВТОРА за име-то прилагателно 22

Степени-те на имена-та прилагателны 38

ГЛАВА ТРЕТЬЯ мѣстоименія 43

Двойственно число на имена-та и мѣстоименія-та. 54

ГЛАВА ЧЕТВЕРТА за глаголѣ-а 57

ГЛАВА ПЕТА за нарѣчіе-то . . . . . 105 *прилаг.*

ГЛАВА ШЕСТА за предлогѣ-а 106

ГЛАВА СЕДМА за союзѣ-а 107

ГЛАВА ВОСМА Междометіе-то . . . . . 108 !

ЧАСТЬ ВТОРА.

Введеніе въ словосочиненіе-то 109

ГЛАВА ПЪРВА за словосогласѣваніе-то 115

ГЛАВА ВТОРА за употребленіе на падежи-те 123

За неопредѣлительно-то наклоненіе 139

За причастія-та 144

ГЛАВА ТРЕТЬЯ за составленіе-то на періоды-те и за препинателны-те знакове 150

ЧАСТЬ ТРЕТЬЯ.

За правописаніе-то 158

ГЛАВА ПЪРВА за употребленіе на бѣквы-те 159

ГЛАВА ВТОРА за употребленіе на прописны-те бѣквы 170

За раздѣлюваніе-то на слогавете 17
 За прависпаніе-то на нѣкои отдѣлни сасва

ЧАСТЬ ЧЕТВЕРТА.

За сасводареніе-то 175
 За сократителны-те знакове 185

ПОГРЪШКИ.

стрaн.	редъ.	написано.	читай.
48	4	чѣю	чѣгѡ
54	20	у насъ	днесь
58	13	шдѣвлѣшса	шдѣвлѣшиса
58	14	шдѣвлѣшъ	шдѣвлѣши
62	25	ѡи, ѡи, ѡ,	ѡе (ѡѡѡ)
63	3	ѡи, ѡи, ѡ	ѡѡ (ѡѡѡ)
68	2	д	и
91	12	взойдѡ сойдѡ	взкйдѡ снйдѡ
69	16	совършенно	спредѣленно
71	4	изавително	повелително
72	21	ѡа, и,	ѡи
72	22	ѡа, и,	ѡи
73	2	ѡа, и,	ѡи,
73	6	ѡа, и,	ѡи,
82		наклоненіе повелително	_____
82	2	настояще	_____
143	10	имъ	не
153	16	казватъ, много	казватъ мнѡ
153	21	дѡшѡ.	дѡшѡ